

Buletinul

Comisiei istorice a României

Vol. XII.

BUCUREȘTI

Tiparul așezământului tipografic „Datina Românească”

Vălenii-de-Munte

1933

COMISIUNEA ISTORICĂ A ROMÂNIEI ÎN 1933

N. Iorga, *președinte*

Al. Lăpădatu, *membru*

I. Nistor, „

S. Pușcariu, „

D. Russo, „

R. Caracaș, *secretar*

Buletinul

Comisiei istorice a României

Vol. XII

BUCUREȘTI

Tiparul așezământului tipografic „Datina Românească”
Vălenii-de-Munte
1933

**Buletinul apare prin îngrijirea
Președintelui Comisiei**

Dr. ANDREI ANTALFFY

CĂLĂTORIA LUI EVLIA CELEBÎ PRIN
MOLDOVA ÎN ANUL 1659

(TRADUCERE DIN TEXTUL TURCESC.)

P R E F A Ț Ă

Traducerea de față reproduce un capitol din *Evlia Celebi Siyahetnamesi*, o carte în care se povestesc călătoriile vestitului „globetrotter“ turc din secolul al XVII-lea, Evlia Mehmed Zillib. Derviş Mehmed, cunoscut în de obște sub numele de Evlia Celebi. Această vastă operă istorico-geografică, chiar și numai prin dimensiunile ei — ea cuprinde zece volume groase — este unică, pentru acele vremuri, în literatura turcească, care, de altfel, se mândrește cu o mulțime de scriitori de opere geografice ca Sidi 'Alî Reis, Mustafa b. Ali, Ahmed Aşic, Hagi Calfa și alții ¹. Primele două volume ale cărții sânt cunoscute încă mai de mult în orientalistică, — le-a descoperit și le-a și publicat în engleză Hammer în 1846 ². Însă, toate străduințele sale pentru găsirea textului întreg, cu restul călătoriilor menționate în planul operei din volumul I, rămânând fără succes, Hammer a presupus că volumele III și IV au dispărut fără nicio nădejde de a se mai putea da de urma lor, și că celelalte șase volume autorul nici nu le-a scris, împiedecat fiind de moartea lui ivită, probabil, după încheierea volumului al patrulea ³. Unui literat turc, Ahmed Gevdet Efendi, îi revine meritul de a fi descoperit, în anul 1896, întreg manuscriptul, în biblioteca lui Pertev-Paşa, la Scutari (din Constantinopol). Doi savanți turci, Negib Asim Bey și Ah-

¹ Despre literatura geografică în limba turcească, v. studiul lui Franz Taeschner, *Die geographische Literatur der Osmanen*, in *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, LXXVII, 3. În acest studiu (p. 70) autorul spune între altele: „Evlia ist der letzte und vielleicht der interessanteste Vertreter der osmanischen Länderkunde“.

² *Narrative of travels in Europe, Asia and Africa in the seventeenth century. Translated from the turkish by Joseph von Hammer*. Londra 1846, vol. I and II.

³ „He was probably prevented by death, when he had completed his fourth volume“ (*Ibid.*, vol. I, p. XII).

med Midhat Efendi, au atras pentru întâia dată atenția orientaliștilor asupra acestui izvor de mare importanță. Ahmed Gevdet, Efendi însărcinându-se cu tipărirea operei, a publicat între 1897 și 1902 primele șase volume, în ediția ziarului *İkdam*¹. Volumele VII și VIII s'au tipărit abia în anii din urmă, după un interval de douăzeci și cinci de ani. Tipărirea volumelor IX și X va urma în curând.

Această ediție turcească însă necorespunzând nici pe departe cerințelor unei ediții critice, ea nu se poate utiliza decât numai cu mare băgare de samă. Afară de multele greutăți întimpinate, bună oară, în identificarea numirilor geografice, auzite și redade foneticește greșit de Evlia Celebi și apoi deformate și mai mult de copiiști, cetitorul trebuie să mai țină samă și de greșelile de tipar, care foiesc în această tipăritură. Nu se prezintă mai bine nici textul volumului VI, de și volumul acesta, cuprinzând călătoriile lui Evlia Celebi prin Ungaria, a apărut cu cheltuiala Academiei din Budapesta, înzestrat cu o frumoasă prefață în limba turcească a lui Árminius Vámbéry. Apoi censura de supt vechiul regim otoman a mai suprimat și ea multe părți din manuscris, așa încît o ediție complectă și desăvîrșit îngrijită a *Siyahetnamei* este, cum spune Babinger, „o urgentă datorie a științei“.

Viața lui Evlia Celebi ni este cunoscută numai din datele răzlețe ce se pot culege din opera lui. El s'a născut în 1020/1611, la Istanbul, ca fiul lui Derviş Mehemed Zilli (*Siyahetname*, I, p. 218; III, pp. 442-43), care a servit, de la Suleiman I până la Sultan Ibrahim, zece Sultani, în diferite funcții militare, murind însă în rostul de cufumgi-bași (capul corporației giuvaergiilor din Istanbul). Amîndoi bunicii lui au servit ca stegari în armata lui Mehemed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului (I, p. 94; III, p. 444). Mama lui Evlia Celebi a fost soră cu Melek Ahmed-Pașa, Mare Vizir din August 1650 până în August 1651, pomenit și în textul nostru ca găzduitorul lui Radu Mihnea, în drumul acestuia de la Edirne la București. Evlia Celebi debutează în vîrsta de douăzeci și patru de ani

¹ Titlul ediției din Istanbul este *Evlia Celebi Siyahetnamesi* (Cartea de călătorii a lui Evlia Celebi). Un manuscris păstrat la Viena poartă titlul de *Ta'rich-i-Seyyah* (Cronica călătorului). Despre manuscriptele cunoscute astăzi, precum și despre întreaga bibliografie a *Siyahetnamei*, v. Fr. Babinger, *Die Geschichtsschreiber der Osmanen* (Leipzig 1927), pp. 221-2.

ca *hafîz* (recitator al Coranului) în Aya Sofia. Sultan Murad al IV-lea, încântat de frumoasa voce a tânărului, îl primește în Palat ca *muhasib* (secretar intim). După doi ani Evlia Celebi părăsește Palatul cu rangul de spahiu cu soldă (II, pp. 244-8). De atunci el trăiește numai pentru călătoriile sale. De altfel, veșnicul dor de călătorii îl frământa încă din copilărie. El ni povestește că pe atunci l-a visat pe profet și pe cei patru califi intrând cu alaiu în geamia Ali Celebi din Istanbul. Unul dintre însoțitorii Profetului l-a îndemnat pe Evlia Celebi copil să se apropie de profet și, sărutându-i mina, să-i ceară intervenția (*şifaet*). În momentul când Evlia Celebi a atins cu buzele mina profetului, emoționindu-se, în loc să spună: „Şifaet, ia rasul Ullah“ ! (Intervină, o, profet al lui Allah), el a zis: „Siyahet, ia rasul Ullah“ (Fă să călătoresc, o, profet al lui Allah !), la care profetul, zimbând, i-a promis că i se va îndeplini rugămintea. Un derviş din ordinul lui Mevlevî i-a prezis din acest vis că el va deveni un mare călător. Apoi, dându-i șapte volume de cărți istorice, l-a îndemnat ca, descriind viitoarele sale călătorii, să înceapă cu descrierea Istanbulului.

Prima sa călătorie mare a făcut-o în 1635, însoțind pe Sultanul Murad al IV-lea în expediția acestuia contra Persiei. După întoarcere, el găsi aproape în fiecare an câte un prilej să viziteze provinciile, fie apropiate, fie depărtate, ale stăpînirii turcești. Unchiul său, Melek Ahmed-Paşa, devenind Mare Vizir, Evlia Celebi a avut ocazia să strângă legături de prietenie în rindurile înalților demnitari ai cîrmuirii, asigurându-și astfel și sprijinul oficialității pentru călătoriile sale. Pînă în anul 1651 el visitase Brusa, Nicomedia, Batum, Trapezuntul, Creta, Erzerumul, Azerbeigianul, Georgia, Damascul, Siria, Palestina, Urmia, Sivasul, Curdistanul, Armenia, Meca și Egiptul. În 1651-52 el a făcut mai multe călătorii prin părțile Rumeliei, în Bulgaria și Dobrogea. În 1655-56 el ajunge pînă la Basra, prin Van, Tebriz, Bagdad. Între 1656 și 1660, luînd parte la diferite expediții militare, i se dă ocazie să cerceteze Polonia, Anatolia, Moldova și Țara-Românească (1659), Ardealul, Bosnia și Dalmația. Călătoriile sale în Ungaria și a doua călătorie prin Ardeal cad între 1660 și 1664. În 1664 el însoțește pe Cara Mehemed-Paşa, solul Înaltei Porți, la Liov, rezultînd din această călătorie o interesantă descriere a Vienei și a Austriei. De la Viena, el își continuă drumul singur prin Europa,

călătorind până la Dunkerque, de unde s'a întors la Constantinopol prin Suedia, Polonia, Rusia și Crimeia, dar nu în 1668, precum susține Babinger, ci cu doi ani înainte, fiindcă în anul 1666 îl vedem la Alba-Iulia, de unde pornește, cu scrisoarea de recomandare a lui Apaffy, la Domnul Munteniei, trecând granița pe la Orșova.

De la 1672 încoace Evlia Celebi n'a mai călătorit, probabil din cauză că realizarea planului său de a stringe într'o mare operă în zece volume tot ce a văzut în lungile sale călătorii i-a cerut ani de muncă încordată și obositoare. Când a terminat el această mare opcră, nu se știe. Nu ni este cunoscut nici măcar anul în care Evlia Celebi a murit, lipsind și piatra de pe mormintul său dintr'un mic cimitir din Pera.

Evlia Celebi este vrednic să fie pomenit într'un rând cu cei mai iluștri călători din evul mediu, ca Ibn Fadlan, al-Masudi, Marco Polo, Ibn Batuta, și cu contemporanul său, Spătarul Nicolae Milescu. Dacă facem abstracție de micile sale brașoave și de obiceiul său de a exagera, mai ales când e vorba de cifre (numărul locuitorilor orașelor, al oștirilor, cantitatea prăzilor, etc.), cartea lui Evlia Celebi este un izvor nesecat de informații de tot felul. Orașele, cetățile, monumentele le descrie cu multă pricepere. El admiră frumusețile artei creștine cu nu mai puțină în-suflețire decât creațiile artei islamice. Luptele la care el a fost martor ocular, evenimentele politice din zilele lui, intimitățile înaltelor personaje cu care el a ajuns în contact, sînt relatate de el cu multe amănunte interesante și cu un deosebit farmec oriental în povestire, ceea ce face ca *Siyahetnameaua* lui să fie, pe lângă valoarea ei de izvor istoric, și o lectură din cele mai captivante. Dintre multele traduceri parțiale, apărute după editarea textului turcesc, sînt de relevat două: traducerea în limba maghiară a călătoriilor în Ungaria, de către d. Karácsony Imre (*Evlia Celebi török világotató magyarországi utazásai*, Budapest 1904-1908, două volume); călătoria în Albania, tradusă de d. Fr. Babinger (*Ewlya Tschelebi's Reisewege in Albanien*, Berlin 1928). Un mic fragment din descrierea unei călătorii prin Dobrogea s'a publicat în românește în „Buletinul Soc. Reg. Rom. de Geografie“, fasc. I, însă tradus din limba bulgară.

Povestirea călătoriei lui Evlia Celebi în Moldova se găsește în vol. V, pp. 329-361. Aceasta însă nu este singura lui călătorie în

ținuturile locuite de Români. Aproape toate provinciile care fac astăzi parte din trupul patriei noastre au fost vizitate și descrise de el cu diferite prilejuri. Astfel în 1651-2 el cutreieră Dobrogea, descriind călătoria aceasta în vol. III. O altă călătorie prin Dobrogea, din anul 1655 (cea publicată în „Bul. Soc. Reg. Rom. de Geografie“), se cuprinde în vol. V. Tot în vol. V avem descrierile orașelor Akkerman, Bender, Hotin și Camenița, pe care el le-a vizitat călătorind, în 1657, cu oștirile turco-tătărești, trimise în Polonia, sub comanda unchiului său, Melek Ahmed-Pașa, și a Hanului Crimeii, împotriva lui Rákóczy. Apoi, în vol. VI, din povestirea campaniei pornite de Turci împotriva cetăților Împăratului Leopold în Nordul Ungariei, campanie la care au luat parte, ca aliați, Hanul Crimeii, Domniile din Moldova și Țara-Românească și Mihail Apaffy, pe noi ne interesează, între altele, o frumoasă descriere a oștirilor românești în toată splendoarea lor, precum și a serbărilor din tabăra Marelui Vezir Köprölü, în cinstea aliaților. Cu această ocazie Evlia Celebi, văzând capetele de zimbru de pe steagurile moldovenești, spune, foarte naiv, că ele simbolizează primul bou care a ieșit cu Adam din Paradis. „In şa'a Allah“ (cu ajutorul lui Dumnezeu) voi pune, în curând, la îndemâna istoricilor noștri traducerea și a acestor călătorii, achitându-mă prin aceasta de o datorie ce trebuia achitată încă de mult.

Povestirea călătoriei lui Evlia Celebi în Moldova prezintă un deosebit interes pentru istoriografia română, întrucât ea ni dă multe informații asupra campaniei turco-tătărești din 1659, determinată, precum se știe, de ocuparea orașului Iași de către Constantin Șerban, iar în Muntenia de răzvrătirea lui Mihnea. La această campanie, care s'a mărituit printr-o cumplită jefuire prin toată Muntenia, Evlia Celebi a luat parte ca intendent de muniții al lui Ahmed-Aga, care fusese trimis de Înalta Poartă ca sangiac-beg pe lângă Ștefăniță-Vodă. După lupta decisivă de sub zidurile Iașilor și după înscăunarea fiului lui Vasile Lupu, Evlia Celebi cutreieră aproape toată Moldova, alăturându-se la o parte din oaste, care a fost trimisă să urmărească dușmanul înfrânt. Apoi, când Calgha-Sultanul primește poruncă să treacă numai decât în Țara-Românească pentru a pedepsi pe rebelul Mihnea, îl vedem iarăși pe drum, cu oastea tătărească, notând în ziarul său tot ce s'a petrecut și în cursul acestei expediții. După izbânda

de la Giurgiu, Tatarii au jăfuit, de-a lungul drumului lor, întreg Nordul Munteniei, apoi Tîrgoviştea şi Bucureştii, până la hotarul Moldovei, unde a încetat jaful. De aici Tatarii pleacă spre Iaşi, trecând prin Focşani, Bârlad şi Vaslui.

Ultima călătorie a lui Evlia Celebi pe la noi a fost cea de la Alba-Iulia la Bucureşti, în 1666. Ea este povestită în vol. VII.

Întors la Iaşi, timpul de odihnă ce i-a mai rămas până la 19 Decembrie 1659 (data plecării Turcilor din Moldova), Evlia Celebi îl foloseşte pentru descrierea oraşului. În această descriere el ni zugrăveşte un tablou al Iaşilor care ne surprinde prin marea bogăţie a datelor. El vorbeşte despre trecutul oraşului, despre clasele populaţiei, îndeletnicirile, portul şi obiceiurile lor, precum şi despre viaţa economică a locuitorilor. El înfăţişează cârmuirea şerii, descriind rangurile de boieri cu atribuţiile lor şi consacrand un capitol întreg dăjdiilor pe care Moldova avea să le plătească în natură Turcilor.

În descrierea oraşului Iaşi, pe lângă amănuntele topografice, el comunică şi unele date statistice, de şi în cifre exagerate până la absurditate (20.000 de case, 700 de străzi, 1.060 de circiune). Înălţându-se Curtea domnească, el admiră frumoasa alcătuire a clădirilor din cuprinsul ei, iar admiraţia lui ajunge la apogeu în faţa minunilor din biserica Trei-Ierarhilor, precum şi a podoabelor scumpe de pe sicriul moaştelor Sfintei Paraschiva — lucruri pe care le-a vizitat şi le-a admirat mult încă un călător din Răsărit, creştin şi preot, Paul de Aleppo, care a vizitat Moldova cu vre-o patru-cinci ani înainte de Evlia Celebi.

Cât despre veracitatea lui Evlia Celebi în afirmaţiile sale cu privire la convertirea lui Ştefăniţă-Vodă la Islam şi la şovăirea chiar a lui Vasile Lupu în religia sa creştină, avem tot motivul s'o punem la îndoială. Astfel de biruinţe ale credinţii mahomedane asupra apărătorilor creştinătăţii din aceste părţi trebuie să fie inventate numai de proselitismul unui musulman prea zelos, cum era Evlia Celebi, şi ele trebuiesc puse pe acelaşi plan cu naivitatea lui de a vedea în zugrăvelile bisericii Trei-Ierarhi nişte scene din eschatologia coranică.

În schimb, istoricii noştri vor putea găsi amănunte interesante şi cu totul noi în capitolul unde sânt povestite evenimentele din Ţara-Românească, petrecute supt Domnia lui Radu Mihnea. Din relatările lui Evlia Celebi asupra răzvrătirii lui Mihnea se

desprinde mult mai luminoasă figura acestui energic Domn. Ele ni arată și felul cum au fost privite și comentate faptele lui în cercurile oficiale ale Turcilor din capitală.

Legenda despre primele începuturi ale orașului Iași este un lucru nou. Ea însă, de bună samă, nu este de origine moldovenească, ci pare a-și avea izvorul în hagiologia răsăriteană.

Țin să amintesc că Evlia Celebi este mult apreciat între orientaliști și pentru calitățile sale de scriitor. El scrie într'un stil simplu și limpede, pe care nu-l întunecă niciodată expresii prea căutate și bombastice, așa de frecvente la scriitorii savanți din vechea Turcie.

În traducerea mea, m'am silit să redau în mod credincios toate particularitățile originalului, păstrându-se numele Principatelor (Boghdan, Iflac), numele de persoane românești (Mihne, Istefan), numirile geografice (Iașica, Bükreș, Iergőki, etc.) în forma lor turcească și făcându-se identificarea acestora în note.

Citatele turcești din note sânt transcrise fonetic, literele românești complectându-se cu unele litere (k, ö, ü) luate din noul alfabet turcesc.

Dr. Andrei Antalfy.

Târgul-Murășului, 10 Iulie 1932.

Despre feriadnameaua¹ lui Mehemed Ghirai Han contra lui Burunsuz Constantin², begul Boghdanului.

Într'una din zile au sosit de la Mehemed Ghirai Han, Hanul Crimeii, de la Dedeş Agha, ialâaghasi³, şi de la Ahmed Agha, mütevekkilul⁴ din Ismail, arzmazhare⁵ către Kōprülü Mehemed-Paşa, toate cam în următorii termeni: În ţara Boghdanului vostru, care este locuită de ra'ialele⁶ celor două sfinte ţărâmuri prea-venerate⁷, un viclean cu numele de Burunsuz, ajutat de scleraţii maghiari ai regelui Racociei⁸, s'a făcut stăpân pe oraşul Iaşilor.

¹ *Feriadname* este o scrisoare de alarmă şi de chemare într'ajutor. Asemenea scrisori se trimiteau Înaltei Porţi de către provinciile strâmtorate de duşmeni.

² Turcii îl numiau pe Constantin Cărnul *Burunsuz Constantin*. *Burun* înseamnă nas, *burunsuz* cel fara nas, cărn.

³ *Ialâaghasi*: aghaua ţinutului litoral. El îşi avea reşedinţa la Akkerman.

⁴ *Mütevekkil* aicea: locţiitor.

⁵ *Arzmazhar* este „petiţia ce se prezintă Sultanului sau Marelui Vizir în numele a toată armata sau în numele unei provincii întregi. Petiţia ce o prezintă un particular se numeşte *arzuhal*” (Dimitrie Cantemir, *Istoria Imperiului Otoman*, p. 562, nota 129).

⁶ *Ra'ia* ca termen arabic este pluralul din *ra'iiia* (cei pascuţi, guvernaţi). În terminologia juridică a Islamului el se întrebuinţează în înţelesul de locuitori creştini ai Imperiului Otoman, supuşi haraciului. *Beraia* în schimb este cetăţeanul scutit de haraciu.

⁷ Cele două sfinte ţărâmuri (în limba arabă: *haramani muhtaramani*) sânt Mekka şi Medina. Aceste două oraşe prin covârşitoarea lor însemnată în practica religioasă a mohammedanilor de pretutindeni simbolisează întregul *dar ul-islam*, va să zică totalitatea teritoriilor supuse suveranităţii islamice. Despre noţiunile *dar ul-islam* şi *dar ul-harb*, v. „Enzyklop. d. Islam”, I, p. 956. Vechea teorie asupra suveranităţii otomane este tratată sumar în cartea lui A. Heidborn, *Droit public et administratif de l'Empire Ottoman*, vol. I, p. 82.

⁸ Rákóczy. Turcii îl scriu şi Racocii.

Beiu Kife¹ a fugit din Boghdan și în prezent stă în peninsula Crimeia, la Baghcè-seraiul nostru. În ținuturile Iflacului Givan Beg² l-a aruncat pe Gian Arslan-Pașa în apa Dunării cu oaste cu tot, și numai cu greu au putut trei viziri să se retragă în cetatea Iergöki³...

Când se cetiră feriadnamelele acestora în prezența ilustrului Vizir Kōprülü, se și înfățișă înaintea Maiestății Sale Padișahului, și, după ce se sfătuiră conform textului sfânt (al Coranului): „și sfătuiește-te cu ei în afacere”⁴, se trimeseră îndată porunci și înalte ordine scrise către toți mir-i-miranii⁵ și mir-i-livalele⁶ din vilaietul Rum⁷, precum și către ialâaghasi și Hanul Tatarilor. Scaunul Boghdanului fu dăruit lui Istefan Bei, mult iubitul vlăstar urăcios⁸ al lui Lupul-Bei, care, mazilit de domnia Boghdanului, se află pe veci întemnițat în Iedikule⁹. După ce i s'a conferit *tugh-ul* și *tabl-u-alem-ul*¹⁰, și printr'un firman împărătesc i s'a rânduit o oaste de 10.000 de viteji aleși, renumiți, Fazli Kemankeş Ahmed Agha, în calitate de iskemle-aghasi¹¹, o și luă grăbit spre orașul Iașac (*sic*). Musali Agha, din Seiavuş Pașa, care era mir-i-achor¹² al Sultanului, la rândul lui plecă la Hanul

¹ În text *Kijh*. O deformare a numelui Ghica.

² Numele turcesc al lui Mihnea al II-lea. În text conjuncția *ve* dintre cele două nume proprii trebuie înlăturată.

³ *Irkuki*. Este Giurgiu.

⁴ Coranul, III, 153.

⁵ Mir-i-miran este forma persiană a termenului begler-beg (beiler-beiu). Termenul arab este *amir-al-umarâ*. V. Dimitrie Cantemir, *I. I. O.*, pp. 45, 116 și *Enzyklop. d. Islam*, I, p. 757.

⁶ Mir-i-livâ era comandantul militar al unui sangiac.

⁷ Rumelia, turcește Rum-ili.

⁸ El era urăcios numai intru cât era creștin. Un atribut întrebuițat stereotip față de creștini.

⁹ Cele Șapte Turnuri, vestita închisoare din Istambul.

¹⁰ Insigniile guvernatorilor de provincii. *Tugh-ul*, în cazul principelui Moldovei, este: trei coade de cal. *Tabl-u-alem-ul* înseamnă literal: toba și stindardul. În *Ist. Imp. Otoman*, p. 13, Dimitrie Cantemir ni descrie cu de-amănuntul aceste insignii, de și terminii în traducerea românească sunt redați printr'o transcriere fonetică total imposibilă. De ex. în loc de *boruxeni* și *zildzani* trebuie *boruzen-i* și *zilzen-i*, etc.

¹¹ Iskemle-aghasi (aghaul Scaunului) era delegatul Porții încredințat cu înscunarea principelui nou-numit.

¹² Intendentul grajdurilor împărătești, unul din așa-numiții *coltucvezirleri* (v. Dimitrie Cantemir, *Ist. Imp. Ot.*, pp. 632-4).

Tatarilor. Apoi, pentru că Izzizade Ahmed Agha, fostul silahşor¹, al Sultanului, ajunsse sangiac-beg pe lângă noul Domn al Boghdanului, Istefan Bei, smerenia mea am pornit cu el în această expediție în Boghdan, ca îngrijitor al munițiilor sale². Urmează acum descrierea călătoriei noastre împreună cu Ahmed Agha, de la Edirne³ până în ținuturile Boghdanului, când, într-o zi de Sâmbătă, la 23 ale binecuvântatei luni Safer, în 1070, anul de față⁴, vilaietul Boghdanului i s'a dăruit lui Istefan Bei, mult iubitul fiu al lui Lupul Bei.

Pornind de la Edirne spre Nord, am ajuns întâiu în satul Gûlbaba, un sat înfloritor cu vre-o două sute de case. Aici este înmormântat Gûlbaba Sultan⁵ într'un *chaiabân*⁶.

Plecând de aici, am ajuns la satul Ciömlec. Aici este o grădină a Chunkiarului⁷, în felul grădinii „celeii cu stâlpi“ din Irem⁸. În această grădină privighetorile dimineții, cu duioșia cântecelor lor, te fac să suspini. Iar miresmele a fel de fel de flori din ea îți îmbălsămează „creierul“. Dacă aş descrie unul câte unul locurile de plăcere ale palatului Chornak(?) de aici, s'ar umplea un lung sul de pergament cu ele. Pretutindenii izvoare cu apă limpede, bazine și şadirvane⁹. Cine se uită la jocul apelor dintr'însa, când ele ţâşnesc în sus, rămâne cu degetul în gură¹⁰. Nicăieri, nici chiar în grădina Iremului, nu sânt copaci așa de înalți și umbroși ca acei din această grădină, decât poate în munții Izmidului. Smerenia mea am văzut în această grădină un uriaș

¹ Maestru de menaj. Astfel se numiau și muschetarii din garda Sultanului.

² În text: *levazimini görüp*.

³ Adrianopol.

⁴ = 8 Novembre 1659.

⁵ Cuvântul *sultan* înaintea unui nume de bărbat înseamnă monarh; după un nume de bărbat înseamnă sfânt; după un nume de femeie: princesă. D. Cl. Huart, autorul articolului din „Enzyklop. des Islams“, p. 192, despre Gûlbaba din Buda, pare a nu fi avut nicio cunoștință despre existența încă a unui sfânt cu același nume, înmormântat în apropierea Adrianopolului. Altfel el l-ar fi amintit fără îndoială.

⁶ Grădinuță cu flori.

⁷ *Chunkiar*, prescurtat din *Chudavendkiar* (servitorul lui Dumnezeu), este titlul obișnuit al sultanilor. Murad I fu cel d'întăiu care își asumă acest titlu.

⁸ O grădină legendară, menționată în Coran, LXXXIX, 6.

⁹ *Şad-revan*, după pronunțarea vulgară a Turcilor: *şadirvan*, este o cișmea cu mai multe țâșniri, construită în forma unui chioșc.

¹⁰ Uimit.

copac bătrân, al cărui trunchiu a măsurat nu mai puțin de șaizeci de picioare. Coroana copacului era cu totul putrezită, așa încât i-a rămas numai trunchiul. În timpul de față această grădină îngrijită are un „ustâ”¹ și trei sute de grădinari din *kûlahlî bostangii*². Apoi, în acest palat bine clădit³ se păstrează chilatele⁴ și șelele lui Chudavendkiar⁵, Iâldârâm Chan și Murad Chan⁶.

De aici, tot spre Nord, am ajuns la o localitate numită *Derbend-i-kebir*⁷, un sat bulgăresc situat într-o regiune plină de văi. Acest sat înfloritor, ca sat musulman, este scutit (de haraci). De aici am ajuns la *Derbend-i-saghir*⁸, tot un sat bulgăresc; apoi la *Ruhbankarîesi*, care înseamnă: satul preoților. Și acest sat este locuit numai de Bulgari. Pornind iarăși spre Nord, am ajuns la *Așâclar*, de acolo la *Îșâclar*. Amândouă localitățile sânt sate moslimice și alcătuiesc un *ziamet*⁹. După aceia am întâlnit în drum localitățile *Ismail-Fakî* și *Örenler*. Aceste două sate sânt asemenea moslimice și sunt un *ziamet* al șoimarilor. De aici am ajuns la cetatea *Boihad*.

Descrierea cetății Boihad, mai bine zis a orașului Carnabad.—Pe vremuri o zidise *Derune*¹⁰, regele *Adrianopolului*. O mai înfrumuseță *Valad*, care venise din *Cazanul rusc*. Fiindcă numele acestui *Valad* în limba rusească este *Boihad*, iar numele acesta, în construcția de *izafet* cu cuvântul *kal'a*¹¹, dă *kal'a-i-Boihad*¹², orașul se pomenia supt acest nume. Pe la anul 768¹³, în epoca lui *Sultan Musa ben Iâldârâm Baiezid Han*, când acesta era un

¹ *Ustâ* = maestru (grădinar).

² *Bostangii* cu căciulă. Despre *bostangii* v. *Dimitrie Cantemir, Ist. Imp. Ot.*, p. 687.

³ În text: *müşeiied*, un epitet întrebuințat stereotipic.

⁴ Referitor la *chilat* v. interesantele note din *Dimitrie Cantemir, Ist. Imp. Ot.*, p. 239.

⁵ *Murad I.*

⁶ *Murad II.*

⁷ *Derbendul Mare.*

⁸ *Derbendul Mic.*

⁹ Domeniu dat ca feud, în valoarea de mai sus de 20.000 de akcè. Un akcè era egal cu a cincea parte a centimei.

¹⁰ Probabil o persoană inventată de *Evlia Celebi*, după *Derun*, străvechiul nume al orașului.

¹¹ *Kal'a* înseamnă cetate.

¹² Cetatea *Boihad*.

¹³ = D. Hr. 1366.

umil padişah peste Rum[îli] ca şi orişicine dintr'o dinastie mică, vizirul Timur-Taş Paşa a smuls-o din mâinile necredincioşilor şi i-a dat numele Karân-Abad, ceia ce înseamnă: „să devie cât mai grabnic înfloritoare“. De atunci, în gura poporului, printr'o rostire strâmbă, i se zice Carnabad.

Astăzi oraşul Carnabad este un *chass*¹ al Paşii de la Siliştra, din vilaietul Ozû, şi-l administrează *subaşâ-ul* (oraşului²). El se arendează cu o sumă de trei pungi³, şi este o distinsă *cazâ*⁴ la rangul de 150 de ahce⁵. Comunele dependente de această cazâ îi aduc cadiului un venit legal de patru pungi ca *haram-akce*⁶. Are un loc de reşedinţă pentru *ketchudâ*⁷, are un *sirdar* al ienicerilor, un *nakib*⁸, un *sirdar* şi un *muhtesib*⁹. Ca aşezare, oraşul este situat la poalele unui deal înalt îmbrăcat cu flori, pe un şes întins şi neted. Are în total o mie de case smerite cu un rând şi cu două rânduri¹⁰, toate acoperite cu ţigle. Fiecare casă are câte o grădină şi este înzestrată cu apă curgătoare. Dintre giamiile sale, cea a lui Raccaş Sinan Beg, din piaţă, reuneşte o mare turmă cuvântătoare. Ea este o foarte mare giamie, zidită în stil vechiu, cu un singur minaret. Mai sânt multe mesgide¹¹, techele¹² şi şcoli în acest oraş, până şi o baie răcoritoare, care este de asemenea unul din aşezămintele pioase ale lui Raccaş Sinan Beg. În oraş se găsesc tot felul de dugheni. Datorită climei blânde, locuitorii sânt sănătoşi, iar fructele de toate soiurile sânt dulci şi gustoase.

De aici, mergând iarăşi spre Nord, am ajuns la localitatea

¹ *Chass* este un domeniu al fiscului afectat ca beneficiu unui demnitar.

² *Subaşâ-ul* era şeful poliţiei. Literalmente : prefectul apelor, fiindcă odinioară îngrijia numai de stropirea străzilor.

³ Punga (turceşte *kise*) valora pe atunci cam 500 de taleri imperiali.

⁴ Districtul de supt iurisdicţia unui *cadi*.

⁵ Ca plata (probabil lunară) a cadiului. În text *papeli* este greşeală de tipar. Trebuie *paieli*.

⁶ Amenzi.

⁷ Aici inspector de domenii.

⁸ *Nakib-ul-eşraf* era mai marele ulemalelor dintr'o provincie.

⁹ Funcţionar de poliţie având controlul măsurilor.

¹⁰ În text : *tahtâni ve-fevkâni evler* (case scunde şi înalte).

¹¹ *Mesgid-ul* este o giamie mică, o moscheie care n'are privilegiul de a se celebra în ea rugaciunea de Vineri (Dim. Cantemir, *Ist. Imp. Ot.*, p. 40).

¹² *Tekkie* sau *tekke* este o mănăstire mică a dervişilor.

Cara-Sari. Locuitorii acesteia sânt musulmi și creștini. De aici, călătorind tot spre Miazănoapte, am ajuns la cetatea Aitos. Și aceasta fusese cucerită de Timur-Taș Pașa, în anul 768¹. Ea alcătuiește un *chass* al Pașii de la Silistra și este voivodat. De aici, urcând coasta înaltă a muntelui Cenke², de partea cealaltă am intrat în localitatea Ieniköi, unde făcurăm popas. Locuitorii săi sânt bulgari și musulmi. De aici, urmând tot direcția Nordului, am ajuns la cetatea Provadia. Orașul acesta îl descrieserăm cu de-amănuntul într'un volum anterior al nostru; acum însă este cotropit de un „ciamapur“³ de Ruși, Valahi, Moldoveni, încât numărul lor cu limba nu-l poți grăi. De aici, tot spre Nord, am ajuns la Caziköi, care este un ziamet înfloritor; la Gürz-‘Ali, tot un ziamet, de felul grădinii Irem, la satul ‘Aliköi, care se ține de cazaua Hagi-oglu, apoi la satul Cioban-ese care este un sat musulman pe pământul Dobrogii. Plecând mai departe spre Nord, am ajuns la satul Mürüvvetli, apoi la satul Cıragli. Acesta din urmă este un sat tătarăsc, având și o geamie. Este situat pe marginea districtului judecătoresc Babadag⁴. Mai spre Nord am ajuns la satul Tanrı-verdi⁵. De acolo, mergând iarăși spre Nord, am ajuns la orașul înfloritor Babadag. Orașul acesta este cotropit de atâtea cete de ostași creștini, greci, bulgari, valahi și moldoveni, încât nu-i chip să-i amintești pe toți. Slavă Domnului, în urma acestei conscrieri a ostașilor, de la Cenke-balcani până la dealul Sugiu, în trecătorile Copranului și ale Cazanului nemai rămânând niciun haiduc, ținuturile de acolo au devenit sigure și liniștite,

Plecând iarăși spre Nord, am ajuns la cetatea Tulcea. Din cele douăsprezece cetăți din jurul ei s'au conscris iarăși ostașii creștini în număr de 10.000 cari au venit cu toții înarmați. Trecând apa Dunării, încă în ziua aceea străbăturăm insula Tulcei și făcurăm popas pe malul Dunării. După ce cu șaiszeci de corăbii am trecut

¹ = D. Hr. 1366.

² În text: *Cenke balcani*. *Balcan* ca nume comun înseamnă: munte împădurit sau un lanț de munți împăduriți.

³ Asupra cuvântului *ciamapur* din text dicționarele turcești și cele persane nu dau nicio lămurire. Nici chiararele *Kamus-i türki*. După context el trebuie să însemne: o mare mulțime.

⁴ În text: *Babadag cazasi budüdüda*.

⁵ *Tanrı-verdi* (ca nume de persoană și Allah verdi) înseamnă: a Deo datus

iarăși peste Dunăre, cu mare iușeală, într'o singură zi, am intrat în orașul mare Bender-Ismail. Am stat și aici, trei zile. Numărul ostașilor creștini, din breslele bozagiilor, cârciumarilor și pescarilor, cari, conscriși, veniră cu armele lor, era peste 20.000.

Mare-î înțelepciunea lui Allah! Pe când noi petreceam în acest oraș, de odată ne-am pomenit cu Kemankeș Ahmed Agha — acela care fusese numit iskemle-aghasi și ca atare a și plecat în Boghdan, — întorcându-se la Ismail, fugind din Iași. În ziua aceea au sosit de la ialî-aghasi, de la aghalele din Akkerman și Bender¹, de la ot-aghalele Tatarilor din Bugeac, precum și de la Calghai Mehemed Sultân² scrisori cam cu următorul conținut: „Dacă vrea și Dumnăzeu, în ziua a douăzecea a lumii Rebi-ül-evvel 1070³, ne vom întâlni cu voi supt orașul Iașilor și ne vom ciocni cu dușmanul odată sau de două ori. Allah este bun! *la tacht, ia bacht!*“⁴. Indată, chiar în aceeași zi, în timp ce tobele și trâmbițele sunau de plecare, pornirăm cu 20.000 de ostași creștini spre localitatea Cășla, apoi trecurăm prin localitățile Dundar, Ahpanoz, Sîpen, Pustan, Tabac. Satele acestea se țin toate de cazaua Ismail⁵. De și sânt locuite de creștini din Iflac și Boghdan, cei cu bună stare și avere, de teama lui Burunsuz Constantin, care năvălise asupra Boghdanului, se ingrămadiseră în orașele Ismail și Ibrail. Din acest sat, satul Tabac, punând piciorul pentru întâia oară pe pământul Boghdanului, am ajuns la cetatea Iscarlad⁶. Cât timp am stat aici, am împărțit străji, iscoade și hărțuitori în toate părțile, iar oastea se ținea gata. De aici am ajuns la stația Bagiană⁷. Fiindcă toți locuitorii din acest sat erau duși în ajutorul oștirii din Iași, am luat tot ce se găsea mai de preț într'insul, iar satului i-am dat foc. Plecând de aici, spre Țpus, am poposit la poalele împădurite ale dealului

¹ Tighina.

² Se numia *calghai* generalisimul armatei Tatarilor. El avea titlul de sultân, intru cât „acest oficiu nu se dădea niciodată altui decât fiilor Chanului, din familia lui Ginghis (*al-i-Ginghis*)“; v. Dim. Cantemir, *Ist. Imp. Ot.*, p. 539.

³ = 5 Decembre 1659.

⁴ Înseamnă: Tronul sau norocul!

⁵ Ele se scriu în text: *k ș l h, d u n d a r, a h p a n u z, s p n, p u s t a n, t b a k*. Satele acestea, afară de Tabac, nu mai există.

⁶ În text: *a[=i] s k r l d* (Iskarlad).

⁷ Scrisă *b g n h*.

Checheş¹, supt paza străjilor. În noaptea aceia, în adâncul coastei păduroase de dincolo a dealului fiind împărţiţi 10.000 de puşcaşi, tot restul oştirii de dincoace s'a odihnit, dormind în linişte. De aici am ajuns la localitatea Tabacin². Satului i-am dat foc, fiindcă locuitorii erau duşi în ajutorul oştirii (duşmanilor). Oamenii pricepuşi dintre boierii Boghdanului, pârcălabi, vameşi, logofeţi şi hatmani, ridicându-şi şi ei steagurile lor cu cruce, au întâmpinat, în această localitate, oastea noastră plină de voie bună, cu 10.000 de Moldoveni aleşi, venind să se închine Be-iului nostru³.

Plecând de aicea, ne-am oprit la Purut-nehri köprüsü⁴, unde am rămas câţva timp. De oare ce duşmanul a tăiat podul de nuiele, în trecerea acestui râu, am avut de luptat cu multe greutate. Întăiu puserăm de trecură pe malul de dincolo, cu plute şi cu bărci, 10.000 de ostaşi. Odată pe malul din faţă, ei îşi săpară o tabără şi numai după ce fură bine adăpostiţi, trecurăm şi noi cu restul oştirii pe malul celălalt. Numai decât sosiră din partea locuitorilor din Boghdan, din dealuri, 5.000 de oi, 500 de boi şi 100 de căruţe cu pâne. Le-am şi împărţit ostaşilor. [Aceasta] era într'adevăr ca o pradă bogată, o bucurie, un câştig neprevăzut.

P(u)rutul, acest râu foarte mare, n'are niciun vad. El este o apă vie⁵, care curge nebuneşte. Îşi are izvorul tocmai în vilaietul Leh⁶. Ieşind din munţii săcuieşti ai vilaietului Ardealului⁷, el trece prin ținuturile Boghdanului, apoi se varsă în Dunăre între oraşele Ibrail şi Calas⁸. El este un râu foarte lat.

După aceia ne am ridicat de lângă acest râu al P(u)rutului

¹ În text *k b k ş balkani altinda*. Despre înţelesul cuvântului *balkan* v. mai sus. *Checheş balkani* trebuie să fie Codrul Tigheciului.

² În text *t a b h c n*.

³ Lui Ştefan Lupul.

⁴ Podul râului Prut.

⁵ *Ab-i-haiat*.

⁶ În vilaietul Poloniei.

⁷ *Erdel vilaietinin sikel daghlarindan gelip...*

⁸ Între oraşele Brăila şi Galaţi... Astfel de greşeli geografice ale lui Evlia Celebi cum sânt trecerea Prutului în cursul său superior prin munţii săcuieşti şi vărsarea lui în Dunăre între oraşele Brăila şi Galaţi se pot explica, fie prin informaţii greşite culese de el, fie printr'o eventuală confuziune în notiţele sale, pe care le-a prelucrat cu ani mai în urmă.

ca să ne oprim în localitatea numită Sultân Süleiman tepesi¹.

Sultân Süleiman tepesi. — În acest loc Süleiman se luptase cu șapte regi deodată. După ce-i puse pe fugă pe toți, el adună la un loc pe toți ghazii² musulmani (căzuți) și, ridicând asupra-lî o colină, puse de se ridică și un mihrab³ drept loc de închinăciune. Însă ea este o colină sublimă, astfel încât smerenia mea am urcat-o pe jos cu cugetul că aceeași colină este un vulcan al martirilor și un loc de înaltă sfințenie. Am și pomenit sufletul fericitului Süleiman Chan și pe ale martirilor îngropați pe acolo, recitând o „fâtîha”⁴. Când priviam jos la marea mulțime a taberei⁵ frumos orânduite, mă credeam⁶ în lumea minunilor. M'am rugat din adâncul inimii, zicând: „Allah, să fie rugăciunea aceasta pentru sufletele sfinte ale martirilor fericți cari sînt îngropați aici”⁷. Fă să fie biruința de partea noastră, iar pe Moldovenii⁸ răzvrătiți ajută-ne să-i înfrângem și să-i nimicim”. Avui inspirația divină că oftările și rugăciunile mele umile au fost primite la locul de unde se răspunde [binecinstitorilor], și simțiiu o mare bucurie și fericire.

A doua zi, pe când hărțuitorii înaintau încet, am ajuns la Kûçûk Siret nehri (?). Acest râu, izvorînd din munții Buzovei și din sudul munților Prașovei din Erdel⁹, se varsă în râul P(u)rutului, nu departe de acest loc¹⁰. De acolo am ajuns la stația din lo-

¹ Colina Sultânului Süleiman.

² Ghazi (pl. ghuzat) înseamnă: luptător pentru religie.

³ Mihrab este „atât altarul însuși, cât și partea ce cade spre Miazăzi a geamiei”. V. Ist. Imp. Ot., p. 318, unde Dimitrie Cantemir ni povestește și o interesantă anecdotă în legătură cu mihrab-ul.

⁴ Sura care deschide Coranul, „Tatăl nostru” cel moslimic.

⁵ Ordu-i-ciamapur. Cf. și mai sus.

⁶ Literar: am rămas în lumea minunilor.

⁷ La rugăciuni și la celelalte acte de devoțiune, buna oară la spălarea rituală (*wudu*), formularea intenției este unul din „stâlpii” (*arkan*) validității achitărilor rituale (Th. W. Yuynboll, *Handb. des mohamm. Gesetzes*, pp. 73 și 77).

⁸ Boghdanlari.

⁹ Erdel. V. mai sus.

¹⁰ În text: *Bu nehr Buzova (b u z a u u a) daghlarindan ve Erdelin Prașova (p r a ș u u a) daghlarinin giünubisindan tulu edip bu mehelle karib Purut nehrine karişir. Buzova* (șesul de ghiță) trebuie să fie numele dat de Turci Bucovinei. De altfel este foarte inoportun ca, în acest ținut, Evlia Celebi să fi întâlnit un râu cu numele de Siretiul mic, care să mai fie și un afluent al Prutului.

calitatea Falcin¹. S'a dat foc și acesteia. În timp ce petreceam în această localitate sosi Ialî-aghasi-ul cu 40.000 de Tătari iuși ca vântul. Pe când aceștia, în toiul iernii îngrozitoare, se culcau în corturi făcute din țealele cailor, Beiful nostru din Boghdan îi trimise Ialî-aghasi-ului 1000 de oi, patruzeci de boi și cinci pungi ca provisiu de drum. Asemenea și Ahmed Agha al nostru îl îmbracă pe Ialî-aghasi cu un chilat falnic, lucrat în aur peste aur, urându-i bun sosît. De acolo, dându-li-se firman străjilor, s'a ajuns la Istefan Kilisesi². Este o mănăstire întărită în felul unei cetăți. După ce provisiile și poverile mai grele le-am lăsat toate în grija unui om de samă din oraș, oastea tătărească împreună cu ostașii noștri rămânând la un loc, se trimeseră străji și cetegii³ în cele patru părți ale lumii. Din voința Celui etern și atotputernic a doua zi s'au prins cinci *limbi*⁴ din tabăra dușmană. Întrebați, ei au mărturisit zicând: Tabăra noastră se găsește acum dincolo de lacul Iașilor, într'un loc numit Gallata. Avem vre-o 45.000 de dorobanți pușcași și 15.000 de călărași⁵. Dându-li drumul celor cinci limbi, noaptea aceia, până dimineață, am stat neadormiți și cu mintea trează.

Lupta cu oastea cea mare pe șesul Iașilor. — Dimineața următoare, în timp ce oastea din Ialî și oastea numeroasă din Rum a Beifului nostru⁶, bizuindu-se în Allah, înaintau spre tabăra „dușmană” — mare-i înțelepciunea lui Dumnezeu! — începu un viscol puternic, cu fulgi cât capul vrăbiei de mari. Și — privește iarăși atotputernicia Creatorului etern! — soarele apăru din nou, strălucitor ca focul, și vremea se îndulci. După ce a mai sosit din spre Răsărit, printre dealuri, și oștirea de ajutor a Chanului din Crimeia cu Calghai-sultân, în număr de 45.000, toate oștile se strânseră la un loc, și se făcu sfat. Toți stăruiau că în această vreme înourată, fără a mai cruța dușmanul, sau a-i mai da răgaz, trebuie dat iureș. Astfel Begul nostru, având la dreapta și stânga

¹ Fălciiu.

² „Mănăstirea lui Ștefan.”

³ Pleșcuitori.

⁴ Turcii îi numiau „limbi” (*dil*) sau „prinși vorbitori” (*dil esirleri*) pe prinșii lor de la cari puteau scoate informații despre armata dușmană.

⁵ În text: *on beş bin atlı kantalarımız vardir*. Termenul *kanta* (*k a n t a*) imi este necunoscut. Însă poate să fie o diformare a cuvântului *katona* (cătană).

⁶ În text: *Bizim bein Rum ciamapur 'askeri*.

lui pe hărțuitorii din Iali și oastea din Crimeia, ca două aripi, porni spre șesul Iașului, în sunetele tablulemului ¹, și pe o zăpadă groasă de cinci palme, până la înălțimea capetelor cailor. Îndată oastea noastră, cu strigătul „Allah! Allah!“, scos ca dintr'o gură, a cutremurat cerul și pământul. Viforul și volbura de zăpadă, care de supt copitele cailor de rasă zbura drept spre cer, când cădea jos, parcă ar fi nins din nou. [În răstimp] oastea noastră și a Tatarilor s'a amestecat una cu alta, și se produse un mare vălmășag. Dușmanul scelerat, văzând această situație, de și trase din câteva sute de tunuri, nu vătămă de loc pe nimeni afară de un cal pe care a căzut o ghiulea dintr'un șahi ². Câte clopote erau în bisericile Iașilor, toate sunau pentru îmbărbătarea inimilor, astfel încât tot șesul Iașilor se cutremura. Smerenia mea și cu Ahmed Agha stăteam alături de Beiul nostru din Boghdan. Beiful imi zice mie: „Evlîya Celebi! barem de aş putea să şed în acest Scaun al Boghdanului, pentru că pe această Domnie a Boghdanului mi s'au dus tocmai trei mii de pungi din banii miei“. Smerenia mea îl întrebăiu: „Beiule, dacă Allah te va ajuta să capeți scaunul Boghdanului, îți vei mărturisi credința ta în sfântul nostru profet?“. Îndată Beiful făcu jurământ: „Allah să-mi fie martor că în taină m'am și făcut credinciosul profetului Muhammed“. La care smerenia mea i-am spus lui: „Ei bine, acum să fii fără grijă, Beiule, căci prin minunile binecuvântările lui Muhammed al-Mustafa ³, scaunul și bieșugul fericit al Boghdanului ⁴ vor fi ale tale“. Atunci Beiful imi făgădui mărinimos, zicând: „Dacă se va întâmpla așa, îți voiu dărui cinci pungi, cinci cai, cinci sclavi, cinci sute de galbeni și încă o mulțime de alte lucruri“.

Lupta dintr'o parte era în toiu. În fine, sosind timpul amiezii, ostașii au flămânzit și erau lihnii după o bucăică de pâne. Alai-ceaușii strigau în toate părțile: „Toți oamenii, ținându-și caii cu mâna, să se odihnească puțin, ca să-și mănânce pânea ce aveau asupra lor“. Deci ei s'au oprit, puțin timp, pe șesul Boghdanului, pe zăpadă, fără corturi, nici șatre, călăreții gata de a încăleca. [Și iată] înțelepciunea lui Dumnezeu! : cea de a douăzeci

¹ V. mai sus.

² Șabi era o piesă de artilerie.

³ Mustafa este unul din epitetele lui Muhammed. El înseamnă alesul (lui Dumnezeu).

⁴ În text, printr'un joc de cuvinte: *tacht-u-racht-i-bacht-i Boghdan*.

și noua zi a lumii Rebi-ül-evvel din anul 1070¹ căzu intocmai pe o zi de Vineri [în care] „războiul este interzis“. Fieștecare își aprinse câte un foc în podgorii și ședea lângă el. Odată se strigă : „Ei, bre, dușmanul iese din tabără și s'apropie de noi, aducându-și tunurile“. Cât ai clipi din ochi, ostașii Islamului încălesc pe cai și pornesc întru întâmpinarea lor. Dușmanul, cu strigătul : Ia-jorj², face iureș asupra noastră, întâiu dând o salvă din tunuri, după aceea o salvă din puști. Însă chiar în toiul luptei și al încăierării Calghai-Sultânul se întoarce, și, fără a se mai uita la dușmani, pătrunde în tabăra lor de la Galata și se apucă s'o prade și s'o jăfuiască cumplit. Dușmanul, văzând această întorsătură, caută desdănjduit să se retragă în tabără și în orașul Iași, lăsându-ni nouă toate tunurile, puștile, petardele, munițiile lor, cu tot ce aveau ca provizie de praf de pușcă. Urmărindu-i pas cu pas în fuga lor, oastea noastră, cu cei 40.000 de Tătari din Bugeac, a ajuns să impresoare și orașul Iașilor. Tătarii prefăcură împrejurimea orașului într'un loc care revarsă foc; locul dușmanului se prefăcu într'un iad, iar împotrivirea se schimbă în fugă. Între oraș și Galata era un lac înghețat. Mai înainte puteau să treacă peste el mii și mii de dușmani când ei mergeau din Iași la Galata. De astă dată însă, când, Tătarii dând foc orașului, cinci mii de dușmani, cu inimile speriate, căutau să treacă peste ghiață, aceasta topindu-se, se surpă și cu toții se scufundară supt ghiață : în număr de cinci mii, cu cai cu tot. S'au mai măcelărit dintr'odată atâția Moldoveni încât, peste o jumătate de ceas, zăceau pe malul lacului, pe zăpada albă, 12.700 de Moldoveni, ca prundișul, toți trecuți prin vârful săbiei. Apoi s'au luat 12.000 de robi, cu picioarele legate și cu inimile oftând. Slava Domnului, eroii musulmani, ajungând biruitori și triumfători și luându-și multă pradă, l-au așezat în Scaun și pe Istefan Bei. S'a dat firman să fie bucurie și veselie timp de trei zile. S'a anunțat biruința și Maiestății Sale Pađișahului. Asemenea li s'a dat firman Tatarilor din Bugeac și celor din Crîmeia să urmărească pe dușmanul înfrânt. Caii miei fiind zdraveni, iar trupul meu în deplină putere, și primind voie

¹ = 13 Decembrie 1659.

² Ia-jorj! Ia-jorj! nu poate fi decât *Iisus! Iisus!*, strigătul de războiu al creștinilor. La unele locuri din vol. V și VI Evlia Celebi, îl mai transcrie și *Iejuj*, probabil după *Jėzus*, forma ungurească a numelui.

de la Ahmed Agha și de la Beiu nostru, am pornit și smerenia mea pe acest drum, cu opt cai și șase servitori.

Drumul nostru de la Iași prin Vilaietele Boghdan și Iflac, pentru pedepsirea acestora.—La început, înaintând cu grabă prin câmpii, vii și mlaștini, am dat peste trei mii de dușmani. Pe mulți din ei i-am făcut hrană săbiilor, pe alții i-am făcut robi, cu lanțuri la gât. În ziua aceea ne-am odihnit, culcându-ne fără nicio frică și teamă pe malul râului Buzai¹. A doua zi am ajuns la Cetatea înaltă a Sucevei².

Cetatea Suceava.—Cel d'întăiu ziditor al ei fusese regele Poloniei³. Mai târziu ea încăpu pe mâna Moldovenilor⁴. Suceava în limba moldovenească înseamnă: un loc greu de urcat. I s'a dat acest nume pentru că această cetate este situată pe vârful neted al unei stânci. Fiindcă era în stare de războiu, n'am putut să intru în ea. Deci, cum este ea, nu știu.

Ce-i drept, în toate părțile Boghdanului nu există o altă cetate afară de aceasta. Ildirim Beiazit Chan le-a dăruit pe toate câte erau mai înainte. De aici până la Hotin este numai cale de o zi. Iar până la Rădăuți și Camenița⁵, dincolo de hotarele Poloniei, este o distanță de două conace. În realitate, partea de Sud a cetății e așezată pe marginea unui șes larg. Comandantul, hatmanul din partea Beiuului din Boghdan, și boierii acestei cetăți sânt stăpâni peste trei mii de ostași. Dânșii aduseră pentru ialiaghasi-ul nostru și pentru Calghai-sultan mâncări și băuturi cu mai multe cară, ca cînste, iar din cetate s'au dat salve din vreo șaptezeci-optzeci de guri de tun. Întâmplător Burunsuz Constantin, care dăunază se răsvrăti în Boghdan, întemnițase aici trei negustori din poporul lui Muhammed, prinși de el în capitala sa. Mulțămită lui Dumnezeu, noi am dobândit slobozirea la toți trei. Hatmanul li dădu drumul fără nicio șovăială și, dăruindu-li-se și câte un cal, ei au pornit la drum împreună cu noi.

¹ B u z a i din text este neinteligibil. Trebuie să fie Bahluil sau Jijia.

² Evlia Celebi o scrie s i ç a u u a (Siciova) și S i ç u a.

³ *Leb kirali*.

⁴ *Sonra boghdanlilarin eline gheçmişdir*.

⁵ Rădăuți în text se scrie Radvanța (*R a d u a n c s h*), Camenița sună Camanța (*K m a n ç s a*), deci nu Camancia (ca în „Enzykl. d. Islam“, p. 662), Turcii redând consoana ț prin ç+ș.

Plecând de aici spre Apus, am ajuns la Kâlâci-Sahrasî¹, de acolo la dealul Ocna. Întreg dealul și stânca fiind din sare, robii de aici sapă dealurile și scot sare din stâncă. De altfel Ocna are și un vameș. Aici găsim două sute de robi din poporul lui Muhammed, pe cari-i scăpărăm scoțându-i din peșteri. Însă mulți din ei au murit îndată ce au zărit lumina soarelui. Pe aceștia i-am și îngropat pe acolo. Alții muriră mergând cu noi călare. Foarte pușini au scăpat teferi. Dacă aş descrie peșterile Ocnei așa cum ele sânt în realitate, aş descrie *Ghaia*² și *Derek-i-esfel*³.

De aici, plecând iarăș spre Apus, în timp ce noi mergeam înainte, căutând vreo pradă prin sate și târguri, sosi pe urma noastră un vrednic Capîgi-bașî⁴ cu înalte scrisori de la Chanul Tătarilor și un altul (Capâgi-bașî) de la Marele Vezîr Kôprölü Mehemmed Pașa. Ni s'a poruncit după cum urmează: „Tu care ești calghaiul gloriosului Chan al Tătarilor, fratelui meu, și Tu, Ialî-aghasî, care ești servitorul meu, după cucerirea ținuturilor Boghdanului cu 40.000 de Tătari, să pedepsiți și pe blăstămatul și uriciosul Mihne⁵, care se răzvrăti în părțile Iflacului. Distrugeți și devastați populația și țara, și gustați bielșugul prăzilor de acolo...“. Când s'a dat citire acestei scrisori înalte, fiecare Tătar se prefăcu într'un balaur cu șapte capete. Încă în aceeași zi, cu un *bismillah*⁶ porniră la drum, spre vilaletul Iflacului, 81.000 (*sic*) de Tătari cu 400.000 (*sic*) de cai.

Plecarea noastră din Boghdan pentru pedepsirea Iflacului. — La început întreaga oaste se strânse laolaltă și se ținut sfat cu mult discuții⁷. Pe urmă, ei încălecară caii lor buni, și, măcelărind pe malul pârâului Iskintî⁸ pe toți robii prinși mai dăunăzi, își urmară drumul singuri⁹. În năvălirea noastră pu-

¹ Șesul săbiilor, adică șesul feudelor militare.

² Un puț în Gheenă. După *Lugbat-i-Nagi* (Istambul, *Asr matha'asi: Ghaia Gebnemende bir dederdir, Ghaia kuiuusu*).

³ Treapta cea mai joasă din Gheena.

⁴ Funcționar militarăsc întrebuințat pentru misiuni politice și curier, însărcinat cu transmiterea scrisorilor și ordinelor oficiale.

⁵ Scris *M h n h*, numele turcesc al lui Mihnea.

⁶ *Bismillah* înseamnă: în numele lui Allah.

⁷ În text: *keşmekeş-u-meşveret edip*.

⁸ Pârâului Scânteia,

⁹ Va să zică: fără de robi.

ternică¹, parcurgând, până în amurgul serii, o distanță de trei-zece și una de oare, am ajuns, încă în aceeași zi, la casabaua Iskinti². Numai decît dădurăm foc la trei sute de case dintr'însa și luarăm multă pradă și mulți robi. De aici, năvălind spre Apus, cu o mare iuțeală, am ars, asemenea, casabaua Vasluiu³, și cu prada luată de acolo am ajuns la casabaua Bârlad; iar, după ce am distrus-o, am ajuns în orașul Tecuciu. Fiindcă locuitorii și boierii de aicea ni-au ieșit înainte cu daruri, orașului lor nu i s'a dat foc. De aici, înaintînd iarăși cu grabă, am ajuns la stația cea mare a Focșanilor. Autoritatea în acest oraș o dețin doi boieri din Bohdan și Iflac. Ei iau și vamă. Focșanii este un oraș mare. Locuitorii și hatmanii lui, ieșindu-ni întru întîmpinare, aduseră daruri fără de păreche. Orașul lor nu suferi deci niciun jaf, nicio distrugere și nicio pagubă. A doua zi, trecând călare râul Focșanilor⁴, am intrat în vilaietul Iflacului. [Când] ajunserăm în marele oraș Râmlic⁵, locuitorii din el erau duși în tabăra lui Mihne⁶. De aceia orașul l-am pârjolit, dar pradă nu se găsi, nici robi.

De aici, trecând cu iuțeală prin mlăștini și dealuri, unde am prins 8.000 de robi aleși, am ajuns la Buzău, o casabă foarte înfloritoare. Când i-am dat foc în zori de zi, locuitorii, de teama focului, nu îndrăzniră să iasă din casele lor. Aceia cari au ieșit, au ajuns robi, legați și răpiți de la ai lor.

De aici, îndreptându-ne iarăși spre apus, am ajuns la casabaua Gheorghia⁷. Orașul acesta l-am încunjurat pe la ora lui Șafi'i⁸ și, într'un atac nocturn, fără ca să fi putut ieși nimeni din casă, am luat 7.000 de robi. S'a luat atîta pradă, încît ne-am făcut

¹ În text : *ciapul cevirip*.

² Localitatea Scînteia de astăzi.

³ În text scris : *U s i l u u d i*.

⁴ Milcovul.

⁵ Râmnic.

⁶ Transcrierea numelui are un L de prisos : *M b (l) n b*.

⁷ Astăzi pe cale de a se transforma în sat (dr. G. Murgociu și I. Popa-Burca, *România*, p. 190).

⁸ Va să zică în timpul rugăciunii de seara (salatu-l-iș), care, după regulile rituale stabilite de *Imam Șafi'i*, începe când dispare lumina roșie (al-șafac al-ahmar) a apusului soarelui. După *Imam Hanefi*, această rugăciune trebuie săvârșită ceva mai târziu, și anume imediat după ce au dispărut ambele: lumina roșie, și cea galbena (*al-isfirar*) a amurgului serii.

bogați cu toții. Fără a-i mai da foc, impresurărăm cu grabă, încă în aceeași noapte, orașul Târgoviște¹, marele bender² al Iflacului. Când, pe la ora lui Hanefi³, cu strigătele *Allah! Allah!* i-am dat iureș, nu ieși nimeni împotriva noastră, fiindcă toți bărbații din acest oraș erau duși în tabăra (lui Mihnea). Nu au rămas în el decât femeii și copii, 23.000 la număr. Am răpit nenumărați robi, iar din biserici nenumărate comori. Pe Ghazi Batar Agha, cu 10.000 de viteji tineri, lăsându-l aici ca paz-nic peste bogății, robi și comori, tot restul oștirii plecă fără ei⁴. De astă dată luând-o spre Sud, mergeam înainte cu o așa de mare iuțeală, încât într-o oară am lăsat în urma noastră un drum de nouă oare. În zorile dimineții, sosind la orașul vestit Bukreș⁵, capitala Iflacului, îi impresurărăm benderul⁶. Dimineața, când Tătarii dădură năvală, femeile, copiii și fetele au ieșit afară cu paturile lor, în țipete și văicăreli. Cele mai multe din ele căzură în jalnica robie. S'au luat aici așa de multe lucruri și de atâtea feluri, încât nu poți să le descrii. Am prins 23.000 de robi, am jăcmănit șase sute de cară de mărfuri. Dând robii în paza lui Batar Agha, plecarăm iarăși fără ei. Pe când mergeam într-o direcție, ostașii noștri din Akkerman aduseră vreo șazeci de limbi⁷. Aceștia, fiind întrebați, ni-au spus următoarele: „Pe Allah, Begul nostru din Iflac bătut pe Fazlî Pașa, pe Kabakgî Kara 'Alî Pașa, pe Mergian Arslan Pașa⁸ și încă mulți Pași și Begi de ai Turcilor. Oștile înfrante le aruncă în Dunăre, de se înecară acolo. Pașii lor se închiseră în cetatea Iergöki. Dacă (Begul nostru) va ocupa cetatea Iergöki, iar Du-

¹ Tirgoviște.

² În text: *bender-i-azim-i-Iflac*. Marele bender aicea înseamnă: centrul comercial. Cit despre celelalte semnificații ale termenului *bender* v. Cf. Huart, *Bender* (*Enzycl. d. Islam*, vol. I, p. 722).

³ Timpul rugăciunii de nimează (salatu l-fadjr), la hanefiți coincide cu lumina galbenă (al-isfîr) a răsăritului soarelui. Ceilalți ortodocși (malekiții, şafi'iții și hanbaliții) rugăciunea aceasta o îndeplinesc când apar primele palori ale dimineții, deci ceva mai înainte (cf. E. W. Lane, *The manners and customs of the modern Egyptians*, p. 72).

⁴ În text trebuie: *salt calcdi*.

⁵ București.

⁶ Cartierul negustoresc.

⁷ *Dil esirleri* (cf. mai sus).

⁸ Pe pagina 2 scris *Gian Arslan Pașa*.

nărea va fi înghețată și mai departe, nu-i chip ca el să nu lovească și Nikeboli, Rusciuc, Silistra și pe toate celelalte“. După ce ni-au vorbit astfel, unora din (acești) dușmani li-am tăiat capul, iar la cinci din ei li-am dat drumul. Îndată, încă în aceeași oară, plecarăm de supt Bukreș în spre Sud. În mersul nostru grăbit, dădurăm, pe drumul de țară, de cadavrele a câtorva mii de circumciși¹. Aceștia erau, de bună samă, niște negustori, servitorii lui Allah, pe cari blăstămatul Mihne, trecând întâmplător pe aici, i-a ucis și i-a lăsat pe drum, în acest hal.

Biruința asupra Iflacului pe câmpia din Iergöki. – Plecând de aici, în timp ce noi dădeam înainte printre dealuri, se ivi un steag alb. O mulțime de dușmani necredincioși mergeau, cu mâinile la spate, fără arme. Îndată ei veniră la noi, și se aruncară la picioarele Calghai-Sultanului și a Ialî-aghasiului și sărutară lung copitele cailor lor. Fiind întrebați, ei mărturisiră zicând: „Pe Allah, noi sântem ra'iale, boieri și hatmani din Iflac. Mihne Givan Bei² ne-a înduplecat să luptăm cu Osmanliii la Iergöki. Într'aceia auzirăm că Măriile Voastre ați bătut pe Burunsuz Constantin în Boghdan și că veniți și pe aici. Acum, fugind și noi de la el³, am venit la Măriile Voastre. Givan Bei este fără veste de spre Măriile Voastre: el stă în luptă cu pașalele, la Iergöki“. Abia vorbiră ei, și Calghai Sultanul îndată luă cu sine pe cei mai potriviți de călăuze, iar noi, încălecându-ni caii și bizuindu-ne pe Allah, plecarăm încă în aceeași clipă spre cetatea Iergöki.

(Sosind acolo), vedem că cetatea Iergöki este împresurată de o tabără (înșeptită) și că ei bombardează cetatea fără grijă și teamă. Noi îndată dădurăm năvală asupra lor, strigând o singură dată numele Celui Prea Înalt. Numai decât toți dușmanii cu pălării⁴ la strigătul: „Ei! bre! vin Tătarii“, săriră de pe locurile lor. Câteva mii din ei, aruncându-se în apa Dunării, se îneacă; iar ceilalți, fie călare, fie pe jos, o luară la fugă către păduri. Ieșind

¹ Musulmani.

² *Giuvan*, cuvânt persan (turcește *Givan*) înseamna: tânăr, prinț. Se întrebuințează mai ales pentru a califica pe prinții din dinastia imperială. Pe Mihnea, Turcii îl numiau *Mihnea Celebi* și *Givan Celebi*.

³ De la Mihnea.

⁴ În text: *șapcali dușmenler*.

din cetate, în urma lor, și pașalele noastre cu oastea Islamului, ei se închină, mulțumind lui Dumnezeu. Aduseră pentru Calghai-Sultanul și Iali-aghasi câte o blană de samur. Și smerenia mea am căpătat ca dar o blană cu cap de samur. Oștii de supt Pașaua (din Iergöki) i se dădu poruncă să urmărească pe dușmanul fugit. Însă — înțelepciunea lui Dumnezeu! — într-o noapte, făcându-se iarnă aspră, din voința Celui Viu și Etern, Dunărea îngheță tun. Ghiața devenind destul de groasă pentru a-i suporta¹, un potop de ostași musulmani, cari de atâta timp stăteau pe malul din față al Dunării ca pază, găsind acuma ocazie, cu strigătul: „Dușmanul s'a înfrânt, bre!“, trecură peste ghiață și, lăsând Iergöki în urma lor, trei zile și trei nopți, în păduri, vii, strâmtori, sate și locuri întărite n'au mai lăsat un fir de iarbă crescând, un cocoș cântător. Ostașii biruitori au jăcmănit atâtea mărfuri, vite și robi, încât așa ceva nu s'a mai întâmplat niciodată. Îndată, încă în aceiași oară, Fazli Pașa și Calghai-Sultanul, prin oamenii lor, anunțară această biruință, plină de bucurie, Maiestății Sale Padișahului. Iar Calghai-Sultanul cu 40.000 de ostași ieși din Iflac, îndreptându-se iarăși, cu jaf și pustiire, spre Boghdan.

Găsesc cu cale să povestesc aici precum cu adevărat s'a întâmplat pricina răscoalei din Iflac.

Povestea² răscoalei din Iflac. — Mai înainte, când încă Boiunu Eîri Mehemed Pașa³ era seder-azam⁴ la Poarta Fericirii⁵, Beiul Iflacului⁶, ne mai plătind tribut vistieriei Padișahului, s'a dat în răzvrătire și rebeliune; pe urmă el a fugit în meleagurile Ardealului, unde și-a luat pedeapsa⁷. Ivindu-se întrebarea: „Cine să fie dăruit cu domnia Iflacului?“, se făcu sfat. Cu înțelegerea

¹ Nu știu exact ce vrea să zică autorul nostru prin: *paitabt olungia 'azamet*. În loc de *paitabt* s'ar potrivi mai bine *paidar*.

² În text: cauza (*sebeb*) răscoalei din Iflac.

³ Boiunu Eîri Mehemed Pașa, Mare Vezir, a fost destituit la 26 Zu-l-ca'de (15 Septembrie 1656).

⁴ *Sadr-i-cazam* (Turcii îl pronunța seder-azam). termen persan denotând pe Marele Vezir.

⁵ La Istanbul.

⁶ Constantin Basarab (Cârnul).

⁷ V. sfârșitul capitolului.

tuturora pe Kõprülü Mehemed Paşa (făcându-l) ¹ Vezir ², Domnia Iflacului i s'a dăruit unui oarecare cunoscut de obşte supt numele de Mihne Celebi şi Givan Celebi, ştiutor de limbile persană şi elină, caligraf, poet erudit, nobil şi major, care fusese crescut la Istambul, în curtea princesei Atike ³, (soţia) lui Kenan Paşa, şi se bucura de vază şi trecere şi la demnitarii divanului. Pe lângă că i s'a conferit *tugh-ul* şi *tablu-alem-ul* ⁴, princesa Atike ii mai dădu încă o sută de pungi imprumut fără camătă. Înzestrându-se cu cele trebuincioase, el plecă din Istambul cu un alaiu mareş, însoţit de fastuoşii săi muhzir-agma ⁵ şi capigi-başi-i ⁶ musulmani. Primul său popas şi-l făcu în seraiul numit Topcılar al lui Melik Ahmed Paşa. Plecând de acolo, la fiecare staţie de-a lungul drumurilor pe unde străbătea, el adună la sine multă lume, iar capigi-başi-ul însemna numele a nenumăraţi oameni necăjiţi ⁷. De-a lungul călătoriei sale, el amăgi tot cu făgăduieli mincinoase încă vre-o câteva sute de negustori bogăţi. Sosind la Bükreş, a rânduit printr'o hotărâre preţurile bunurilor, atât ale ra'aialelor, cât şi ale berăialelor ⁸ şi ale boierimii, poruncind să se vândă şi să se cumpere cu preţuri ieftene. În aparenţă el împărţia dreptate după cuviinţă. Chiar propriile sale mărfuri le dădea debitorilor săi supt preţ. Mai cu samă faţă de negustori se purta cu multă prietenie, bunăvoinţă şi milă. Iar pe negustorii din poporul lui Muhammed ii amăgia mereu cu astfel de vorbe: „Să veniţi iarăşi cu bogatele voastre mărfuri şi să negustoriţi cu ele; vă dau vouă cu preţuri ieftene mărfuri de care n'aţi mai văzut şi n'aţi mai ştiut. De la origicine aţi dori ceva, o voiu lua îndată de la el“. La Poarta Fericirii el trimese oameni cu astfel de vorbe: „Mărire lui Allah, în ţara noastră poporul lui Muhammed s'a oprit la mai multe mii. Să ni trimeteţi nouă un *munla* ⁹ cu

— ² În text trebuie intercalat *eileip* (eileiub).

³ Mare Vezir.

⁴ *Atike sultan*. Despre înţelesul termenului *sultan* aşezat după numele proprii, v. mai sus.

⁵ Cf. mai sus.

⁶ *Muhzir-agma*, deosebit de *muhzir-başi*, era un fel de „maitre de cérémonies“.

⁷ Despre *kapidji-başi*, v. mai sus.

⁸ *Bi-ser-ü-ben* din text trebuie rectificat în *bi-ser-ü-pa* (fără coadă, nici cap, desperat, năcăjit).

⁹ V. mai sus.

⁹ Teolog savant (*mevla*, *molla*).

rangul de 500 de akce, care să vadă de numeroasele treburi ale musulmanilor. Intr'adevăr este nevoie de un *munla*, și cu voia padișahului voiui zidi o geamie, sau voiui zidi chiar o geamie sultănească¹ cu numele Padișahului meu". Zvonul că el încă ar fi spus că: „De azi înainte dreptul de a bate monedă și dreptul la *chutbe*² va fi al Padișahului meu", umplu lumea și îl preamăriau toți servitorii lui Allah. Locuitorii din vilaiet-ul Iflacului) bucurându-se de deplină încredere (din partea muhamedanilor), s'au îngrămădit în Iflac atâția oameni (musulmani) cu mărfurile lor bogate, încât, după socoteală, s'au vărsat în părțile Iflacului mărfuri în valoare de zece hasnale egiptene³, și s'au strâns acolo până la 10.000 de musulmani. (Răspunderea cade pe cel d'intăiu narator.) Și iată într'o zi blestematul Mihne Beg își trimete, în taină, pe oamenii săi la toate porturile cu astfel de poruncă: „Nu îngăduiți un singur musulman să treacă ! O pasăre nu îngăduiți să zboare !". El trimese mulți oameni și la boierii tuturor orașelor din Iflac să li spună lor: „Omorâți pe toți musulmanii de supt stăpânirea voastră, iar mărfurile și comorile lor să le trimeteți la mine !". Se povestește că în trei zile ar fi perit 17.000 (!) din poporul lui Muhamed prin sabie, navorta⁴ și baltag, iar la Bükreș, Târgoviș și în mai toate orașele o mulțime de credincioși muhamedani au fost aruncați în temniță, și, după ce li-au luat averile lor, i-au omorât și pe ei, căznindu-i în o mie de feluri. Însă un steag de *segbani*⁵ și un steag de *sarigè*⁶ cu câteva sute de ieniceri, adunându-se laolaltă, au răspins apostasia, și luptând mereu s'au retras teferi în cetatea Iergöki. Pe urmă Givan Beg, ajuns stăpân pe atâta avere și

¹ Turcește: *geami-i-selatin*. E o geamie mare cu cel puțin două minarete, căreia padișahul își dă numele (cf. Dimitrie Cantemir, *I. I. O.*, p. 48).

² Dreptul de a fi pomenit în rugăciunile publice (*ibid.*, p. 14).

³ În text: *Misr Chazinesi*. Chazine, pronunțat de Turci chazna (haznaua de la noi), de origine coranică (Cor., VI, 55, unde se ivește supt înțelesul de hambarele Egiptului) în vechea organizație financiară a Imperiului Otoman a însemnat o sumă echivalentă cam cu 16.000 de piaștri.

⁴ Buzdugan. V. Evlia Celebi, vol. V, p. 221, rândul 7 („navorta ta'bir ettikleri topuz”).

⁵ „Vechea infanterie la Turci ; în locul lor au urmat Ienicerii (Dimitrie Cantemir, *I. I. O.*, p. 9).

⁶ *Sarigè* înseamnă vespi : astfel se numia și un vechiu corp de armata neregulată.

bani, cu o oștire de 100.000, strânsă din Erdel, Ce¹, Nemce², Isfadi³, Iflac, Boghdan și dintre Cazaci, porni cu sete răskoala. De altfel rebeliunea sa s'a dat pe față și în capitală⁴ prin faptul că el n'a mai plătit tributul datorat vistieriei împărătești. În timp ce el, cu o oaste cât nisipul mării, a lovit Silistra, Rusciucul, Nikeboli, Orșova și alte locuri de-ale cuceririi islamice, și se pregătia, cu învierșunare, de jaf și pustiire, a pornit și Burunsuz Constantin contra orașului Iași cu o oștire de 80.000. Beiu Boghdanului, un scelerat cu numele Kife⁵, neputând să-i țină piept, fugi în țara Crimeii, la Mehemed Ghirai Chan. Iată însă acum — mărire lui Allah! — a venit împreună cu noi oastea tătarească și ținuturile acestea ale Boghdanului și Iflacului le-am cucerit și le-am înviat din nou. (Din) înțelepciunea lui Dumnezeu, în iarna aceia aspră, apa Dunării îngheță și înghețul ținu. Fața tuturor luptătorilor pentru lege zimbăia. Ostașii islamului au pătruns, coloană după coloană, în ținuturile Iflacului, să le despoaie și jefuiască. Mărire lui Dumnezeu, ghiața Dunării s'a spart, iar sloiturile de ghiață începură să curgă rostogolindu-se.

Aici un boier bogat din Iflac, însoțit de slugile și credincioșii săi, (precum) și de familia și rudele sale, cam vre-o trei sute de inși, a venit la Calghai-Sultanul nostru și, ridicându-și degetul⁶ înaintea smereniei mele, s'a împărțășit cu cîntea islamului, cea ce, după smerenia mea, este o grație mai mare decât orișice avere și pradă. Calghaiul și-a luat de pe umeri mantaua cu samur și a dat-o s'o îmbrace acestui (nou) muslim, iar smerenia mea l-am numit Muhammed. După ce Calghaiul a mai rânduie pe lângă ei încă trei sute de viteji tineri, ei luară drumul țărmului Dunării, cu toate lucrurile lor bogate. (Acolo), dându-și sama că: „Salvarea este în credință, iar credința este de partea Islamului“, ei se suiră, cu o mare mulțime⁷, în niște corăbii de „transa“⁸, și trecură dincolo la Nikeboli. Cu scrisorile Calghai-

¹ Scris *Ch.* Boemia.

² Austria.

³ Elveția.

⁴ La Istanbul.

— ⁵ Vezi mai sus.

⁶ Gestul care însoțește formula mărturisirii credinței muhammedane.

⁷ În text: *gem-iafir* în loc de *gemm-i-ghafir*.

⁸ În text: *transa ghemileri*. Probabil corăbii de trecere de pe un țărm pe altul.

Sultanului (boierul) se duse la mütesellim-ul¹ din Nikeboli, Mehmed Agha, și, reînviindu-și mărturisirea de credință, se făcu credincios al cultului unității lui Allah². Toți locuitorii vilaietului, Cerkeş Ömer Agha, toți alai-begii și toți posesorii de feude, până și Mustafa, căpetenia pușcașilor, îl cinstiră și laudară pe acest nou musulman și, dându-i-se și un seraiu distins, el trăia în voia lui la Nikeboli. Scăpat de pacostea tătarească, a ajuns la bun sfârșit.

Însă sfârșitul lui Mihne, răsvrățitorul blăstămat, nu fu tocmai așa de bun. Căzând în urma lui cu 40.000 de ostași, îl urmăreau mereu. Acest om necurat, în goana cailor săi buni, ziua și noaptea, trecu munții Prașovei³ din Erdel. „Cel puțin mi-am salvat capul, mulțămăit atâtor comori de mare valoare“, gândia el. Însă, când sosi acolo, regele Racofci și Kimianoș⁴ nu-l mai ajutară; îl otrăviră și-l luară averea.

După aceia, din partea Imperiului, cu domnia Iflacului fu dăruit un oarecare cu numele de Duca (*sic*).

Călătoria noastră împreună cu Calghai-Sultanul în Boghdan, pe alt drum. — La început, plecând de la Iergöki, țineam spre Nord. După ce trecurăm prin Ciöl-ovasi, ne-am odihnit. Ciöl-ovasi are această numire din cauză că pământul său este băltoș. Rădicându-ne de aici, am ajuns în orașul Târgoviș. Orașul începea să se împoporeze. Locuitorii, cari începeau să se strecoare înapoi, adusera daruri și-și răscumpărară cu sutele robii luați dintre ai lor. De aici am mers la Bükreș. Fiindcă populația lui începea și ea să revină, ei au răscumpărat cinci sute de robi (luați) dintre ai lor, plătindu-ni mulți bani. De aici, plecarăm cu grabă tot spre Nord, și, jăfuind satele de pe malurile râului Deli-orman⁵, am luat trei sute de robi. De acolo am dat jaf localității Kurtini⁶. După aceia din satele de pe malurile râului Lavacho⁷, făcându-le să moștenească pagubă, am luat o mie de robi. Apoi, jăfuind și

¹ Mütesellim sau müsellim era subguvernatorul unui district în timpurile anterioare Tenzimat-ului.

² În text: mü'min müvebbid olur.

³ V. mai sus.

⁴ Kemény János.

⁵ Râul Teleorman.

⁶ Nu poate fi altceva decât Curteni.

⁷ Glavacioc.

despoină gospodăriile de pe malurile râurilor Slurun¹ și Daruai², am luat-o de-a lungul malurilor Argeșului două mii de robi și am distrus prin foc localitatea Iesece³. De aici, pe alt drum, am venit iarăși la orașul Târgoviș. Pornind iarăși spre Răsărit, am dărâmat localitatea Ciarpa⁴. Trecând călare prin râul Prava⁵, apoi prin localitatea Serabineii⁶ și prin balta Ialomiței⁷, am distrus prin foc un mare număr de sate. Apoi, când trecurăm prin kasabaua Kucsh⁸, luarăm trei mii de robi de prin dealurile de acolo, însă și din tinerii noștri viteji au suferit martiriu șaptezeci. Rămășițele lor pământești le-am trimis în țara Crimeii. De la izvorul râului Prahova ne-am avântat până la hotarele Erdel-ului și am mânăat de acolo mulți robi, 200.000 de oi, 600 de vite. Pe malul cursului (de mai jos) al acestui râu⁹, am atârnat căldările și ne-am ospătat cu fripturi de vite, spre marea noastră mulțămire. Însă (mai întâiu) am așezat străjile noastre către cele patru părți ale lumii. Trecând râul din Gözova¹⁰, am luat mai multe sute de robi, precum și caii din herghelii, cu miile. După aceia în dealurile Râmnicului se dădu o luptă crâncenă. Trecând peste dealul Gühercile¹¹, făc-
c-
răm, după obiceiul tătăresc, drum de o zi, apoi, răpezindu-ne îndărăt, am răpit și am vârat în cătușele nenorocirii multe ra-
aiale împreună cu copiii și rudele lor, cari se coborau de la dealuri fără nicio grijă. În același timp am jăcmănit 170.000 de vite și cai, 400.000 de oi. A doua zi amândouă aripile, cea de dreapta și cea de stânga, ajunseră la orașul Focșani și trecurăm dincolo de râu. Robii împreună cu lucrurile jăcmănite de curând din ținuturile Iflacului fură predați supt paza a o mie de viteji

¹ Nu-l pot identifica.

² Îmi este necunoscut.

³ Scris *Ishch*. Nu o pot identifica.

⁴ Numirea de Ciarpa nu mai există astăzi.

⁵ Scris *Praua*, Prahova.

⁶ Scrisă *Srabnii*. Neinteligibil. Ar putea să fie *Serafina*, din care Evlia Celebi a făcut *Serai-bina*.

⁷ Ialomița Evlia Celebi o scrie *Ialomița*.

⁸ De pronunțat Gughîța sau Goghîța. Poate fi identică cu kasabaua Gherghița pomenită mai sus.

⁹ Al Prahovei („seir-i-nebri kenarinde”).

¹⁰ Acest râu fără îndoială este Buzăul, iar Gözova pare a fi fost numele turcesc al părții de Nord a câmpiei române.

¹¹ În text: *Gühercile daghi*. *Gühercile* înseamnă nitru, salpetru.

tineri ai lui Batar Agha și trimeși în Crimeia. Mărire lui Dumnezeu, aici (la Focșani) ne-am întâlnit cu toții și întreaga oștire am adunat-o la un loc. Însă ni-au mai rămas, legate de picioarele noastre, încă bogății cu care am fi putut să încărcăm 10.000 de cară. O noapte ne-am odihnit, culcându-ne în acest oraș. Aici fiind hotarul Boghdanului, din partea Beului Boghdanului sosiră nenumărate daruri pentru Calghai-Sultan, Iali-aghasi, și pentru oamenii de frunte și bătrâni. După ce i s'a dat cetire scrisorii sale: „de aici începe poporul meu și viața mea; nu mai prădați și nu mai jăfuiți“, ot-aghalele și tellalii¹ au făcut următoarea strigare: „De acum înainte pe acei cari vor porni la incursii și vor pustii sate și vor lua bani, vite de povară și veșminte, Calghai-Sultanul nostru îl va pedepsi aspru“. Pierzându-și nădejdea de a mai putea porni la jaf, fiecare căută să-și vândă cât de bine robii și prăzile ce luase.

După aceia ne-am ridicat de la Focșani și, urmând drumul de țară spre Răsărit, trecurăm prin orașul Tecuciu², prin kasabaua Pârladi³, trecurăm cu multe osteneală râurile Bârlad, Vasluiu și ajunserăm la kasabaua Vasluiu. Racialele și boierii acestuia veniră cu daruri nenumărate și, plătindu-ni noi sume bogate, răscumpărară 800 de robi și 70.000 de oi. De aicea o luarăm înainte de-a lungul luncii Bârladului și tot în aceeași zi pășirăm de-a lungul râului Iskânti⁴. După multă trudă și oboseală, ajunserăm la kasabaua Iskânti. Aicea de asemenea fură puse la vânzare mai multe mii de oi și vite. Însă cai și robi nu s'au vândut de loc, fiindcă Tătarii țin mult la cai și robi⁵. De aicea, urmându-ni drumul tot spre Răsărit, noul Beiu al Boghdanului, însoțit de 100.000 de ostași, în sunetele mehterhanelei sale⁶, a ieșit într-o întâmpinare a Calghai-sultanului și cu strigătul: „Biruința Ta să fie binecuvân-

¹ Pristavii.

² Scris *Tkug(i)*

³ Printr-o ortografie inconsecventa aicea scris *Prladi* (Pârladi), ceva mai jos *Brladi* (Bârladi), la alte locuri atât numele orașului, cât și al râului se scriu *Brlad* (Bârlad).

⁴ Vezi mai sus.

⁵ În text: *Zira at-ü-esirler tatarin iagidir*. Cf. idioma *iürek-iaghi erimek*, a poftit tare ceva.

⁶ Se numia *mehterhanë* pavilionul unde cânta orchestra imparateasca, dar termenul înseamnă și orchestra însași.

tată!“, îi îmbracă spinarea cu o blană de samur și-i încinse brăul cu o sabie împodobită cu pietre scumpe, iar Ialâaghasău-lui îi dădu un *chilat fachine*¹ lucrat în aur peste aur, precum și tuturor oamenilor de frunte câte un *cekman*² de postav și nădragi să-i îmbrace. Întrând în Iași cu întreaga oștire a islamului, în a patruzeci și una zi³, eu am avut cinstea de a da față cu ocrotitorii (miei) Ghazzazzade Agha și Fazlâpașali Kemankeş Ahmed Paşa și încă cu câteva sute de prieteni intimi. Mărire lui Dumnezeu, fiindcă eu am intrat în acest oraș cu zece servitori sclavi, patru sclave virgine, șaptesprezece capete de cai și cu o grămadă de bani și lucruri jăcmănite, am putut să-i ofer lui Ahmed Agha plocoane, și, primind și eu daruri de la el, de la Bei și de la toți, m'am sălășluit în conacul meu. Hotărându-mă să descriu orașul Iași, l-am cercetat bine pe din lăuntru și pe din afară. În zilele acestea Calghai-Sultânul a primit de la Begul nostru din Boghdan⁴, Istefan Bei, douăzeci de pungi ca răsplată pentru ajutorarea lui pe calea dreptății. Dânsul l-a dăruit (pe Istefan Bei) cu două sute de cai, și, când a pornit cu atâția robi și lucruri jăcmănite, înapoi, în țara Crimeii, mi-a dat și smereniei mele cinci robi și șase capete de cai învățați⁵. Pe Ialî-aghasi Istefan Bei l-a cinstit cu cinci pungi drept cheltuieli de drum și cu cinci capete de cai. Acesta din urmă, la întorsul lui înapoi, în vilaietul Akkerman, cu nenumărați robi și păzi, mi-a dat și smereniei mele daruri.

Mai în urmă, în timp ce petreceam în conacul meu în liniște și traiu fericit, într-o zi m'am înfățișat înaintea Beiului Istefan. În cursul convorbirii, găsindu-ne în locul acela singuri, fără nimeni altul, îl întrebăiu: „Beiule, îți mai aduci aminte ce fel de făgăduială solemnă mi-ai făcut în ziua luptei de supt acest oraș al Iașilor?“. „Ce anume?“, zise el. Atunci smerenia mea îi răspunseiu: „În ziua aceea imi spuseseși că, dacă Domnul cel Înalt îți va înlesni șederea ta în scaunul Boghdanului, să fie o făgăduială din partea ta că vei recunoaște unitatea lui Allah și că vei trece la credința profetului Muhamed... Iată Allah este de

¹ Despre terminul *chilat fachine* v. Dimitrie Cantemir, I. I. O., p. 229.

² *Cekman* sau *cekmen* era un fel de vestă cu mâneci lungi și desfăcute.

³ Probabil a plecării lor de la Adrianopol, a cărei dată însă nu este indicată.

⁴ În text, prin greșeală, stă *Bulghar* în loc de *Boghdan*.

⁵ *Iorgha at* = cal dresat la trap.

de față și vede tot... Cinstindu-ți făgăduiala ta solemnă, recitează formula de mărturisire a credinței¹; mărturisește că prea-cuviosul Muhammed — pace peste El — este adevăratul profet pentru ca darnicul Dumnezeu să statornicească această domnie în sarcina ta, pentru că El ți-a încredințat ție această domnie în urma făgăduielii tale, și, dacă nu cinstești făgăduiala ta, hotărât este ca această (domnie) să se ia iarăși din mâna ta, și, trecând din lumea această în cealaltă fără credință, te vei munci veșnic în în gheenă". Beiful îmi zise: „Iată tatăl meu, cu toate că stă închis în ledikule, m'a făcut Bei, împovărându-se cu un împrumut de trei mii de pungii. Dacă m'aș face müsülman, (Moldovenii) nu m'ar lăsa să-mi păstrez domnia asta. Atunci cum ar fi oare situația mea și a tatălui meu?". „Ia, ascultă, Beiule — îi răspunsei smerenia mea — taina aceasta nu va ști-o nimeni. Numai, când cu calpacul acesta verde al tău vei merge în biserici, să nu te lepezi de ritul lui Isos, dar, în același timp, în adâncul inimii tale, să faci mărturisire (a credinții tale musulmane)". La care Beiful (răspunse): „Astfel fiind, învață-mă, o, Evlia Celebi, trecerea la islam. Însă, dacă îl iubești pe prea-cuviosul Muhammed, taina aceasta să rămâie între noi"². Zicând aceasta, el, mărîre lui Dumnezeu, și-a ridicat degetul arătător, și cu inimă sinceră a rostit de trei ori cuvintele mărturisirii. După ce, în acest chip, el fu împărțășit cu cinstea islamului, săvârșirăm spălarea rituală și rugăciunea de amiază împreună. L-am mai sfătuit, l-am mai dumirit în câteva puncte trebuincioase practicei religioase a islamului, după aceia m'am dus acasă și m'am odihnit. Mărîre lui Dumnezeu, prin această biruință a mea asupra necredinței, am săvârșit un act meritos peste măsură. Fața Beifului s'a luminat, iar foarte multe greutateți de ale sale s'au înlesnit și a ajuns stăpân pe o avere ca și a lui Carun³.

După aceia m'am apucat și smerenia mea să descriu orașul.

¹ Formula confesiunii mohammedane se numește în teologia musulmică *keli-metin eş-şehade* (cele două cuvinte ale mărturiei) și ea sună cum urmează: *aş-badu inna la ilaba ill Allabi wa-Muhammedun rasulu 'llabi*. (Mărturisesc că nu este alt Dumnezeu decât Allah și că Mohammed este trimisul lui Allah.)

² Literalmente: să rămâie aici (*burada kalsin*).

³ Carun este identic cu Core din Biblie (IV, Moise, 16, 1-31; 26, 9). Coranul (XXVIII, 76), îl pomenește astfel: „Noi îi dadurăm comori încât numai cheile sale ar fi îngreuiat o ceată de bărbați puternici". Legenda îl confundă cu Croesus,

Descrierea oraşului Monahului Iaşica. Povestea¹ întemeierii acestui oraş. — După înştiinţările istoricilor eleni, mai înainte vreme trăia pe meleagurile acestea un monah, un sfânt al necredincioşilor. Vechimea lui urcând până la Isos, el era unul care şedea şi vorbea des cu ucenicii, iar, cu şase secole în urma lui Isos, el apucă încă în deplină putere şi pe prea-cuviosul susţinător al profeţiei². Numele acestui călugăr era Iaşica. Ajungând el moşneag neputincios, necredincioşii de pretutindeni îi trimeteau prinoase şi daruri, astfel încât el îşi strânse o avere care trecea de o mie de ori peste un milion. Într-o zi, murind acest patriarh, care nu era ierarh³, el fu îngropat pe locul unde locuise. Cu bănet cât ai lui Carun, fu zidită de-asupra lui o cogeamite mănăstire care, după numele lui, fu numită mănăstirea Iaşica. Trecând zilele, pe locul acesta a luat fiinţă un oraş din cale afară de mare, care fu numit tot după numele acestui popă. Mai târziu, printr'o rostire strâmbă a acestui cuvânt, oraşul se făcu cunoscut supt numele de Iaşi. Mai în urmă, un craiu, numit Curtea⁴ (*sic*), unul dintre fiii Craiului Salsal, împodobind acest oraş şi făcându-l înfloritor, şi-a ridicat un seraiu imens. Acestui seraiu, care fu numit după numele craiului şi care serveşte de seraiu Beilor (de astăzi), i se zice Curtea.

Este un seraiu vrednic de pildă, aşa, încât trebuie să-l vezi. În anul 805⁵ Iildirim Beiazit Chan sosi ca un fulger, trecu pe toţi necredincioşii prin dinţii săbiei, cuceri oraşul, pe necredincioşii cari scăpaseră de sabie îi puse la haraciu, apoi trecu pe malul de dincolo (al mării), la Sinab⁶. Încă în anul acela necredincioşii s'au strâns laolaltă, şi, făcând în jurul oraşului Iaşi un zid tare, iarăşi s'au răsvrătit. Iarăş a venit Iildirim Chan asupra lor. Pe necredincioşi i-a trecut prin sabie, iar cetatea zidită de ei a dărâmat-o. Trecând din nou Iildirim în Anadolu, ei iarăşi s'au răscurat, şi, de oare ce, în cursul anului, s'au mai răsvrătit de şapte ori, tot în felul acesta Iildirim Chan venia la fiecare (răzvrătire) cu negândită iuţeală, pe rebeli îi pedepsia, oraşul îl

¹ Cf. mai sus.

² Pe Mohammed.

³ În text tot printr'un joc de cuvinte *patrik bi-tarik*.

⁴ Scris *Kurtia*, probabil din *curte*, în care Evlia Celebi vede o persoana.

⁵ = A. D. 1402.

⁶ Sinope. Turcii de astăzi îl pronunţă *Sinüp*.

izbia și-l lua. Pentru astfel de biruințe, Maiestatea Sa Emîr Sultân Beazîr Chan fu supranumit İldirim Chan ¹. Răsvrătindu-se încă și după aceia în nenumărate rânduri, ei își luau pedeapsa. La cea de pe urmă cucerire, orașul fu închinat, ca vakf ², Mekkei și Medinei. Sultân Süleiman ³ rândui ca lege (următoarele): ca numirea și mazilirea Beilor să fie în mâna familiei lui Osman: ca ei ⁴, având sangiac și tabî-(ü-alem) ⁵, pe sangiacurile lor să se zugrăvească un cap de bour; ca în timpul războaielor Bei să iasă în tabără împreună cu familia lui Osman, cu o oaste compusă din douăzeci de giurzi ⁶ de călăreți și 3.000 de dorobanți pușcași; ca Beii, dacă demnitatea li este conferită pentru întâia oară, padișahului să-i plătească 1.500 de pungi, iar în fiecare an încă câte 150 de pungi pentru plata oamenilor Craiului ⁷, apoi 40.000 de oi pentru bucătăria padișahului și meidanul ienicerilor; la fiecare an nou să dea arsenalului împărătesc 1000 de butoaie de său prost pentru uns galerele, o sută de butoaie de miere stropită, o sută de butoaie de ceară de albină și piei de bou în număr de 1.000. Toate acestea trebuiau predate pașei din vilaetul Özü. De și, de la această orânduire încoace, (Moldovenii) trăiesc liniștit, ici-colea ei mai pun la cale câte o răzvrătire cu puterea banilor. Dar numai decât se pedepsesc cu asprime, jăfuindu-li-se și distrugându-li-se ținuturile și vilaietele.

Beii lor ca și orișicare mir-i-miran ⁸ musulman au păharnici, gărzi și șatir-i musulmani cu coifuri aurite și cu topoare în

¹ İldirim înseamnă fulger.

² Vakf în terminologia juridică araba înseamnă: fundație pioasă, legat pios. La plural este *awkaş* sau *wukuf*. Turcii îl pronunță *vakif*, la plural *evkaş*.

³ Supranumit *Kanuni*, legislator (1520-1566).

⁴ Begii, Domnitorii Moldovei.

⁵ Vezi mai sus.

⁶ Despre termenul *giurd* dicționarele mele nu cuprind nicio lămurire. Nu l-am găsit nici în operele lexicale turcești ce le am la îndemână. În dicționarul arab al lui P. J.-B. Belot *giurd* = troupe de chevaux; *gêride* = corps de cavalerie.

⁷ Va să zică al Sultanului. Printre titulaturile (elkab) Sultanelui figurează și titlul de craiu (devletu kiral). Cf. Fekete Lajos, *Einführung in die osm.-türk Diplomatie d. türk. Botmässigkeit in Ungarn*, p. LII.

⁸ V. mai sus.

mână¹; (ei mai au) o *mehterhaned*² compusă din câte șase inși (pentru fiecare instrument), un *divan-efendisi*, doisprezece *muslim-capîgî-başı-i* și douăsprezece *aghale*, iar din partea Tătarilor *tatar-aghale*. Fiindcă aceștia (din urmă) sînt cei cari îngrijesc Casa, legea lui Süleiman Chan prescrie să se trimeată și Chanilor (tătari), în fiecare an, câte cincizeci de butoaie de miere și o sută de capete de catări ca prinos. Legea lui Süleiman Chan este în vigoare până astăzi.

Fiindcă Beiu (Bogdanului) are un venit de 8.000 de pungi europene³, apoi 2.000 de pungi în daruri și 2.000 de pungi în provizii, țerile Bogdanului și Iffacului sînt acelea care îmbogățesc pe mai marii divanului, pe vizirii și demnitarii din Istambul. Smerenia mea sînt bine informat asupra sărilor din aceste țeri. Demnitățile de guvernator în Boghdan și în Iffac sînt mai rodnice decât cele din Baghdad și Egipt, însă ele se conferă numai creștinilor⁴.

Infățișarea teritoriului orașului Iași. — Orașul Iași este situat spre Nord de Dunăre, între două conace, pe o vastă întindere de pământ, care, în partea de Miazănoapte, are niște dealuri joase, spre kibla⁵ formează un șes cu pășuni, spre Miazăzi are un lac artificial, iar spre Apus sînt niște dealuri păduroase și lanuri de sămănături. Cuprinde în total douăzeci de mii de curți⁶. N'are de loc case care să fie acoperite cu țigle sau plumb.

¹ În text: *Altin damli ve elleri teperli müsülman şatırları*. Şatârlii erau niște servitori de casă cari, în timpurile anterioare *Tanzimat*-ului, formau escorta unui înalt ofițer din suita Sultanului.

² V. mai sus.

³ *Kise-i-rumi*.

⁴ Ceia ce spune Evlia Celebi despre imensele venituri ale Domnilor din Moldova și Muntenia pare a fi fost un fapt, pe care se punea mare temeiul și în administrația Imperiului otoman. În *Nasihatnameaua* (Cartea de sfaturi), compusă în anul 1640, pentru Sultanul Ibrahim I-lea, de un fost Mare Vizir al său, pe la sfârșitul cap. X, unde se vorbește despre dările „avariz” și „haraciu”, autorul spune Sultanelui: „Moldova și Valahia sînt locuite de raiale, cari plătesc haraciu Chunkiarului meu. Acest haraciu se achită în fiecare an, într-o singură sumă. Voevozii Maiestății Voastre au un venit suficient. Prin urmare, în această privință, nu este nimic de temut. Ce e drept, ei s'au purtat rău în câteva rînduri din propria lor lăcomie; altfel nu se poate spune nimic împotriva lor” (*Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, XVIII, p. 699).

⁵ Direcția Mekkei.

⁶ În text *Kurth* (Curte).

Însă este zidit din piatră. Seraiurile și mănăstirile sale sânt numeroase.

Seraiul (Curtea). — Acesta este un seraiu mareș, în care toți Beii cari veniau zidiau câte o clădire, așa că seraiul se ridică astfel clădire după clădire. Cel care a stăruit mai mult în desăvârșirea frumuseșilor acestuia a fost Lupul Bei, tatăl lui Istefan Bei, care, în timpul de față, se află întemnițat în Iedikule. Fiind stăpân pe o avere cât a lui Carun, el puse să se cîlădească palate cu două rânduri și cu un rând, băi, basinuri, șadirvane¹ și coridoare, încât limba nu le poate descrie. Ferestrele și balcoanele privesc către un lac. De jur împrejur seraiul este împrejmuit cu un zid frumos în formă de cerc, în felul unei cetăți cu ziduri (puternice) ca acele ridicate de Ședdad². Spre Sud și de jur împrejur este un șanș, iar spre Nord o poartă de fier; în fața porții (stau) cinci-șase *bevvahi*³. Are și o vastă *divan chanè*⁴ în care încap cinci sute de persoane. Ferestrele ei stau față în față. Seraiul mai este frumos înzestrat cu mai bine de o sută de celule pentru *icioghlani*, (într'un edificiu) acoperit cu țigle smălțuite, puse unele peste altele; apoi cu o pivniță, o șelărie și o *tesiarhanè*⁵, adică locul unde șade defterdarul. Asemenea este și meidanul seraiului unul din podoabele sale. (Cu un cuvânt) este un seraiu mândru, și tare ca o cetate⁶.

În fața acestui seraiu este un lac. Acest lac nu exista odinioară. Lupul Bei a dărâmat un val de pământ dintre două coaste de deal, primind voie pentru aceasta de la Sultân Mürad Chan al IV-lea. Lacul s'a format astfel, din apele râului Iskinti. Cîrcumferința lacului măsoară 8.000 de mîle (*sic*) și la capătul de jos sânt niște mori de apă. Lupul Bei a construit pe malul acestui lac o baie, încât în tot Frenkistanul⁷ nu se află o baie așa de strălucitoare ca aceasta. Când Sultân Mürad Chan auzi despre

¹ V. mai sus.

² Numele unui vechiu rege din Yemen, ajuns celebru prin monumentele ridicate de el.

³ Străji.

⁴ Un coridor larg.

⁵ *Tesbar-hanè* din text este o greșeală de tipar.

⁶ În text: *kale-misal*. asămuitor cu o cetate.

⁷ Europa.

splendoarea (acestei băi), el exclamă: „Nu trebuie suferit ca acest blăstămat să facă din ce în ce mai mult pe craiul !“. Abia ajunseră vorbele Sultanului în urechile lui Lupul Bei, acesta și trimise sederazamului Cara Mustafa Pașa o scrisoare cam în acești termeni: „Să mă chemați de grabă în fața Padișahului, ca să îmbrățișez islamul în prezența Padișahului. Dacă voi rămânea mai departe vezirul Boghdanului, Padișahului meu îi voi plăti cu umilință ¹ cinci sute de mii de galbeni, iar Domnului meu ² o sută de mii“. Iată cum suna scrisoarea de pe pecete: *Mühibbi-Khanedan-i-al-i-Osman-Lupul Voivoda-i-Serhadd-i-Boghdan*“³. Murad Chan, văzând această frumoasă potrivire a rimelor, a trimis vorbă ca Lupul Bei să vină fără de întârziere pentru a se face musulman. Dar, înainte de a sosi el, Murad Chan a trecut în lumea eternității, iar Lupul Bei s'a întors din drum și a rămas în rătăcire⁴.

Mahalalele orașului Iași⁵. — Ele cuprind douăzeci de mii de case acoperite cu stuh, pe un șes, la Nord de seraiul Beului. Printre aceste case sânt vre-o șapte sute de străzi, care sânt curate, largi, pardosite cu piatră (sau) acoperite cu scânduri goale⁶. Casele cu acoperișuri de șindrilă sau de scânduri așezate unele peste altele sânt ale boierilor, vameșului, Logofătului, Vistierului, Hatmanului, Cuparului, și de multe ori și ale negustorilor⁷. În ogrăzile lor nu prea sânt vii și grădini. Gardurile sânt făcute din trestie, măcăcină și papură. Mulți dintre negustori sânt de neam lazi⁸.

Mănăstirile. — Are unsprezece mănăstiri, ale căror părechi nu se găsesc nicăiri, poate numai în Rusia, la Chiev. Întăia dintre

¹ *Khidmet ederim.*

² Sederazamului.

³ Pe românește: Iubitorul Chanilor din dinastia lui Osman, Lupu Voevodul terii megieșe a Moldovei.

⁴ A rămas creștin.

⁵ În text: *Iaş şehrini varoşu*. Termenul *varoş* ca și *foburg*, *mahala*, înseamnă cartierele situate afara din incinta cetății propriu-zise.

⁶ *İilvan* din text imi este necunoscut; o fi *ialin*, care înseamnă gol.

⁷ În text *boia* este o greșală de tipar. Trebuie cetit *boiar*. Logofăt este scris ca *laghufet*, Vistier ca *pistier*, Hatman ca *khatma*.

⁸ Din Trapezunt.

ele este destinată pentru ținerea slujbelor (domnești)¹ și se găsește chiar în fața seraiului Beiului. E o mănăstire de o solidă alcătuire, dar nu cine știe cât de meșteșugită și împodobită. În epoca lui Iildirim Beiazid această biserică era o geamie a musulmanilor. Mai târziu prefăcându-i mihrab-ul² în poartă, o făcură iarăși biserică. Fiind un loc străvechiu de închinăciune, este foarte venerată. Tot în ea își are mormântul un preot despre care se spune că fusese un contemporan al lui Isos, cel Sfânt³.

Apoi, afară din oraș, lângă drumul portului Calas⁴, pe malul lacului Iurpuski, pe un povârniș, este mănăstirea Mnukulh. Este un loc vrednic de amintit și este (clădit) ca o cetate⁵. Se spune că ar fi rămas încă din epoca lui Isos, Cel Sfânt. În ea trăiesc cinci sute de eclesiastici: preoți, monahi, vlădici și patriarhi necredincioși.

După aceia, pe malul lacului din orașul Iași, este mănăstirea Galata. Și această mănăstire a rătăciților este cât o cetate de tare. Burunsuz Constantin, închizându-se în această mănăstire, puse de săpară în afara ei o tabără din cale afară de mare, încât își trebuiau, șase ceasuri ca s'o ocolești. Era o tabără din cale afară de mare. Avea în șapte locuri turnuri, în cinci locuri porți atârinate, cu macarale și șanțuri. Înăuntru, era înzestrată și cu galerii subterane. Dar — slavă lui Dumnezeu! — vitejii, noștri îi trecură prin sabie, răpede, pe toți, și tot așa și pe cei din mănăstire, pe cari i-au făcut bucați, aruncându-i din clopotniță.

După această mănăstire am dorit să văd mănăstirea lui Lupul Bei, înăuntrul orașului. Nu-i chip s'o descrii cu limba sau pana. Fiind construită de curând, pietrele de marmură poleită strălucesc

¹ În tiparitura sta *abin* în loc de *aiin*.

² V. mai sus.

³ De și nu reiese clar din text, această „mănăstire” nu poate să fie decât biserică Sf. Nicolae Domnesc.

⁴ Galați.

⁵ Mnukule este probabil o deformare a numelui Niculina (Miculina), deci mănăstirea amintită aici este vechea clădire a bisericii Sf. Vasile din Nicolina, N. A. Bogdan în „Orașul Iași”, p. 236, spune: „Batrânii spun ca în jurul acestei biserici a fost odinioară un zid de piatră, iar înlauntru mai multe chilii, în care trăiau *maice calugarițe*. Deci o veche mănăstire”. Cât despre numele *Iurpuski* nu pot da nicio relație sigură. Banuiesc o deformare din Barnovschi.

și scânteie de parcă ar fi frunzele (desemnate) de pe un pergament iluminat. De oare ce la ridicarea acestei mănăstiri s'a lucrat timp de șapte ani, cu toate că (Lupul Bei) îi plătise Sultanelui Murad o sută de mii de galbeni, cineva l-a denunțat la Sultân, zicând: „Padișahule, Lupul Beg, cu învoiala Ta, a zidit o cetate așa de tare, încât, chiar dacă ai merge Tu însuși cu oștirea Ta cât nisipul mării, ai întâmpina greutăți ca s'o cucerești“. Numai decât Murad Chan trimise, în taină ¹ un spion. Când acesta sosi (la Iași), văzu că într'adevăr este o clădire din cale afară de mare, dar nu o cetate, ci un patriarhat, a cărui păreche nu se găsește nicăiri pe fața pământului. Acest om, după ce s'a uitat bine la frumusețile și alcătuirea acestei biserici, le-a raportat una câte una Padișahului. Sultân Murad exclamă: „Dacă va vrea Allah, vom face și noi o geamie la fel!“ Apoi o trecu cu vederea.

Însă este într'adevăr o biserică făcută cu multă măiestrie. Atât înlăuntru cât și afară, sânt niște chipuri pe care le poți pune alături de picturile lui Manî, Behzad și Agha Riza ². Ele sânt aidoma ca niște ființe însuflețite, numai facultatea de a grăi și vorbele li lipsesc. Dar felul cum ele zâmbesc și privesc dă de gândit, fiindcă se potrivește mult cu ideia din următoarea păreche de versuri:

*Frumos zugrăvești alunița și sprincenele drăguței, însă
Ce vei face, o Behzadê, dacă te robește ispita și farmecul ei?*

Într'adevăr este așa, fiindcă cel care dă mișcare, mlădiere, zâmbet și tăcere tuturor ființilor este Domnul Cel Prea înalt. Asemenea opere de pictură miniaturistă, executate cu atâta farmec, după gustul Europeanilor, cum sânt cele aflătoare pe arcurile și boltiturile celor nouă cupole din această biserică, n'am mai văzut în nicio țară. În această biserică, pictorul ca să ni dea învățătură a zugrăvit de o parte Grădina Raiului, iar de partea cealaltă Gheena și pe „Dereki-i-esfel“ ³. În Grădină a arătat pe hurii și pe feciori, Paradisul, apoi cea mai înaltă treaptă a veșniciei locuințe (numită *Iliyyun* ⁴), după aceia *Edenul* și arborele *Sedre-i-münteha* ⁵. Într'un

¹ În text: *pesperdeden* (din dosul perdelei).

² Trei miniaturişti celebri din vechiul Iran. Manî este pomeniți și în *Şah-namê*.

³ V. mai sus.

⁴ Un arbore imaginar, pe care eschatologia mohametăna îl pune în cerul al șaptelea.

⁵ *Ilbin* din text este greșit.

loc din această biserică a mai zugrăvit cerul al noulea, cu tronul (lui Allah) și tabla¹ cu condeiul, înfățișând traiul și fericirea celor din Raiu în fel de fel de palate frumos împodobite, așa încât celui ce se uită la ele îi vine să-și dea sufletul încă în aceeași zi, numai să poată ajunge în Grădina Raiului. Tot asemenea, zugrăvind locurile din Gheena, ca *Valea suspinelor*, *Valea Ghaia*², *Valea Infernului*, *Valea Sigăinu-lui* și *Trecătoarea flăcărilor*, pe toate în colori scăpărătoare, și în fum a înfățișat și pe *Nimrod*, pe *Firaun*³, pe *Carun*⁴, pe *Şeddad*⁵, pe *clevețitorii defăimători*⁶, pe *instigatori*, pe *denunțatori*, pe *îndrăgostiți*, pe *destrăbălați*, pe *adulteri*, pe *ticăloși*, pe *idoli*, pe *sodomiți* — des-morțindu-se unii pe alții, — i-a înfățișat și pe aceștia în așa hal, încât acel care îi vede pe ei căindu-se și lepădându-se de toate faptele lui, devine curat și nevinovat.

Pictorul a înfățișat și *A'raf-ul*⁷, în mod foarte mișcător: de o parte arătând cumpăna faptelor, iar de cealaltă podul drumului celui drept⁸, așa încât cine vede acestea, tremură ca frunzele toamnei. Pe partea din spre poarta acestei biserici, el a pictat și Curtea cea vastă, unde vor fi strânse sufletele în ziua de apoi⁹, și, arătând agitatarea vâlmășagului de oameni, vâietarea, spaîma și groaza lor, el a săvârșit o pictură pe care nu poți s'o descrii cu limba decât numai unuia care le cunoaște prin credința sa sigură. Smerenia mea, uitându-mă la ele cu băgare de samă, am rămas cu degetul în gură. Acel chip, la contemplarea căruia am simțit mai multă plăcere decât la toate celelalte, era al Satanei afurisite. Figura acestuia era foarte comică și urâcioasă, cum de-

¹ În text: *levh-ü-kalem*. *Levh* este *al-luh al-mahfuz* (tabla cea păstrată în cer, pe care este scris din eternitate prototipul Coranului (Coran, XIII, 39).

² V. mai sus.

³ Faraon.

⁴ V. mai sus,

⁵ V. mai sus.

⁶ Coranul, CIV, I (*Vail-un li-kulli humazat-in lumazat-in*).

⁷ A'raf-ul este un zid despărțitor între Raiu și Iad. El corespunde Purgatoriu-lui (v. Coranul, VII, 44-46).

⁸ După eschatologia mohammedană, sufletele, la judecata de apoi, vor avea a trece peste un pod înalt, a cărui arcuitură va ajunge de la un capăt al Iadului până la celalt. Acest pod va fi îngust ca tăișul unei sabii. Sufletele bune vor trece peste el ușor; sufletele rele cad de-a dreptul în focul Iadului.

⁹ În text: *ruz-i-mahşerin meidan-i-aresatini teswir edip*, etc.

monii îl târau cu forța spre pedeapsa cea dureroasă. Smerenia mea zâmbiam când îl priviam. Smerenia mea i-am spus popii care mă călăuzia: „Ăcestea de ce le zugrăviți voi astfel?”. La care popa mi-a răspuns: „Pe Allah, Agha, poporul nostru este prost. Când li ținem predici de pe amvoanele noastre și-i sfătuim pe dâșii, noi nu putem face să ni înțeleagă vorbele noastre. Vorbele noastre noi nu le putem face înțelese printr'un limbagiu simbolic, cum o pot face șeichii voștri. Prin urmare noi li zicem lor: Grădina (raiului) este așa, „drum“-ul este așa; răsvrățitorii sânt așa. Apoi punem să se facă imaginile tuturor acestora, și, când predicăm, noi le arătăm“. Smerenia mea i-am mai spus (popii): „Dar de ce vă închinați idolilor acestora, zicând că ei sânt Dumnezeu?”. La care dânsul (răspunse): „Doamne ferește, noi nu spunem că ei sânt Dumnezeu. Chipurile acestea sânt ale Domnului Isus, ale Sfântului Nicolae, ale lui Avostos, și ale Apostolilor, etc. La un loc cu acestea sânt și chipurile ctitorilor acestei biserici, precum și cele ale fundatorilor de instituții pioase sau votive. Când noi îi vedem (astfei zugrăviți) sau trecem d'inaintea lor, noi șoptim o rugăciune și (prin aceasta) îi cinstim și pe ei. Dar noi nu spunem niciodată că ei ar fi Dumnezeu. Ce vorbă este aceasta? Poporul, văzând că noi îi cinstim în acest fel, ni aduce daruri, iar noi punem să se facă chipuri. Astfel procedăm noi...”

Poarta de apus, care dă spre tinda bisericii acesteia a lui Lupul Beg ¹, este o poartă alei cării canaturi sânt lucrate din sidef curat, cu fire și solzi de argint și cu frumoasă argintărie în relief, cu înflorituri negre. Este de necalculat prețul cădelnițelor împodobite cu pietre rare și a fel de fel de cruci scumpe, lucrate cu artă, ce se găsesc în acest locaș sfânt. Aproape de locul care corespunde mihrabului ² este un pupitru de felul unei *rahlale* ³, împodobit cu înflorituri ⁴, pe care se pune Evanghelia. Acest pupitru singur prețuiește o hază egiptiană. Pe pietrele poleite din păreții de din afară ai acestei biserici sânt, ca împodobiri, niște figuri florante, ba chiar și înfloriturile de pe una și aceiași

¹ Bu Lupul Beg *deirinin taşra haremina nazâr gharb kapisi*.

² V. mai sus.

³ *Rablâ* este un pupitru cu obloane mobile. Se pune Coranul pe ea.

⁴ În cipa *resimli* din act eu bănuiesc *cicek resimli*.

piatră sânt încadrate în nișe ornamentații săpate, ca discuri de soare, împletituri de linii, dantele de piatră, plăci cu inscripții ¹. Meșterul sculptor a cioplit marmura ² cu dalta sa în așa mod, încât cel care le vede, rămâne uimit. Asemenea zugrăveli împodobite numai la Atena, orașul filosofilor și bărbaților de stat, în templul divinului Eflatun ³ dacă se mai găsesc. (Templul lui Eflatun este acum geamia lui Abu-l-Fath.) Strânse în jurul vastului cuprins sfânt al acestei mănăstiri se află chilii, al căror număr trece peste o sută. În aceste chilii trăesc nu mai puțini de treisute de asceți: ierei, monahi și călugări (*sic*). Toți par foarte slăbiți; ei sânt numai oase, parcă ar fi fiecare marele Papa de la Roma (!)

Fundațiile pioase ale acestei biserici fiind numeroase, în bucătăria sa creștinească se gătește pomană din belșug, și se distribuie cu multă dărnicie la cei cari trec pe acolo ⁴. Și Lupul oghlu, noul Bel, ca făgăduință făcută lui Dumnezeu, i-a trimis acestei mănăstiri un policandru care prețuiește trei mii de galbeni. Zidurile din jurul întinderii sfante (a mănăstirii) sânt dințate ca ale unei cetăți. Pe de-asupra porții este o clopotniță ⁵, al cărei creștet a fost refăcut. În vârful ei este un clopot cât cupola unui hamam ⁶ de mare. Sunetul clopotului se aude la distanța de un conac. În sfârșit, după socoteala arhitecților și meșterilor pricepuți în ale algebrei, pentru ridicarea acestei biserici s'au cheltuit zece haznale egiptene.

Mănăstirea Duna. — Ea este o bină a soției craiului Lupul, Duna Banu ⁷. Duna este, de neam, circaziană. Fiica surorii lui Derviş

¹ *Eslemiler* și *mütahhel* din această propoziție sânt neinteligibile. Eu am tradus *işlemeler* și *mütahher*.

² În loc de *mermerberi* trebuie *mermerleri*.

³ Platon.

⁴ Cuvânt cu cuvânt: celor ce vin și se duc.

⁵ *Cianlic ka'lesi* din text trebuie schimbat în *cianlic kulesi*.

⁶ Feredeu turcesc.

⁷ Duna nu poate fi decât Doamna. Deci „Duna Manasteri” din text este Mănăstirea Doamnei. Cât privește numele de Banu, probabil astfel se numia Doamna Ecaterina, a doua soție a lui Vasile Lupu, încă pe vremea când era mohammedană. De altfel Banu, ca nume de femeie, se întâlnește și în Cronicile vechi otomane (*Tawarikh-i-Al-i-Osman*) editate de Dr. Friedrich Giese (Teil I, Text, Breslau 1922; Teil II, Übers., in *Abb. f. d. Kunde d. Morgenl.*) Band XVII), unde, p. 75, text, p. 101, traducere, e vorba de o fată frumoasă, Șemsie Banu, pentru care regele Solomon, cu ajutorul ginnilor, a clădit minunatul palat din Aidingic.

Mehemed Paşa¹, fostul mare vezir, este Duna Banu, care, fiind mama lui Istefan Beg, Beiu nostru de acum, a rămas în rătăcire. Derviş Mehemed Paşa, pe vremea când era vali în Şam², făcuse totul ca să scape această fată de Lupul, punând multă stăruinţă şi de lângă Sultân Mûrad. Însă Lupul, jertfind sume peste măsură de mari, numai din încăpăţinare, nu i-a dat drumul fetei, de la care, în urmă, avu mai mulţi copii³. Dar această biserică, este a acelei fete şi fiind aşezată aproape de mănăstirea bărbatului său, are o înfăţişare foarte frumoasă. În această biserică este un lucru, pe care trebuie să-l amintesc, căci el este o minune, ce dă de gândit. În anul 1061⁴, când Melek Ahmed Paşa era seder-‘azam, nişte oameni îi aduseră la cunoştinţă cum că, nu departe de cetate Silivri, într-o biserică veche din casa-haua Burghaz, s’ar fi scos dintr’un sarcofag de marmură coşciugul fiicii, cu numele de Craliţa⁵, a lui Iancu bin Madian, primul întemeietor, de acum trei mii de ani, al cetăţii Istambulului⁶, şi că trupul ei s’ar fi păstrat neputrezit, (aşă încât) sprâncenele, ochii, obrajii, nasul, urechile, până şi şuviţele de păr i-ar fi la locurile lor. Paşa m’a trimis pe smerenia mea să cercetez lucrul. Adevărata stare a lucrurilor dovedindu-se precum o scriu eu, Paşei i-am şi trimis o dare de samă scrisă. În epoca aceia încă Lupul Bei⁷ era Beiu Boghdanului. Plătind, cu multă jertfă, pa-dişahului, vezirului şi tuturor sfetnicilor douăzeci de mii de galbeni, a încărcat pe cară sarcofagul de marmură cu coşciugul fetei, şi le-a mutat şi aşezat în această biserică a Dunei, încă pe vremea când ea era în construcţie. Marmura sarcofagului ei a

¹ Destituit şi ucis în 1649.

² Siria.

³ Asupra peripeţiilor prin care a trecut această princesă circasiană, până să ajungă la Vasile Lupu, se pot găsi amănunte interesante în C. C. Giurescu, *Le voyage de Niccolo Bassi en Moldavie* (1633), apărut în *Mélanges de l’École Roumaine en France*, III, 1925.

⁴ = D. Hr. 1650/51.

⁵ În tipăritură este *Kralnsh* în loc de *Kraltsh*.

⁶ Vechea cronică anonimă, amintită mai sus, cuprinde un bogat material legendar asupra lui Iancu bin Madian, întemeietorul Constantinopolului, şi a fiului său, Buzantin. Printre ţerile de supt puterea lui, sau cu care Iancu bin Madian, după legendă, întreţinea relaţii de prietenie, sint pomenite atit Valahia, cit şi Moldova (text p. 77; traducere p. 104).

⁷ În text ...*pul* Bei.

impodobit-o, pe de-asupra, cu rubine, iacinte, diamante, topaze, pietre de Ceylan, ochi de pisică, ochi de pește, smaragde, agate ¹ și cu alte pietre scumpe tăiate în fațete, apoi l-a învăluit pe de-a'tregul cu învălișuri de atlas stacojiu, de moar colorat, lucrute în aur peste aur. Sarcofagul a devenit așa de strălucitor, încât el ieă vederea aceluia care se uită la el. Biserica aceasta, ca (formă de) clădire, este aidoma mănăstirea lui Lupul Bei. De fapt, amândouă au fost clădite de același meșter învățat al lui, — un Leah ².

Apoi, în acest oraș al Iașilor, pe lângă mănăstirile amintite sânt încă următoarele: Mănăstirea Craiului Istefan (și aceasta este ca o cetate), Mănăstirea Sansar ³, Mănăstirea Isvit Sava ⁴, Mănăstirea Casim ⁵ și Mănăstirea Constantin. Fiindcă și acestea sânt vestite, ele sânt de o potrivă bogate și mari. Cele mici sânt în număr mai mare. În fiecare zi și nopte, mii și mii de drumeji, pe jos și călare, se perindează în ele. Āfară de acestea sânt multe biserici mici prin mahalale. Acestea sânt ca și niște techele ⁶ de ale lor.

Ciarșiurile și bazarele. — Sânt laolaltă două mii șazeci de dugheni. Unele din ele sânt ciarșiuri și bazare clădite din piatră, altele sânt acoperite numai cu stuh sau scânduri. De și, în reali-

¹ Peșem din text trebuie corectat în ieșem.

² Fără indoială, moaștele descrise de Evlia Celebi în acest capitol sânt ale Sfintei Paraschiva, despre care se știe că au fost strămutate și așezate în biserica Trei Ierarhi în anul 1641, unde le-a văzut și Paul de Alep între 1653 și 1656. Admițând posibilitatea că în 1659 (timpul călătoriei lui Evlia Celebi) moaștele Sfintei Paraschiva au fost păstrate în „Duna Manasteri”, și nu în Trei Ierarhi, rămân încă două puncturi de lămurit: 1) care anume a fost această mănăstire a Doamnei, despre care călătorul nostru spune că era aproape de mănăstirea lui Vasile Lupu și care samănă foarte mult cu aceasta din urmă ? 2) cum de Evlia Celebi pune 1650-51 ca data strămutării moaștelor în Capitala Moldovei ? La prima întrebare nu se poate da niciun răspuns hotărit, de oare ce descrierea lui Evlia Celebi nu se potrivește cu niciuna din bisericile existente astăzi în Iași. Cât despre data strămutării, s'ar părea că întreaga poveste a exhumării din 1650-51 și a rolului lui Evlia Celebi în aceasta, este inventată numai de el, ca să aibă amândoi, Evlia Celebi și unchiul său, Melek Ahmed Pașa, cu ce se fali în fața lumii creștine.

³ Necunoscută.

⁴ Sfântul Sava.

⁵ Astăzi necunoscută. De altfel Casim corespunde numelui de Dumitru.

⁶ V. nota mai sus.

tate, (Iașul) nu are niciun *bedestan*¹ care să fie din piatră, lucrurile de valoare din toată țara se pot găsi aici. Femeile și fetele lor șed în dugheni și oferă mărfurile, pentru cumpărare, după placul și socotelile lor. În acest ciarși, la vamă², șade un vameș și ia vamă de la negustori. Portul acestui oraș este Danzigul din țara³ . . . lângă Ocean, așa încât orezul, piperul, ardeiul, scorțișoara, toate se aduc cu carăle din orașul Danzig, care este la distanța de douăzeci de stații de la acest oraș, spre Miazănoapte. În acest oraș al Iașilor sânt în total o mie șazeci de pivnițe, de-asupra cărora, mai la toate, este câte un birt sau un bordel. Vinuri⁴ are puține. Fiind într'o regiune cu iarnă aspră, nu prea are vii. Băuturile îmbătătoare le au din diferite zămuri de miere; au și felurite rachiuri distilate la foc, cum sânt piva, apă de orz, apa de ovăs, apa de săcară și apa iute⁵. De aceia toți locuitorii se îmbată până ce amuțesc și se tâmpesc, apoi umblă a lene, fără nicio treabă. La Iași, sânt șase case mari de negustorie, frumos inzestrate, în care se află mărfuri de tot felul, cu prețuri fixe. Are o ospătărie anume pentru aghalele⁶ care vin de la Poarta Fericirii⁷. Acesta este un mare han, cu patruzeci de odăi, cu grajduri și bucătărie. Hangiile servesc pe orișicine. Și tatar-aghalele ieau sălaș aici. Însă în acest oraș nu este de loc fântână. Întreaga populație bea numai apa pe care și-o aduc cu carăle, în niște butoaie cărora ei le zic „*ciler*“.

Femeile stricate din acest oraș, cărora li se zice „*k...a*“, stau pe la cârciumi. Ele poartă un fel de fustă de atlas, de *cam(u)cha*, de catifea sau de mătasă moarăță, și sânt încălțate cu niște botine cu gurguie și împodobite cu cuie de aramă. Capul li este gol, iar părul în bucle răsfirate. Ele oferă celui d'intăiu venit frumu-

¹ *Bedestan* sau *bezistan* este un bazar pentru mărfurile de valoare, ca stofe și pânzeturi. Tot aici se țin și licitațiile.

² Cât despre *ghiumruk* v. Dimitrie Cantemir, *I. I. O.*, pp. 211 și 500.

³ Numele țerii lipsește din tipăritură.

⁴ *Serableri* este o greșeală de tipar. Trebuie *șerableri*.

⁵ În text: *piva*, *arpa suiu*, *iulaș ve- ciodar* (*ciavdar*) *suiu*, *badd suiu*. *Piva* este slavonescul *piwo*. Restul termenilor nu sânt de loc românești, ci turcești. După vechea accepțiune a termenului *raki* (din arabicul *arak*), *berea* (*arpa suiu*) este tot un soi de rachiu.

⁶ Negustorii.

⁷ De la Istambul.

seța lor și plăcerea copulației. Ele plătesc Beiului din Boghdan, ca dare, șase pungi pe an. Femeile cinstite poartă, peste fustă, un șorț albastru cu margene de mătăasă, de felul aceloră de la Istambul. Dacă o femeie este cinstită sau stricată, se recunoaște astfel prin haina ei. Cei cu bună stare din locuitori sânt îmbrăcați, în întregime, cu postav; pe cap ei pun un calpac tătäresc, iar pe piept și coaste un dolman cu nasturi de argint. Majoritatea lor se ocupă cu negustorie. O clasă din ei sânt ostași. Aceștia poartă tolbă cu săgeți ca și Tătarii și sânt buni călăreți. Ei sânt cu toții de religia mesianică, prin urmare ei cetesc Evanghelia.

Mâncări, băuturi laudate de obște, unt de grădină¹, ceară au din bielsug. Au chiar un fel de ceară care provine din pământ. Din cauza căldurilor solul se crapă și roiurile² de albine își fac mierea acolo. Mierea topindu-se, curge supt pământ, iar ceara iese la suprafață și o poate culege orișicine. Numărul animalelor Iașilor numai Allah îl știe. Rachiuirile de tot felul și pânea sa albă³ sânt vestite.

Lărgimea⁴ sudică a acestui vilaiet de mare întindere, din Apusul Focșanilor până la orașul Ismail, este de douăsprezece conace. Partea de Răsărit este mărginașă cu ținutul cetății Bender din vilaietul⁵ Özu. De acolo până la malul Dunării, el este vecin cu frații Cazaci. La Nord sânt cetățile Hotin și Ova, deci (sus) el este mărginaș cu Lehia, iar (jos) cu malul Dunării. Partea povârnită din spre Apus se mărgenește cu munții cu podișuri împădurite ai vilaietului secuiesc din Erdel⁶. Spre Apus el este mărginaș cu vilaietul Iflac. În lungul malului Dunării el este vecin cu Osmanliii. De jur împrejurul tuturor Ținuturilor sale este drum de patruzeci de zile.

(În Boghdan) este așa de mare dreptate și echitate încât, dacă ai purta, în public, lucruri ca pietre scumpe, puse pe o tîpsie de aur, nimănuia nu i-ar veni nici măcar să se uite la ele.

¹ Despre untul de grădină (hagh-iaghi) dicționarele mele nu m'au putut lămurii. Probabil vrea să zică miere.

² Kovan din text înseamnă stup, aici însă roi.

³ Frangela ermeki.

⁴ In text: lungimea (tulu).

⁵ Eialet = vilaiet.

⁶ In text: Erdel vilaietinin Sikel vilaietinin sakhan-samur daghlariile meşadir.

Disciplina este în așa grad, încât supusul care se răzvrătește este numai decât tras în țeapă, fără nicio milă. Astfel de răzvrătiri ei nu le tolerează de loc. Fiecare sat își are judele și ostașii săi. Nimeni nu face nedreptate nimănuia. Nimeni nu spune mărturii mincinoase.

Numele demnitarilor cârmurii Boghdanului după terminologia lor.

*Logofătul cel mare*¹. El, fiind mai marele tuturor boierilor, pecetea întregului vilaiet este în mâna lui. *Prim-vornic*². El ascultă toate pricinile ce se iscă în Ținuturile din jumătatea vilaietului până la cetatea Hotin și malul râului *Turla*, apoi până la hotarele vilaietelor Leh[ia], Ardeal și Bender. *Hatmanul cel mare*³. El este marele sirdar al oștirii din întregul vilaiet. *Hatmanul al doilea*⁴. Acesta este sirdarul oștirii din jumătatea vilaietului. *Postelnicul este capîgîlar-ketchudă*⁵ al Begului. El introduce la Bei pe cei ce au vre-o pricină cu Vistieria, în care hotărăște Beiul, și pe ceilalți supuși ai lui. *Păharnicul, Cuparul*. Acești doi sânt acei cari întind cupele Beiului. Beii beau din mâna și după încredințarea lor⁶ (prin gustare). *Spătarul*⁷. El este un armaș, care ține paloșul alături de Bei. *Vistier*. Acesta fiind defterdarul⁸, toate finanțele țerii sânt în mâna lui. *Comisul*⁹ este comandantul grajdurilor. *Jitnicerul este arpa-eminî*¹⁰. *Logofătul al treilea este tezkeregiul*¹¹. Dar afară de el sânt și canceliști¹² musulmani, turci. *Uș(i)erul* este mai marele capigi-hașilor. *Șătrarul* este capul apro-

¹ Baș Loghofăt.

² Biringi Vornic. Vornicul Țerii-de-sus.

³ Baș Hatman.

⁴ Ikingi Hatman.

⁵ Despre Capăgîlar-ketchudă la vechea Ourte otomană, v. Dimitrie Cantemir, *I. I. O.* p. 633.

⁶ Literalmente: după sfaturile lor.

⁷ În text: ihpatar.

⁸ Cât despre funcția de defterdar la Turci v. Dimitrie Cantemir, *I. I. O.*, pp. 209-210.

⁹ La Evlia Celebi comisîn.

¹⁰ Jitnicer s'a tipărit cu totul deformat: zeienkiar. Arpa-eminî la vechii Turci îngrijia de provizia de orz pentru grajdurile împărătești.

¹¹ Secretar indeplinind funcția de grefier.

¹² Divan efendileri.

zilor din cort. *Cămărașul* este chaznadarul¹ [Beifului]. *Armașul* este comandantul străjilor de noapte. Allah să ne ierte, caznele ce săvârșește acest om nu se săvârșesc nici chiar în Ținuturile Persiei. *Ostolnicul* este prim-gustătorul. Vătahul este *ketchudaua* ciaușilor. *Clucerul*² este prim-pivnicerul. *Medelnicerul*³ este capul sofragiilor. *Sulgerul* este capul casapilor. Aghaua dorobanților este ca și aghaua ienicerilor. Vameșul este *ghiumruk-emini*.

Păstrând legături de prieteșug cu oamenii din acest oraș, în care se urzesc treburile țerii, în timp de patruzeci de zile m'am putut informa în de ajuns asupra stării de lucruri dintr'insul. Măncam la ospețe bogate. În grădini frumoase de felul celei din Irem⁴, la un șfert de ceas spre Nordul orașului, Beiful oferia des ospețe în cinstea efendiului nostru, Ahmed Agha, dându-i întotdeauna și daruri. Ba chiar, într'o zi, scoțându-se cadavrele ostașilor ieșeni, cari dăunăzi, în ziua victoriei, se înecaseră în lacul Iașilor, lucrurile lor de valoare, precum și armele lor, le dăruî ostașilor noștri. Apoi, în ziua a patruzecoa⁵, pe Ahmed Agha l-a cinstit cu patruzeci de pungi, patruzeci de capete de cai învățați, trei blane de samur, cu diferite postavuri ostășești⁶ pentru zece rânduri de haine, cu un cioltar și o șea tătarască lucrate în argint și cu alte lucruri scumpe de tot felul. Afară de acestea îi mai dădu și răvașe prin care să-și poată lua de la orișicare *ketchuda*⁷ din Boghdan câte cizme de ocale de carne în fiecare zi. Iar însoțitorilor lui li-a dat zece pungi pentru toți laolaltă, apoi fiecăruia postav pentru un rând de haine și câte un cal. Mi-a dat și smereniei mele, plină de atâtea cusururi, trei pungi, cinci cai învățați, două capete de catări, un ceasornic, un cioltar și o șea tătarască, lucrate amândouă în argint, apoi fel de fel de postavuri groase pentru cinci rânduri de haine, împreună cu un răvaș pentru cinci ocale de carne pe zi. A mai dat și servitorilor miei câte o sută de ghuruși⁸, câte un cal și postav pentru câte

¹ Un fel de maiordom.

² În text: *culciar*.

³ În text, printr'o transcriere absurdă: *midetenkiar*.

⁴ V. mai sus.

⁵ Nu se știe după ce anume data socotește Evlia Celebi aceste patruzeci de zile.

⁶ În text: *cenkiar* în loc de *cengaver*.

⁷ Aici intendent militar.

⁸ Groși.

un rând de haine. Atunci, la cale de un ceas de oraș, ni-am luat rămas-bun de la Beiu, și, luându-ni rămas bun și de la toți boierii, Hatmanul, Vistierul și Cuparii, am pornit la drum spre Kôbla.

Drumul nostru de la Boghdan spre Edirne. — În ziua de Luni, la 13 ale lunii Rebi-ül-Âchir, anul 1070¹. Întăiu, chiar în ziua ieșirii noastre din Boghdan, după ce efendiul nostru Ahmed Agha porunci să se taie capetele a patru răzvrățitori, făcu popas în localitatea Capitan. Acesta este un sat înfloritor, cu un pâr-călab. De aici am ajuns la stația din localitatea Ruboia, de acolo la stația din localitatea Börtün. De aici efendiul nostru Ahmed Agha plecă la orașul Ismail pentru a-și lua cu sine robii. Smerenia mea, la rândul meu, începui să cutreier și să cercetez cetățile și orașele de pe malul Dunării. Am dat în localitatea *Moitaș*, în localitatea *Kuzmșst*² și în localitatea *Matebeș*. Aceasta din urmă, fiind așezată într'o regiune păduroasă, este o localitate cu o mie de case, căci localitățile acestea, fiind toate aproape de malul Dunării, Tătarii nu puteau să le prăde, să le jăfuiască și să le pârjolească; prin urmare ele trăiau mereu în prosperitate. De aici am ajuns la localitatea Taș-Burun, care este tocmai pe marginea hotarului Boghdanului. De aici încolo, spre Apus, începe hotarul Iffacului. Urmând ținutul Dunării, tot spre Răsărit, am ajuns la localitatea Ilicese. Acesta este un port mare, pe malul Dunării, supț stăpânirea Boghdanului. Pe vremuri el ar fi avut un izvor de apă minerală caldă, care astăzi nu mai este. De aceia i s'a dat numele de Ilicese³.

De aici, mergând iarăși spre Răsărit, am ajuns la cetatea Ishakgi⁴.

Cetatea Ishakgi. — În anul 1030⁵ Sultân Osman al II-lea, punând la cale cucerirea cetății Hotin din Lehia, lui Hasan Pașa,

¹ 29 Decembre 1659.

² Probabil Cosmești.

³ *Ilige* înseamnă: terme.

⁴ Isaccea.

⁵ = După Hristos 1621. În tipăritură însă este pus greșit anul H. 1003 (1594), ceea ce este anul morții lui Mûrad al III-lea și al începutului Domniei lui Mehmed al III-lea.

capitan celebî¹, îi dădu următorul firman: „În localitatea cu numele de Ishakgî clădeşte o cetate. Tot acolo construieşte, peste apa Dunării, un pod solid de lemn, care, întins pe şaizeci de corăbii de „transa“² în toată lărgimea Dunării, să aibă o lungime de şapte sute cinzeci de coţi. Dând mână de ajutor şi cei şaizeci de căpitani ai corăbiilor de „transa“, când va trece oştirea mea cât nisipul mării, (ai grijă) ca ea nu cumva să sufere cât de mică pagubă“. Încă în acelaşi an Hasan Paşa ridică, pe malul Dunării, această cetate, care se va descrie în cele ce urmează.

Situată pe marginea ţinutului Babadagului, pe Dunăre, în felul cetăţii de la Tulcea, ea este o întăritură solidă, zidită în patru laturi. Are, ca paznici³, patruzeci de *azapi*, patruzeci de *beşli-i*⁴ şi patruzeci de *hâsar-eri-i*⁵. Comandantul cetăţii este şi guvernator. Cetatea are muniţii şi turnuri în de ajuns. Ea are o singură poartă de fier, foarte tare, care se închide în fiecare seară, semnalul dându-se de o trompetă. Înăuntrul cetăţii locuinţile oştenilor şi hambarele de bucate sânt bine uscate.

„Varoş“-ul său. Acesta se întinde afară de cetate, peste partea de Miazăzi a Dunării. Casele sânt acoperite cu scânduri, şindrilă şi trestie. Din geamiile ei, aceia a lui Hasan Paşa, este o geamie cu un minaret de o plăcută înfăţişare. Administratorul Imaretului⁶ acestei geamii, conform usului statornicit în administraţia bunurilor *vakufe*⁷, este Ömer Ağa, vechilul lui Hasan Bei, Mehmed Bei şi Ibrahim Bei, fiii lui Hasan Paşa. Fiindcă această cetate, hanul, geamia, imaretul, baia, cearşii şi bazarul toate sânt din pomenile şi donaţiile tatălui lor, Hasan Paşa, administrarea (legatelor) acestora se transmite din fiu în fiu. După stingerea familiei, funcţia de administrator, dată în arendă, are să aducă şase mii de ghuruş, legată fiind de o singură condiţie: cucernicie. Subaşî-ul⁸ din Isacea este neatârnat. El este stăpân pe viaţă şi pe

¹ Titlul amiralului Dunării.

² *Transa ghemileri*. V. mai sus.

³ În text: *neferat* (soldaţi).

⁴ Soldaţi de cavalerie uşoară. Cf. Dimitrie Cantemir, *I. I. O.*, p. 496, unde *beşli-i* trebuie corectat în *beşli-i*.

⁵ Soldaţi instruiţi anume pentru apărarea întăriturilor.

⁶ Imaretul este o instituţie de caritate, de obicei în curtea unei geamii, şi întreţinută din fondurile acesteia.

⁷ V. mai sus.

⁸ V. mai sus.

moarte¹. Cu o sută de slujitori ai săi el menține rânduiala și liniștea. Ra'ialele sânt creștini din Iflac și Boghdan, Greci, Armeni, Bulgari. *Hakim-ul*² are rangul de o sută cinzeci de *akce* și are comune mari. Cea mai mare din comunele sale este localitatea Tumarova. Această comună odinioară era supt stăpânirea Boghdanului. De oare ce, cu prilejul unei urări de bună venire, Beiu Boghdanului o puse supt copitele calului Sultanului Osman, ea fu lipită de Ishakgî. Comuna este înfloritoare, rodnică și are și câteva dughene.

În cetatea Ishakgî stă un sipahi-ketchuda³, un sirdar al ienicerilor, un amiral al Dunării⁴, un *muhtesib*⁵ și un *bagidabir*⁶. Clima fiind blândă, grădinile și viile sânt nenumărate. De aici până la localitățile Araghioi, Avzam și Tumar-ova, tot ținutul dintr'un capăt în celalt este împodobit cu vii, livezi și grădini cu zarzavaturi, împărțite în straturi. Satele acestea sânt sate mari, cu câte cinci sute de case. De aici am ajuns la localitatea Tumar-ova, la Mehmed-Agha-ceșmesi, apoi la cetatea Tulcea. De aici ținând spre *kibla*, am sosit la localitatea Hagi-ki-Pașa, de acolo la orașul Babadaghi (*sic*). De aici am pornit din nou la drum și, trecând prin localitățile⁷ Ciftai, Tanrı-verdi, Kara-Müradli, Osman-faki, 'Ali-Beg, am sosit în casabaua Hagi-oghlu. De aici, lăsând în urma noastră localitatea Hasilgic, cetatea Pravadi, apoi localitățile Cenke, Nadir, Kara-hisar, Örenler, Findikli-Sultan, Papasli, Derbend-i-kebir, Kîrk-veli și Arnautli, într'o zi de Joi, la patru ale lumii Giumadi-ül-Achir, anul 1070⁸, am sosit sănătoși în vestita capitală Edirne. Acolo, fiind găzduit în casa lui Ahmed Agha, am păstrat legături de prieteșug cu toți curtenii Suveranului, având parte de toate bunătățile ce mi-au fost dăruite cu dragă inimă.

Mai târziu, ivindu-se un nou prilej de călătorie, m'am hotărît să plec (din nou).

¹ In text: *salb-u-siiaset sabibi* (cel ce are puterea de a rastigni și a pedepsi aspru).

² Judecător mai mare în rang decât cadiul.

³ Reprezentantul cavalerilor posesori de feude.

⁴ In text: *Tuna kapitani*.

⁵ Numit și *ihtisab aghasi*. El era perceptorul acciselor, exercitând și funcția de șeful poliției și de primar.

⁶ Pecete *bagidar*, colectorul birurilor (*verghi toplaiği*).

⁷ *Karirlarindan* din text este o greșeală de tipar. Trebuie *karialarindan*.

⁸ = 18 Februar 1660.

N. IORGA

ÎNSEMNAȚII DE CRONICĂ ALE
CLERICILOR DIN ȘCHEII BRAȘOVULUI

Însemnări de cronică ale clericilor din Șcheii Brașovului

I.

În frumosul și bogatul său studiu¹ din revista „Drum Drept“, I, în care păr. Șt. Meteș arată, după o traducere din *Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó*, că autorul părții mai vechi din cronică bisericii Șcheilor Brașovului nu e Radu Tempea, ci preotul Vasile, fiul lui Mihai și nepotul de fiu al lui Petru, se menționează acel manuscris al cronicăi care se afla în păstrarea profesorului Andrei Bârseanu în Brașov și pe care nu-l putuse vedea¹.

Acest manuscris mi-a fost dăruit, prin d. consilier Bratu, de d-na Catinca Bârseanu, văduva regretatului meu prieten, și din el, după ce am scos știrile privitoare la Compania Grecilor din Brașov pentru publicația care-i e consacrată², extrag aici toată partea inedită, largă și importantă, care se adaugă pe lângă o prelucrare a primei părți din Cronică, așa cum a refăcut-o Tempea și a publicat-o d. Sterie Stînghe³, și pe lângă o copie a „Istoriei Universale“ a lui Nicolae Costin și a prefețelor lui Chesarie și Filaret episcopii la „Mineele“ lor, așa de răspândite și în Ardeal⁴, precum și pe lângă un „Calendar tălmăcit de pă

¹ P. 172, nota 2.

² Acte românești și cîteva grecești din arhivele Companiei de comerț oriental din Brașov, Vălenii-de-Munte 1932.

³ *Istoriia besearicei Șcheaiului Brașovului*, Brașov 1899.

⁴ La urmă se dau și aceste cuvinte de laudă pentru Prefețe:

„Toți cei înțelepți iubesc învățătura și 'multu să osărduesc la istoriile Sfintei Scripturi și la ceale de afară istorii, pentru ca cei ce vor citi să cunoasca și să să bucure de ceale folositoare, a cunoaște pre D-zeu și a împlini poruncile lui, precum să arată la aceaste 12 Mineae ce s'au tălmăcit depă ceale slovenești (sau sârbești) spre înțelesul limbii neamului rumănesc, precum să arată și la prodosloviile acestor 12 Mineae care le-amu scrisu aič, câte istorii arată, fiind

limba elinească pre limba rumânească, începându-să de la acești ani ce scrie înaintea și la ce an zodie stăpânește și ce arată“, despre care ne vom ocupa deosebit la capătul acestor foi.

Avem a face cu o lucrare din 1780 mai ales, dar prelungită și până la 1782, cum o arată mai multe însemnări: „Până acum s'au scris; anul 1780, Dech. 15“, „la această vreme de acum, la anul 1780“, „la vremile de acum, la anul 1784“, „anul 1782, Iulie 17“, precum și oprirea știrilor la 1780, cu oarecare prelungiri treptate până la 1782, în lista, pe care n'am găsit cu cale să o reproducem, a „judeților și fânogilor“ sași ai cetății. La sfârșitul „Cronicei“, trimețându-se la lista protopopilor, se spune că ea nu va merge mai departe decât anul 1780 și, de fapt, nimic nu se mai adaugă după această dată. Când e vorba de împăcarea adusă, la acest an 1780, între protopopul Radu Tempea, copiatorul vechii cronici, și continuatorul ei, dar mai mult din bucați, cu tot felul de anexe documentare, și rivalul lui mai în vârstă, preotul Ștefan, trimis apoi ca protopop, și el, în Secuime, se spune: „Să dea milostivul Dumnezeu să fie apururea pace și dragoste“. Se vorbește doar de un cas analog, supt Vlădica Atanasie, de împărțirea în două a protopopiei și se înădesc câteva notițe răzlețe, între altele despre mișcări din 1775-8 ale populației de prin Banat contra măsurilor religioase ale lui Iosif al II-lea.

O altă parte, care infățișează polemic originile Unirii bisericești și lupta contra ei (p. 72 și urm.), nu merge mai departe decât păstoria episcopului unit Atanasie Rednic, oprindu-se la Decembrie din acel an 1780.

Într-o statistică a populației românești și săsești din Șchei, socotelile, începute la 1759, merg, cu continuări succesive, numai până la 1783.

O reluare a împrejurărilor bisericești de la 1761, cu specială atenție pentru episcopii „pravoslavnicii“, îi duce cam tot la acel punct.

pline de multe învățături, fiind așezate de acei doi prea-cuvioși și prea-înțelepți episcopi ai Râmnicului, Chesarie și Filaret, carii multă osârdie au avut până s'au savârșit acestă fericit lucră, carii noi toți să cuvine a ne ruga la D-zeu pentru învățătorii și păstori noștri ca să-i lumineaze cu Duhul său cel Sfânt, și a paște turma cea cuvântătoare și a împlini poruncile Sfintei Evanghelii și noi să ne învrednicim a fi ascultători pre învățătorii noștri“.

S'au scris la anul 1781, Dechemvrie 1; p. 314. V. Al. Lapedatu, in *Rev. Istorică*, I, pp. 111-4.

O listă de preoți (cap. VI), luată chiar de la început, nu are nicio dată după moartea preotului Dimitrie Duma, la 9 Septembrie 1775.

În considerațiile critice care întovărășesc catalogul familiilor din Șchei se presintă a doua venire a Companiei grecești, la 1765, ca fiind acuma destul de veche pentru a influența în rău viața patriarhală a vechilor locuitori șcheieni.

Într-o cronică de la 1696 înainte a condițiilor climaterice, adăugându-se și importante știri politice, ultimele întâmplări sânt întrevederea lui Iosif al II-lea cu Împărăteasa Ecaterina la Mohilău și ceremoniile de la Brașov cu prilejul morții Mariei-Teresei.

II.

Cine a putut alcătui această cronică, prelucrare și prelungire și aceste însemnări climatologice, statistice și istorice ?

Un Șcheian de sigur, un foarte necruțător și exclusivist ortodox, dar și un cunoscător al împrejurărilor din Principate, ba chiar și din Constantinopol, căci pomenește de uciderea lui Grigore-Vodă Ghica, de tăierea de către succesorul acestuia, Constantin Moruzi, a boierilor moldoveni Bogdan și Cuza și de surgunul unui complice, Dărmănescu, de focul cel mare din Constantinopol. A văzut și admirat biserica episcopală din Argeș și pomenește de icoana adusă de Vodă-Neagoe din Constantinopol. Dar lucrurile din Rusia le știe: dovadă larga expunere a întrevederii dintre Împăratul Romanilor și Ecaterina. E și un cărturar, care laudă lucrările preoților Teodor și Ștefan, ale lui Radu Tempea și ale dascălului Dimitrie Duma.

Un preot nu poate fi, căci el vorbește, cu libertate, de cei cinci preoți de la Sf. Nicolae în acel moment, nici acest dascăl, prezentat cu aceleași elogii.

Ar rămânea deci, cu toate că aici nivelul e mai jos, Dimitrie Eustatievici, autorul Gramaticii și al multor altor lucrări.

Fiu al preotului Eustatie Grid, a cărui biografie e presintată de două ori, cu toate amănuntele, și ale sfitelor aduse de la baroneasa din Brașov. Gherghina, devenită „egumeniță la Ruși“, și ale lovirii de „cataroiu“ și ale îndelungatei lui zăceri, el fusese crescut la Ruși, în Chiev, și a păstrat cu țara lor neconținute relații. Țara-Românească, în care a făcut și comerț, îi era foarte bine cunoscută, și Gramatica lui e dedicată lui Constantin-Vodă

Mauvrocordat. Avem o scrisoare a lui către jupâneasa Marița, văduva lui Gheorghe Carcalechi, datată 25 Maiu 1789, când el era acum director al școlilor unite, care se potrivește în stil ca și testamentul lui, cu aceste texte ¹.

III.

Informația istorică pe care o putem trage din această lucrare e multiplă și foarte prețioasă.

Ea începe cu câteva note nouă despre Neagoe Basarab, urmează cu știrea că Mihai Viteazul a mustrat pe Sași că sânt creștini, dar n'au cruce, cu o recunoaștere a lui ca în adevăr viteaz și mare cuceritor, dar mai ales pentru secolul al XVIII-lea ele, și în document religios și chiar în cel politic, sînt deosebit de prețioase.

Istoria Unirii capătă prin aceste însemnări simple un colorit mai viu.

Vedem astfel pe un Atanasie care, pe lângă „pomba” „rădvanului” de înscăunare, e un om tânăr, tolerant și glumeț. I se spune de Brașoveni, de Făgărașeni: „De s'au unit Vlădica și cu Țara, fie-li de bine, precum au vrut”, dar, dacă ai lui strigă acestor rebeli: „afară, afară, că nu santeți din soborul lui”, el îi aruncă atîta: „Și pe dracul îl pomeniți, dar pe mine pentru ce nu?”, pentru ca, la urmă, să lase a cădea aceste cuvinte de resignare: „Cum știți și cum vă place să faceți, că de la mine nu veți avea nicio nevoie”. Totuși oamenii vechii credinți observă că la acea instalație a fost „un vânt foarte groaznic”, de a făcut să zboare nu numai „praporul” metropolitan, dar și „grajdurile Mitropoliei”.

Pe Patachi, *Potochi*, îl vedem mai de aproape, mai familiar, slugă la un Iesuit, apoi, Iesuit el însuși, la Făgăraș, ca *patâr*, „popă la comăndaș”. E hotărit și poruncitor; de aceia câștigă pe preoții Șcheilor, cari ieau parte la ceremonia introducerii în biserica din Făgăraș, unde mulțimea „strică gardurile până ce-l duseră și-l băgară în besearca” lui Brâncoveanu, ale cărui chei le ieua, îngăduind slujba numai la ordinul său.

¹ În documentele citate ale Companiei Grecilor, pp. 81-2, no. 104. La 1875 el era secretar episcopal; Stinghe, *Documente*, II, p. 6 (3), Cf. Iorga, *Istoria literaturii române în sec. al XVIII-lea*, II, p. 271 și urm.

Se desface mai clar și predicatorul ambulant bosniac, noul Hristos slav, călugărul Visarion, pe care Austriecii îl duc la „Kopfstadt“, în „Bavaria“ (să nu fie Kufstein?), și-l închid pe viață într-o mănăstire catolică.

Mai șters apare Clain, despre care autorul nu știe de ce l-a „chemat“ și reținut Papa la Roma. Nici asupra celor doi urmași ai lui nu lipsesc detaliile nouă. Și așezarea lui Dionisie Novacovici, la Brașov chiar, se înfățișează vioiu, cu multe știri necunoscute.

Din mediul brașovean, pe lângă preoți și dascăli, se desface și câte un alt chip, ca al căpitanului Ilie Binda, care în războiul cu Turcii la 1788-9 face o companie de voluntari cu cari luptă dincoace de munți, căpătând și „pension“ de la Împăratul¹.

Ca fapte istorice, avem nu numai hazlia poveste a „popei“ Columb, a lui Luther și Calvin „Ianoș“, ci și lupta Maramurășenilor cu Tatarii aduși de Mihai-Vodă Racoviță, frica, la Brașov, de o altă năvălire și pierderea cutiei cu vechile documente, distrugerea bisericii lui Mihai Viteazul de acei cari ridică zidurile „Carolinei“, „capela“ de la Turda pe locul jertfei Voevodului, iertarea de către Maria-Teresa a impositelor, care totuși se ridică, întrevăderea de la Mohilău, răscoala lui Ali-beiu în Egipt, botezarea Tatarilor de Ecaterina a II-a, înlăturarea Iesuiților.

O satiră de om în vrâstă, de tradiționalist atinge pe Grecii cei vechi, luxoși, pe femeile lor cu salbele scumpe, pe Șcheienii cari i-au imitat, cumpărând nevestelor midăre, căițe, ceapse, sucne, pe sămănătorii de gâlceavă, pe Sașii cei noi, cari opresc de la câștig pe măcelarii, jocarii și croitorii români din Șchei. E un moralist, care se plânge de „firile oamenilor în vremile de acum, a nu avia dragoste unul pentru altul și a voi binele altuia“.

Un Antonie Costandin, care avea manuscriptul, pe la 1812, a adaus deosebit, și într-o câțva în alt spirit, notele brașovene pe care le-am publicat aiurea, după Documentele Companiei.

IV.

Limba manuscriptului e plină de elemente neobișnuite, folositoare pentru gramatica istorică și vocabulariu.

¹ E dese ori pomenit, începând de la 1735, în Stinghe, *Documente*, I, p. 175, no. 77; pp. 219, 237, 240. Are o misiune la Constantinopol, cu Micu Voicu, la 1763 (pp. 242-5, no. 106). Cf. pp. 262, 279 (126), 281, 283, 284 (129), 286, 289, 296, 299, 301, 306-7; II, pp. 332, 347, 349.

Ea e întru câtva deosebită în „Calendariu“ din cauza traducerii din grecește și a noțiunilor nouă.

Iată proorocirea pentru 1726, care se repetă la 1932 :

„Planeta lui Zefs stăpânește cu zodiia Țamănului, lăcuirea lui Ermis. Arată într'acesta an multe boale decât scumpeate, căci să arată spre rodire multă, numai carnea și inul vor fi mai scumpe. Începutul ernii va fi cu ploii, mijlocul va fi cu vântii, sfârșitul cu moină și cu brumă, primăvara și vara va fi de mijloc, numai primăvara să arată a fi betejală. Acest an va fi cu primejdie la muerile ceale năvarnice. Pentru aceaia tribuiaște să să păzească la acestii an. Pentru că, aflându-să soarele întru a doasprăzeace casă, împreună cu Aris, însemnează că Împăratul turcesc va să pață rău și va avia mare nevoe și poate să i să întâmple și moarte, și să vor junghia din ostașii săi. Așijderea și Cronos în cea cu patru unghiuri fața lui Die, însemnează mari războaie. Pentru care va să fie mare întristare oamenilor de spre partea domnilor și va să aducă la mare primejdie pre un Împăratii. Încă însemnează acestii an certări și mării și pagube la negoțtori ¹.“

Avem acolo cuvinte grecești neînțelese sau decalchiate : *toxul*, τοξότης, *idrohul*, ὑδροχόος, *vântul Voriia*, *Afrodistis*, *Aris*, *Zefs*, genitivul *Die*, Διός, *Ermis*, *evtihie*, *distihie*, *hronicești*, *melancolicoși*. Dar sânt și vorbe românești rare sau locale : *vânturos*, *jumătățare*, *grindine*, *lăcuire*, *trieriș*, *saduri*, „*adăogirea râurilor*“, oameni *muerareți*, *biusug*, *protivire*, *neplecare*, *lăcuire*. Noțiuni din Principate sânt când e vorba de „*boierii Împăratului*“, de „*logofeți și negoțtori*“ ².

N. Iorga.

¹ P. 119.

² Recomandațiile sânt tot pe latura vieții vesele : „Pentru sănătatea să nu bea apă multă, ci numai vin... Trebuiește tinerii primăvara să bea tot vin... Să să mănânce pâine puțină și să să bea vin... Măncare să fie puțină și băutură să fie multă de vin“.

I.

Înștiințare pentru Neagoe Basarab-Vodă ce au fost Domn Țării Munteneste.

Acestu Domn Neagoe Basarab-Vodă au fostu fečor Părvului Vornicului, nepotu de frate Banului Barbului Craioveanul, care în Domniia sa multe milostenii și bunătăți au făcutu, pe la Ierusalim, pe la Sfetagora, trimițind milostenii și innoind sfintele mănăstiri. Au făcut și în țară doao mănăstiri vestite: una Mitropolia din Târgoviște, a doao mănăstirea la Curtea-de-Argiș. Această mănăstire atăta o au făcut de iscusită și cu mare merș-teșug și cu multă chieltuială, care în toată Țara Muntenească și în țara Moldovei nu să află aseamenea ca aceia, fiind cu mare iscusință și cu mare merș-teșug čoplitura pietrilor, cu multe fealiuri de flori pe din afară, osebit fiind pe din lăuntru infrumușetată cu zugrăvitori și cu alte lucruri scumpe, care multă sumă de bani au chielțuit la această mănăstire, fiind de mare laudă și pomenire veačnică. Acestu fericit Domn au fostu incepători la zidirea acestii sfinte biseareci din Bolgarseg[ul] Brașovului, ce iaste hramul Sfânt[ului] făcătorului de minuni Nicolae.

Acestu Domn, cât au stăpănit, în 9 ani, au avut liniște și pace, și au fostu temători de D-zeu și multu milostiv. Că în zilele Radului-Vodă, care au făcut mănăstirea din Deal, fiind Nifon Patriiarhul Țarigradului mazil și fiind la Țara-Rumănească în zilele Radului-Vodă și din oarece pricină fiind scandalisit Radul-Vodă asupra Patriiarhului, au căzut supțu blestem. Acestu Neagoe-Vodă, fiind, la Domniia Radului-Vodă vataf de vânători, multă purtare de grije avia și miluia pe Patriiarhul, de la care au luoat mare blagoslovenie, iară, după ce au trecut mulți ani și luând Domniia acestu Neagoe-Vodă și știind că Radul-Vodă să fie afurisit de Patriiarhul Nifon, vrând ca să facă acel multu bine ca să să dezleage dinu blestem, și fiindcă acestu Patriiarh au fostu răposat la Sfetegora, au trimis boiari cu

scrisori la părinții de la acea mănăstire, unde au fost îngropat, ca să aducă trupul Patriarhului, și, aducându-l, i-au eșit înaintea Domnului și cu arhierii și cu multă gloată înaintea și l-au dus cu mare evlavie și cinste în Târgoviște. După aceea l-au dus la mănăstirea din Dial, unde era îngropat Radul-Vodă și au pus moaștele Sfântului pe mormântul lui. Adunatu-s-au Vlădici, egumeni, preoți de au făcut slujbe și bdenii și, când au fost într-o noapte (o Doamne, cât sânt lucrurile tale de minunate!) s-au făcut un trăsnet și s-au spart pământul de pământ Radului-Vodă, precum să veade până în zioa de astăzi, și din trupul Sfântului au început a curge (*sic*) un izvor de apă și au intrat în mormântul Radului-Vodă, de au spălat tot trupul lui cel grozav și au rămas curat și ertat.

Acest Neagoe-Vodă au adus și o icoană de la Țarigrad, chipul Dom. Hs., în carea un Evrei au dat cu un cuțit în chipul Domnului și au eșit sânge. Să veade semnul în icoană; să află acea icoană la Arșiș, la mănăstirea sa.

La anul 1521, 1521, s-au pristăvit Neagoe-Vodă și în urma sa au fost multă gălăvie pentru Domnie, că, rămăindu-i doi coconi mici, Theodosie și altul, cu muma lor, Dospina, ci o seamă de boiari au ridicat Domn pe Preda, ce zic să fie fost frate lui Neagoe-Vodă, iară pribeagii ce au fost, în Domnia lui Neagoe-Vodă, pribeagi în Moldova, auzind pohtita de dănsii moartea lui Neagoe-Vodă, au venit în țară și împreună cu Buzoianii au ridicat alt Domn, pe unul Radul Călugărul. După acesta, după rândul altor Domni, au mai fost încă și încă alt Radul-Vodă, călugăr[ul], ce au fost egumen la Arșiș, pre care l-au ridicat boiari Domn la anul 1536, 1536, pre care dinu Paisie l-au numit Radul. Acesta au zidit mănăstirea Mislea, ce nu e departe de Cămpina.

În zilele Domn[ului] Neagoe-Vodă și a lui Bogdan-Vodă de la Moldova s-au arătat un semn mare și minunat spre ceri, chip de om și s-au arătat vr'o cătăva vreme și iar au perit. Așijderea tot la această lună s-au făcut mare cutremur de pământ, arătându-se acest semn.

La anul 1515, 1515, la acest an s-au aflat America, lumea cea noao, care o au aflat Cristof Columb, călugăr franțuzesc. Acesta, fiind mare astronom și umblând mult pe mare, au cunoscut că să va mai afla și alt pământ și țară decât Asia,

Africa și Evropa și, cerând de la craiul Spaniei ca să-i dea un galion și ostași și de chieltuială ca să umble pe Mare, să caute acea țară, o au aflat umblând multă vreme. Care acea țară și pământul iaste cu mult mai mare decât partea Europei, și iaste mai bogată cu toate lucrurile decât acelelalte trei părți ale lumii. Acest Columbus mai întâi au mers la alți Crai ai Europei, la al Franței, la Portugal, la Englezul, la Holandezul, cerând ca să-i dea ajutori să miargă să caute și, nevrând nițunul să-i dea, i-au dat Craiul Spaniei, precum s'au scris, și așa, încărcându-l cu multă avuție: aur, argint, pietri scumpe, s'au întors înapoi. După aceea, auzind alți Crai ai Europei, s'au sculat de au mers la acea țară și fieștecă au dobândit locuri destule.

La anul 1517, 4491, la acel an Luter Martin, pentru pizma Papei, s'au lăsat leagea care au avut și au urzit, și au învățat leagea care acum țin Luteranii: la Vitemberg, și la alte părți s'au început.

După aceea, Calvin Ianoș, văzând că Luter Martin cu învățătura lui mult norod au mers după el, fiind și acesta popă învățat, au scornit altă erezie, care acum țin calvinii¹.

II.

(După resumatul cronicii lui Vasile și a lui Radu Tempea.)

Numai au zis [Mihai-Vodă] Sasilor de aici, deaca să numesc că sânt creștini, că nu au cruce la bisericile lor, și așa li-au poruncit de au pus cruce pe la biserici precum să vadă și la vremile de acum. Acest Domn s'au numit Mihai-Vodă cel Viteaz și adevărat au fost, că acest Domn, având oaste cu Domn[ul] țării Moldovii, l-au biruit, așijderea și pe prințul țării Ardealului, și așa s'au fost numind prinț al Țării Muntenesti și al țării Moldovii și al țării Ardealului.

La an 1601, Av. 20,

Fiind acest Mihai-Vodă la Câmpul Tordei cu oastea sa, fiind supt cortul său, l-au junghiat cu vicleșug un ghinărar anume Baștai și acolo au murit, care să cunoaște acel loc până la vremea de acum, fiind o capelnă făcută pentru pomenire. Acest Mihai-Vodă au făcut și Mitropolia de la Beligrad.

¹ Pp. 96-103.

(După solia preotului Mihai la Radu Șerban, care a făcut „așă-zămăntu cu Mărirea Sa să fie cu bună dragoste către Brașoviani“.)

Poate să socotească fieștecine precum au fostu Sasii către ticăloșii Șchiai, avându-i la cinste și dragoste, pentru multe lucruri bune ce avia de la Șchiai, că, unde era ca să trimiță cu vr'o solie, tot din Șchiai trimitea și, când avia Sfatul nescar[i] greutăți, trimitea de ducea pe prot. și cu doi jurați la Sfat și să sfātuia. Osebitu de ačasta, când era vr'o lipsă pentru carne sau alte lucruri, totu săracii Șchiai le aducea, iară în vremile de acum totu acel bine l-au uitat și sânt ticăloșii Șchiai supuși și cu mare pizmă sânt Sasii asupra lor, că acum pe măcelarii rumăni i-au opritu ca să nu mai tae carne de vită, ci numai carne de oae, și la ačasta cu mare greutate și cheltuială de i-au lăsat, măcar că măcelarii rumăni au avut slobozenie cu hrisov de la Sfat ca să fie slobozi să tae totu fealiul de carne și, văzând măcelarii rumăni că i-au oprit, au cercat și la Curte la Beci și de acolò cică au dobândit milă de la Împărăție, dându-le și directum să fie slobozi să tae tot fealiul de carne, iar Sfatul nič cum nu i-au lăsat. Oh, milositive Dumnezeuule, pân când vei răbda ačastă fără-de-leage! Osebit de acești măcelarii sânt și săracii croitori și cojocari și alții, sânt prădați de nu sânt slobozi a lucra merșteșugul lor, iar cu dașdea sânt îngreuiati a plăti pentru merșteșug și alte greutăți. Numai fieștecine să socotească că unde nu iaste dragoste, nič milă dumnezeiască iaste, și unde iaste zavistie, pizmă și mândrie, acolò să încep toate răutățile, precum acum iaste la acestu oraș Bolgarseg, că mai nainte vremi aceaste necuvioase lucruri nu au fostu, care numai de la anul 1750 s'au început și din zi în zi să mai înmulțescă ¹.

(După evenimentele de la 1675 :) De aič innainte să caute cine va avia voință la fața No. 21, că va afla scris pentru propopii care au mai fostu la ačastă bisearecă din Bolgarseg pân la anul 1780 ².

(După resumate privitoare la Smadu și Văsiu Hobanovici :)

La anul 1681, după prot. Văsiu Hobanovici au fost prot. Staicu. În zilele acestui prot. au mers Tătarii asupra Bečului intru ajutoriu Turcilor, și, trecând acești Tătari pân țara Bărsei, s'au făcut

¹ Pp. 76-79.

² P. 89.

mare spaimă între oameni și cine ce au avut au dus totu în cetate. Așijderea au dus și toate sculele bisearecii. După ce s'au potolit acea spaimă, iar au adus aceale scule la bisearecă și, fiind la o ladă de lăturoiu multe scule și scrisori, hrisoave, nu o au băgat în Vistiiariul bisearecii, ci o au pus unde străngu prescurile, ca să stea acolò până a doao zi, căc, fiind grea, nu o au putut sui în Visteriia bisearecii și, necăutând de acea ladă, nici mai întrebând pân la anul, socotind că, precum s'au pus alte lucruri la Visterie, să va fi pus și acea ladă, fiindcă acest prot. Staicu au avut purtare de grije la acestu lucru, și așa din nechiverniseală sau din vicleșug s'au pierdut acea ladă, care nu s'au mai aflat, nič să va mai afla. Mare pagubă s'au făcut cu pilarderea acei lăzi, fiind într'ansa multe hrisoave de la prinții țării Moldovii și ai Țării Munteneste și de la Maghistratul de la Brașov, și de când s'au ziditù ačastă sfântă bisearecă și de când au fost venirea Bolgarilor aič, toate au fostù la acea ladă, și multe scule, care toate s'au pierdut. Și, apucând pe acel mai sus numitiu prot. Staicu ca să-ș dea seama de acea ladă, nu au pututù cu alt fără au pus pricina la dascalii (așa iaste neamul nostru dintru începutù, neavând bună purtare de grije la ceale bune și folositoare).

După prot. Staicu au fostù prot. Oprea Chipriian. După aceeaia au fostù prot. Vasilie, fiu prot. Vasilie Hobanovič. După prot. Vasilie Hoban au fost prot. Văsi Grad, ce au fostù dintr'un satù din țara Oltului. În zilele acestui prot. s'au făcut unația într'a ačastă țară a Ardealului, precum s'au scris.

După prot. Văsi Grid au fostù prot. Florea snă Băra[n], care au fost prot. ani 20, care au fostù cu viață la ačastă lume ani 78, au fost și preot ani 24. După prot. Florea au fostù 'prot. Radul Timpea. În zilele acestui prot. multă gălčavă s'au făcut pentru protopopie cu păr. Theodor snă prot. Florea, că unii din orășani poftia pe păr. Radul, alții pe păr. Theodor, care și maghistratul poftia să fie păr. Theodor prot., și, fiind multă gălčavă, nu să știe ce cuvinte să fie grăit păr. Radul împotriva maghistratului și așa l-au pus la arestù în casele Sfatului, fiind vr'o câteva săptămâni la arestù. După aceeaia l-au slobozitù și totù au rămas prot. pân la sfârșitul vieții sale. La an. 1742 s'au săvârșitù. După prot. Radul Timpea au fostù prot. Evstathie Grid. Acestù prot. au fostù la Țara Moscului la Peterburhi pentru milostenie și, aducând multă milostenie, care dintr'a acei bani s'au făcutù turnul care iaste

časornicul, aducând și trei rânduri de sfite foarte frumoase de la Chiev, care li-au dăruit la sfânta bisearecă egumenița care au fostu căpităneasă, numele Gherghina.

Pe acestu prot. Eustathie l-au lovit cataroia și, zăcând vr'o câțva ani fără de graiu, s'au pristăvită la an[ul] 1767, Mai 3. Acestu prot., când l-au ri[di]cat sau când s'au făcutu înștelația Vlăd. Dionisie Novacovič aič în biseareca Brașovului, fiind comandir ghinărar Bucov, și alți ghinărari și domni și tot Maghistratul și mulți pro[to]popi și preoți din toată țara, cei neuniți, l-au jurat în mijlocul bisearecii acestu prot. Evstathie pe Vlăd. precum să fie pravoslavnică credință nezmintită.

După prot. Evstathie au orânduit Vlăd. Dionisie să fie nameasnic pâr. Dimitre Duma, care s'au pristăvită la an[ul] 1775, Sept. 9.

După prot. Evstathie Grid au făcut prot. pe pâr. Petru Grid domnul Vlădica Dionisie Novacovič, care pe acestu Vlăd. l-au fostu orânduit de la Curte să fie Vlăd. la această țară, la acei neuniți, care acestu Vlăd. l-au făcutu. prot. la Aromsec. Acestu prot., fiind bolnav, au mersu la Covasna, la borviz, și acolo s'au pristăvită, și l-a îngropat acolo. Anul 1779, Iul. 18, s'au pristăvită.

După aceasta l-au făcut Vlăd. Sofronie Chirilovič pe prot. Petru Grid să fie prot. aič, și la Țara Bărsii și la Aromsec.

După ce s'au dus Vlăd. Sofronie la eparhiia Budei, la Sent-Andrei, care iaste rezidenția acolo, n'au mai îngăduit Împărăția să fie doi Vlăd.: unitu și neunit, ci numai unul să fie, unitu, iară la cei neunitu (*sic*) au orânduit să fie un vicareș cu Conzistoriu la Sibiu, și pe carii va aleage Conzistoriu să fie vriadnici de preoție la cei neuniți, să miargă la Vlăd. de la Buda să să preoțească. Acum, fiind acestu loc fără prot., au ales vicarișul și cu Conzistoriu ca să fie prot. pâr. Radul Timpea aič și la Aromsec, și, fiind pâr. Ștefan preot mai bătrân decât pâr. Radul, s'au făcut mare pizmă și vrajbă într' acești doi preoți, și, văzând jurații bisearecii acestu lucru necuvînșos, au scris la vicarișul și au venit aič cu notarișul și cu un prot. și așa i-au înpăcat, făcând pe pâr. Ștefan să fie prot. la jumătate Țara Bărsii și pe pâr. Radul l-au făcut să fie prot. la ceaialaltă jumătate Țara Bărsii și la Aromsec, și așa s'au făcutu pace într'a acești doi preoți, anul 1780. Să dea milostivul D-zeu să fie apururea pace și dragoste.

După ce s'au făcut unația la această țară, să să știe că au mai

fostu doi protopopi aiĉ : unul la Țara Bărsii și altul la Aromsec și la Ciuc ; la Țara Bărsii au fostu prot. Vasilie Grid, la Aromsec au fostu prot. Cărstea și, având prot. Vasilie pe un fiu anume Jipa, fiind popă aiĉ, și, sculându-să cu știrea tătăni-său, au mersu la Vlăd. cel uniât Athanasie și s'au unit, făcându-l să fie prot. la Aromsec și la Ciuc, și așa s'au făcut multă vrajbă între popa Cărstea și între Jipa și, văzând orășeanii că nu va eși lucru bun, pentru aĉasta temându-să pentru unire, au zis să să lase de Aromsec, că nu-l vor mai priimi aiĉ, și așa s'au lăsat, rămăind Jipa prot. Aromsecului și Ciucului. Oh, vai de sufletul lui, că din faptele lui s'au uniât Aromsecu și Ciucul. După aceaia au trimis Dumnezeu mare urgie asupra acestui Jipa, că, căzând la o boală, căt i-au căzut toț dinții din gură, și el, văzând ticălosul și cunoscând greșala lui, s'au dus de aiĉ la București, mergând la Mitropolitul (la București), mărturisindu-ș păcatul, și acolo au murit.

Înștiințare. La anul 1595, fiind Mihai-Vodă cel Vitlaz prințip la trei țări : la țara Moldovii, la Țara Muntenească și la țara Ardealului, acestu Mihai-Vodă au făcut Mitropolia la Beligrad, care acum să zice Carolina. Aĉastă cetate Înpăr. Carolus o au zidit și o au întărit cu tari șanțuri și, săpând la temelie, au veniț pânzele zidului unde au fostu Mitropolia, și așa o au stricat. După aceaia au făcut să fie biseareca Făgărașului în loc de Mitropolie. După aceaia, umblând Vlăd. cel uniât la Înpărâteasa Mariia Thereziia la Beci, au cerut ca să-i dea Blajul, să facă acolo rezidenția, și așa i-au datu și au făcutu mănăstire mare și școale pentru învățătură și tipografie, și vr'o câteva sate au dat ca să fie ale acei mănăstiri, care mult venit agonisesc de ia aceale sate.

Înștiințare pentru prot[opopul] Vasilie ce au fost prot. la Făgăraș. Acesta au fost fii prot. Florea Băra[n], ce au fost prot. aiĉ la Brașov. Acesta, fiind dascal aiĉ, au mersu de s'au însurat, luind pe fata notarishului cel uniât de la Vineție, din Scaunul Făgărașului, și, viind aiĉ, însurându-să, s'au dovedit cum că iaste unit, fiind intru ascunsu, și, aflând fratele său păr. Theodor, și orășani, nu l-au priimitu să mai fie dascal la aĉastă bisearecă, și așa s'au dus de aiĉ la Făgăraș, făcându-l popă Vlăd. cel uniât : după aceaia l-au făcut prot. Acesta cu multă răutate au fostu asupra celor neuniți până la sfârșitul vieții sale.

La anul 1775, începându-să a să scorni multe lucruri reale și necuvioase asupra obiceiurilor pravoslavnicilor creștini,

Întăi, la Petervaradain viind poruncă la arhiereul de acolo de la Curte precum nimini din pravoslavnici să nu mai ducă descoperiș pe cei morți la groapă, numai să fie acoperiș, și așa acel arhiereu au dată acea poruncă la toș preoții de la eparhiia sa și, întâmplându-să la acel oraș de au murit un pravoslavnic creștin, iară preotul, mergând ca să-l îngroape, au zis ca să-l acoapere, să-l ducă acoperit la groapă, căc așa iaste porunca de la arhiereu și, auzind ačasta norodul, n'au vrut nič cum să-l ducă acoperit, zicând că acel obicei n'au fostu, nič va fi. Iară acel preotău au zis că nu îndrăznește a călca porunca Vlăd., și așa norodul au luoată pe acel mort și l-au dus descoperită până la groapă fără preotău, și l-au îngropat.

La anul 1776 a doao. S'au făcut o mare turburare la țara Banatului, la Varșeț. Că, având poruncă de la Curte Vlăd. de acolo precum să nu mai fie atâtea sărbători precum au ținut, și, fiind la Oct. 26 de zile, la praznicul sfânt. marelui mucenic Dimitrie, mergând oamenii la bisearecă și văzând că nu să face slujba ca când iaste sărbătoare, nič trag clopotele după obicei, au întrebată pe preoții ce iaste ačasta de nu fac slujba precum să face la sărbători. Ei au răspunsu că Vlăd. au poruncită ca să nu să mai sârbeaze atâtea sărbători, nič ačastă sărbătoare, și, auzind ačasta oamenii, au mersu la Vlăd., la rezedenție, și l-au întrebată ce iaste ačasta de au poruncită ca să strice sărbătorile. Răspuns-au că ačastă poruncă au venit de la Curte, și, auzind ačasta norodul, s'au turburată și cu mare mănăie și necinste au apucată pe Vlăd. și l-au necinstită, rupându-i toată barba. Și, făcându-să ačastă zarvă, s'au sculată de la cazarme comendatul cu catanele care au fostă suptă comanda sa și au mersu acolo și, văzând acea turburare, au poruncită la catane de au dat foc asupra lor, și 14 au omorăt, și vr'o 40 s'au rănită, și așa s'au potolit ac ea turburare și Vlăd. au scăpat cu viață.

A treia, la anul 1778, iar la Lipova, la țara Banatului, au fostă ačastă turburare că, trimițând Vlădica de la Timișoara poruncă la prot. de acolo precum să dea poruncă la toș popii carii sânt la proto[po]piia sa precum de la toate satele să să scoale popii cu câte doi oameni de la fieștecăre sată, care sânt 70 de sate, și, fiind acea poruncă, s'au sculată popii și cu oamenii, mergând la

Lipova. Și, văzând prot. atâta oameni strănși, s'au temut că să citească acea poruncă la bisearecă, și au mersu la oberșpan de acolò, spuindu-i pricina și pohtindu-l ca să citească acea poruncă la curtea sa. El au zis că nu să va amesteca la acesta lucru, ci să citească la bisearecă precum are porunca. Si, rugându-l prot. pe acel domn ca să miargă la bisearecă să fie acolò până să va citi porunca și așa au mers, și, citind porunca și auzind norodul precum pravoslavnicii creștini să fie călindariul cel nou și sărbătorile care le țin și papistașii, ačasta auzind norodul, s'au turburat, zicând că ei ačastă poruncă nič cum nu vor priimi. Și așa s'au pornit cu mare mănie asupra prot. și a dom. ace-luia, iar prot. scăpând în oltariu, iar pe acel domn apucându-l, l-au întrebat ce caută acolò, și bătându-l de abia au scăpat cu viață. Iară prot., scăpând de acolò, au mersu la Timișvar, la Vlăd., spuindu-i toate ce s'au întâmplat. Iar oamenii de la aceale sate s'au sculat de la totu satul câte zece oameni, și au mers la Vlăd. la Temeșvar, întrebându-l pentru ce s'au trimis aceale porunci, că ei aceale porunci nič cum nu vor priimi, că ei sânt supuși Împărății și toate poruncile vor priimi, numai la lucrurile leagii să le dea bună pace, nici vor asculta până la moarte. Și așa li-au zis Vlăd. să miargă la casele lor, că va scrie la Curte și vor avia pace.

Poate socoti fieștecine că cei proști și săraci mai tari și întăriți sânt în credință decât cei bogați și să țin înțelepți, că cei bogați pentru cinstea și mărirea cea deșartă a aceștia lumi să zmintesc și își schimbă credința¹.

III.

Înștiințare de când s'au început Unația la ačastă țară a Ardealului și care Vlăd. au fost în vremea aceia și din ce pricină s'au început.

Mulți din cei înțelepți și învățați s'au alunecat și s'au zmintit pentru cinstea și mărirea cea deșartă a lumii aceștia, precum și acestu Vlăd. pentru mărire și cinste s'au unit și au adus ačastă țară la Unire.

La anul 1700, fiind Scaunul Vlăd. a țării Ardealului la cetatea ce s'au numit Alba-Iulia sau Biligrad sau Cetatea-Albă (care acum să numește Carolina), care ačastă cetate s'au zidit și s'au

¹ Pp. 21-23.

întărită cu șanțuri în zilele Împăratului Carolus al șaselea, la anul 1715, la această cetate au fost Scaunul Metropolii țării Ardealului. Această Mitropolie au fost închinată la Patrierșia Țarigradului, și, căț arhieriei să hirotonea, toț la Mitropolitul de la București să hirotonea.

La anul 1700, fiind Vlăd. Athanasie, care și acesta s'au fost hirotonit arhieru la București, acesta s'au unită cu Bisearea Romei în zilele Împăr. Leopoldu, și, mergând la Beci, din porunca Papei l-au jurat nunțius (adecă solul Papei) pe aceste patru puncturi, fiind puse înainte Evangheliia și crucea și 12 sfeșnice cu făclii aprinse, fiind nunțius și cu Vlăd. Athanasie înbrăcați în haine arhieresti, și cu mare pombă l-au jurat.

Întăi, precum Papa iaste însuș cap tuturor Bisearecilor lui Hs. și Bisearea Romei iaste maică tuturor Bisearecilor creștinești și, iară fără ertarea și blagoslovenia Papei ničun suflet în ceru nu va miarge, nič va vedea fața lui Hs., având acestă dar după Apostol[ul] Petru, fiind el nameasnic Scaunului în urmă.

A doao. Precum Duhul Sfânt purcede de la Tatăl, așa și din Fiul.

Ă treia. Să crează în porgatorium, ce să zice foc curățitori, așa că, după ce moare omul, îndată sufletul miarge într'acel loc curățitori și, de are păcate multe, arde mult acolò, iar, de are puține, arde puțin, și, așa lămurindu-să, iase curat și miarge la Împărăția Ceriului și mai multă nu să judecă.

A patra. Precum azima iaste taină deplin a sfintei cuminecături ca și pâinea cea dospită.

Ă cincea. Mai iaste precum zic că sfinții ș'au luat plata și cununile deplin, și nu au a să mai judeca, pentru că au dobândit făgăduințele.

Mai sânt și alte obiceiuri, zicând că are Papa puteare și voe dată de la Hs. și de la Apostoli îndulghinșile patriarșile Romei a scoate și a băga orice ar vrea, sau a înmulți sau a scădea sau a innoi câte ar vrea în Bisearea Romei (sau a Apusului).

După ce au venit Vlăd. Athanasie de la Beci și s'au înpreunat cu totă săborul cel unită cu papistașii, au mers la Beligrad, la Mitropolie, și au adunat săbor mare, pe toț protopopii și popii a toată țara, și de la Brașov încă au mersu protopop[ul] Vasilie Grid și cu popa Florea și gočman Stoica postovariul și Gheorghie vâtaf și alți negoțatori. Era acest săbor la Mitropolia Beli-

gradului, și așa s'au gătit Vlăd. Athanasie înbrăcat cu toate podoabele arhieresti, șezând în rădvan cu Apor Iștfan, gubernatorul țării, și înaintea rădvanului mergea mulțime multă de popi, câte patru, până ce ajungu la biseareca cea mare papistășască, și mult nu să zăboviră, ci iarăș s'au întorsu cu praporile și cu tot fealiul de muzică până ce au ajunsu la mijlocul târgului, și, cum s'au apropiat de Mitropolie, au scos și praporul de acolo în vederea a toată țara, fiind mulțime multă de oameni. Într'a această au trimis D-zeu o arătare foarte minunată, începându-să un vântu foarte groaznic, câtău au rupt toate grajdurile Mitropolii și au rupt și praporul Mitropolii și l-au dus loc depărtat.

Această arătare jalnică instruinării sfinte Mitropolii, a văduvii ei, și așa au intrat cu toții în Mitropolie cu tot fealiul de muzică zicând.

După aceasta au chemat înainte pe Brașoviani, pe cei mai sus numiți, fiind față și Vlăd. Athanasie și Pater Baroni și alți pateri și domni, întrebându-i : priimi-vor și ei unașia precum au priimit Vlăd. vostru și toată țara ? Răspuns-au : de s'au unit Vlăd. și cu Țara, fie-le de bine ; precum au vrut, au făcut ; iară noi, Brașoviani, aceasta nič cum nu priimim ; să facă Împăratul și Țara cu noi precum va vrea, că noi nu vom fi uniți. Așijderea au răspunsu și Făgărășiani, fiind de acolo trimiș popa Cârstea și popa Ivan Făgărășanul.

Acestu răspunsu i-au învățat Costantin-Vodă Brâncovian, că, aflând Mărirea Sa de aceaste lucruri, mai nainte au cercat la Beci, la Curte, prin priiateni de acest lucru și, aflând că de la Împărăție nu iaste poruncă ca să să facă silă la Unașie, numai cine or vrea de bună voe să să unească și, așa, făcând știre acestu fericitū Domn cu taină, s'au întăritū Brașoviani și Făgărășiani de nu s'au plecat la Unire.

Iar, deaca au răspunsu Brașoviani și Făgărășeani că nič de cum nu să vor uni, au strigatū asupra lor : afară, afară, că nu santeți din săborul nostru, și, suduindu-i foarte urătū și zicând prot. Vasilie Grid că-l vor beli foale, el au răspunsu că, de-l vor beli, iș va băga Vlăd. galbeni în foale. Și așa i-au scos cu mare necinste din Mitropolie, dându-le brânci, și bătându-i cu toiage pe cap, tăindu-le potcapiiile și împingându-i de spate și zicându-le : să vă duceți la țara Turcului, și i-au pus la pază până a doao zi. A doao zi i-au chemat Vlăd., fiind și Pater

Boroni, întrebându-i iar : vor să să unească, şi, neputând să-i pleace nič cum, căč nu era poruncă împărătească să silească pe nimini, n'au avut ce să le facă, ci încă au răspunsu Vlăd. că : de acum nu te vom mai avia ca pe un Vlăd., nič te vom mai pomeni în bisearecă. Vlăd. le-au răspunsu cam răzând şi le zise că : şi pe dracul il pomeniș, dar pe mine pentru ce nu ? Răspunsu-l-au : pe dracul il pomenim ca pe un drac ce are nume de rău, iară pe Sfin. nič cum nu te vom pomeni, nič blagoslovenia voim, ci toate ale legii noastre vom avia de la Mitropolitul Țării-Rumânești. Răspunsu-li-au : cum știți și cum vă place să faceți, că de la mine nu veș avia ničo nevoe. Și așa cu ajutoriul lui D-zeu au rămas biseareca Brașovului neunită, cu toată Țara Bărsii, și biseare[ca] Făgărașului, iar toată țara Ardealului s'au unit.

După ačasta innălțatul Împărat Leopoldu, auzind că pateri fac multă silă și turburări pentru unație, s'au milostivit și au trimis porunci la toată țara ca nimini să nu mai îndrăznească a face vr'o supărare pentru Unire, ci toș supușii săi să iie în liniște, numai să fie credinčoși Împărății ; care au dat și un dicredum la acestu oraș Bolgarseg, fiind latineaste, care s'au tălmăcit și pe limba rumânească ; care să află la ačastă sfântă bisearecă.

După ce au fostu liniște, în zilele Vlăd. Athanasie, numai ploconul Vlăd. ce să de aič, iară alte lucruri ale pravoslavii totu de la Mitropolitul Țării-Rumânești asculta și era. Până la anul 1721, că, după moartea Vlăd. Athanasie, au trecut multă vreme până s'au făcut Vlăd. Ioan Potochi. Acestu Potochi era popă la comendașul de la Făgăraș, de-i făcea slujbă. Acesta au fostu de niam rumân, și de mic au fostu slugă la un pater.

După aceaia s'au făcut pater și, fiind popă la comendașul, au învățat și carte rumânească. După ačasta l-au ales săborul celor uniaș, mai ales popa Ionașco, notareș de la Vineție, să fie Vlăd., și așa au mers la Roma, la Papa, de l-au făcut Vlăd.

La anul 1721 au venitū acestu Potochi Vlăd. la acei uniaș, și, viind la Sibii, au pus multă silință ca să unească pe toș care au fostu rămas neuniș în zilele Vlăd. Athanasie, și toș s'au fostu îngrijatū de dānsul, fiind om nāprasnic și putiarnic. După ce au auzitū Brașoviani, s'au socotitū ca să-i miargă innainte la Făgăraș, și, mergând prot. Florea și popa Radul Timpea, gočmanul Tanasie zaraf și Radul Duma, mergând cu multe daruri, și sculāndu-să popii de la Făgăraș și cu toș orășeanii, mergāndu-i innainte până

la Sămbăta, și viind la Făgăraș cu mare pombă până în târg, și eșindu-î preoții de la Făgăraș și cu preoții de la Brașov înbrăcați cu sfite, fiind mulțime multă de nărod, și acolò în mijlocul târgului l-au înbrăcat cu toate podoabele arhieresti, fiind popa Ivan și popa Thoma și popa Radul Tîmpea. Oh, ce minte slabă de ei, nesocotind ce fac! Și așa, după ce-l gătiră, îl luoară cu mare pombă, și unii strica gardurile, până ce-l duseră și-l băgară în bisearecă și, slujind popa Thoma sfânta liturghie, l-au pomenit pe Vlăd. Ioan Potochi, și pe urmă toți au luat anaforă de la dănsul, și așa orbeaște și fără minte s'au luat la unire acea sfântă bisearecă, ce era zidită de răposatul Constantin-Vodă Brancovianul. După aceea l-au luat Vlăd. chieile bisearecei și, când vrea să slujască, mergea preoții de cerea chieile de la Vlăd., și lua blagoslovenie, și așa da chieile cu straje pînă slujia și iar le ducea la Vlăd. Când s'au luat Brașovianii zio bună de la Vlăd., i-au pohtit ca să-l pomenească la bisearecă, iar altă nimic nu pohtește de la el, că știa că, cum îl vor pomeni, va dobândi și biseareca Brașovului, umblând foarte cu mare merșteșug ca să o dobîndească, că și Jipa ce era fechor prot. Vasilie Grid să făgăduise Vlăd. că va face de va dobândi și biseareca Brașovului și toată Țara Bărsii. Așijderea să siliia și notareșul Ionașco de la Vineție la acestu lucru. Iar Brașoviani, nepricepând acel vicleșug, s'au fost făgăduiți că-l vor pomeni. Iar, după ce au venit Brașoviani de la Vlăd. și aflând orășani, mai ales popa Theodor, fiu prot. Florea, de acestu lucru, că preoții cu gočmanii și cu ceialalți juraș s'au fost adunat în casa goč. Petru Buștea, și li-au spus pohta Vlăd., și ei ca niște nepricepuț au prins bucuroși, și, într'o Duminecă, la sfânta liturghie, era să-l pomenească, și, aflând de acasta popa Theodor, au stătut foarte tare, neingăduind ca să-l pomenească, făcând pe tatăl său prot. Florea de ocară înaintea a tot norodul și pe ceialalți, mai ales pe Jipa vânzătorul, care l-au scos afară din bisearecă cu mare necinste ca pe un viclian. Și, întărind pe tot norodul ca să fie întăriți în pravoslavnică credință, multe scărbe au pătimit până la sfârșitul vieții sale. Și așa au rămas acastă sfântă bisearecă cu toată Țara Bărsii neunită cu ajutorul lui D-zeu cel atotputiarnic și multu milostiv.

După moartea acestui Vlăd. Ioan Potochi au făcut pe altul, Ioan Clain.

În zilele acestui Vlăd. au venit un sfânt pusnic de la Țara Sârbească, anume (adaus: erm.) Visarion, la anul 1744, și, propovăduind pentru unație la tot norodul pe unde au ajuns, ca nimini să nu să amăgească a crede la unație, ci să creadă la pravoslavnică credință, și auzind oamenii aceale învățături de la acel sfânt pustnic, s'au făcut mare turburare între oameni, neștiind ce iaste unația, și așa, văzând protivnicii neadevărului, l-au prinsu la Sibii. Și, mergând acest Vlăd. la acest pusnic, multe întrebări au avut pentru unație, dovedindu-l că sânt amăgitori și, auzind Vlăd., mult s'au mirat, cunoscând adevărul. Și, văzând în protivnicii și socotind ca să nu să facă vr'o turburare între oameni, l-au scos noaptea cu taină din Sibii cu zoldaș împărătești și l-au dus la țara Bavariei, la o cetate anume Copfstat, și acolo l-au pus la închisoare, la o mănăstire papistășască, și acolo s'au săvârșit. Fericit va fi la Împărăția ceriului!

După aceia mare răzvrătiri și turburări s'au făcut între cei uniți, neștiind ce iaste unația. După aceia nu să știe ce pricină va fi fost cu acest Vlăd. Clain, că i-au poruncit Papa de au mers la Roma, și acolo l-au ținut pân la sfârșitul vieții sale.

După aceia au făcut Vlăd. pe Aaron. În zilele acestuia încă s'au făcut multe turburări asupra celor neuniți, că, fiind comandir ghinărar Bucov, și fiind și ghinărar Sișcoviș, trimis de la Curte ca să dea arme Săcuilor și Rumănilor, să fie zoldaș, ca să păzească la granița țării, și nevrând ca să ia arme de bună voie, i-au făcut cu sila de au luat, care s'au făcut șase reghimenturi: trei de Săcui și trei de Rumăni, după aceia Vlăd. Aaron, având mare pizmă asupra mănăstirilor care au fost la Țara Oltului pe supt munte, fiind 37, care la aceaste mănăstiri mulți din creștini cei care nu vrea să să supue la unație mergea la aceale mănăstiri de să ispovedia și să cumineca și, fiind popa Vasilie prot. la Făgăraș, s'au sfătuit cu Vlăd. Aaron de au mers la comandirul ghin[ă]rar Bucov, spuind multe minčuni și zicând că la aceale mănăstiri sânt gazde de hoji, și, așa poruncind ghin. Bucov, au ars aceale mănăstiri toate și li-au stricat, numai o mănăstire de la Sămbăta-de-sus, ce iaste satul Brancovianului, aceia au rămas. (Oh, ce mare răutate iaste pizma și zavistiia!) Adevărat că ș'au loat plata de la D-zeu și ghinărarul și Vlăd., că cu grabnică moarte ș'au dat sfârșitul. Precum Apostolul Pavel zice: cine va strica bisearea lui D-zeu, îl va strica pe dânsul.

După Vlăd. Aaron au făcut pe altă Vlăd. Athanasie. Acesta încă au făcut multe merșteșuguri, umblând prin toată țara, propovăduind pentru unație a fi adevărată; care viind și aici la Brașov, strângându-să toți preoții și negoțatorii și alți orășeani la cruce în Prund, propovăduind și arătând niște chipuri precum a fi unația adevărată, care aastă comedie au ținut ca la trei căsuri, și nimini niciun răspunsu nu i-au dat, și așa s'au dus de la Brașov. După acesta au făcut Vlăd. pe Grigore Maer. Acesta, fiind învățat și având mare treacere la Curte, au umblat făgăduind că cei care să vor pleca sau vor primi unirea vor avea mare milă de la Împărăție. După aceasta D-zeu va ști ce va mai fi.

Până acum s'au scris, anul 1780, Dech. 15¹.

IV.

Înștiințare pentru cei care s'au născuți și s'au botezați și cei care au murit și s'au însurat aici la acest oraș Bolgarseg, și Sasii care s'au născuți și au murit și s'au însurați, care să vor scrie înainte.

La anul 1759.

S'au născut Rumăni	252	„	Sasi	245
Au murit	<u>146</u>	„	„	<u>231</u>
pris.	106	„	„	14

La anul 1760.

S'au născut Rum.	270	„	„	237
Au murit	<u>73</u>	„	„	<u>105</u>
pris.	197	„	„	132

La anul 1761.

S'au născut Rum.	256	„	„	225
Au murit	<u>76</u>	„	„	<u>121</u>
pris.	180	„	„	104

La anul 1762.

S'au născut Rum.	260	„	„	201
Au murit	<u>120</u>	„	„	<u>121</u>
pris.	140	„	„	80

¹ Pp. 1-14.

La anul 1763.

S'au născut Rum.	200	„	„	179
Au murit	<u>100</u>	„	„	<u>151</u>
pris.	100	„	„	28
S'au însurat	40	„	„	57

La anul 1764.

S'au născut Rum.	244	„	„	200
Au murit	<u>90</u>	„	„	<u>156</u>
pris.	154	„	„	44
S'au însurat	41	„	„	78

La anul 1765.

S'au născut Rum.	194	„	„	220
Au murit	<u>92</u>	„	„	<u>164</u>
pris.	102	„	„	56
S'au însurat	32	„	„	80

La anul 1766.

S'au născut Rum.	228	„	„	211
Au murit	<u>274</u>	„	„	<u>237</u>
mai mult mor.	46	„	„	26

Să să știe într' acești care au
murit au fostă copii care au
murit de vărsat

168.				
S'au însurat	62	„	„	42

La anul 1767.

S'au născut Rum.	235	„	„	203
Au murit	<u>154</u>	„	„	<u>254</u>
pris.	81	„	„	51
S'au însurat	35	„	„	75

mai mulți
morți

La anul 1768.

S'au născut Rum.	231	„	„	208
Au murit	<u>152</u>	„	„	<u>192</u>
pris.	79	„	„	16
S'au însurat	41	„	„	71

La anul 1769.

S'au născut Rum.	208	„	„	190
Au murit	<u>103</u>	„	„	<u>161</u>
pris.	105	„	„	29
S'au însurat	43	„	„	69

La anul 1770.

S'au născut Rum. . .	220	"	"	198
Au murit	<u>129</u>	"	"	<u>147</u>
pris. . . .	91	"	"	51
S'au însurat . . .	41	"	"	71

La anul 1771.

S'au născut Rum. . .	212	"	"	197
Au murit	<u>109</u>	"	"	<u>145</u>
pris. . . .	103	"	"	52
S'au însurat . . .	48	"	"	68

La anul 1772.

S'au născut Rum. . .	240	"	"	201
Au murit	<u>202</u>	"	"	<u>152</u>
pris. . . .	38	"	"	49
S'au însurat . . .	54	"	"	73

La anul 1773.

S'au născut Rum. . .	215	"	"	192
Au murit	<u>100</u>	"	"	<u>148</u>
pris. . . .	115	"	"	44
S'au însurat . . .	45	"	"	68

La anul 1774.

S'au născut Rum. . .	260	"	"	210
Au murit	<u>114</u>	"	"	<u>190</u>
pris. . . .	146	"	"	20
S'au însurat . . .	56	"	"	82

La anul 1775.

S'au născut Rum. . .	269	"	"	212
Au murit	<u>158</u>	"	"	<u>142</u>
pris. . . .	111	"	"	70
S'au însurat . . .	87	"	"	65

La anul 1776.

S'au născut Rum. . .	233	"	"	199
Au murit	<u>154</u>	"	"	<u>133</u>
pris. . . .	79	"	"	66
S'au însurat . . .	56	"	"	69

La anul 1777.

S'au născut Rum. . .	293	" "	209
Au murit	<u>138</u>	" "	<u>143</u>
	pris. 158	" "	66
S'au însurat . . .	45	" "	48

La anul 1778.

S'au născut Rum. . .	217	" "	218
Au murit	<u>104</u>	" "	<u>165</u>
	pris. 113	" "	53
S'au însurat . . .	42	" "	75

La anul 1779.

S'au născut Rum. . .	248	" "	183
Au murit. . . .	<u>118</u>	" "	<u>110</u>
	pris. 130	" "	73
S'au însurat . . .	40	" "	60

La anul 1780.

S'au născut Rum. . .	267	" "	189
Au murit	<u>156</u>	" "	<u>107</u>
	pris. 111	" "	82
S'au însurat . . .	54	" "	56

La anul 1781.

S'au născut Rumăni	215	" "	208
Au murit	<u>121</u>	" "	<u>166</u>
	pris. 94	" "	42
S'au însurat . . .	25	" "	32

La anul 1782.

S'au născut Rumăni	221	" "	173
Au murit	<u>90</u>	" "	<u>165</u>
	pris 131	" "	8
S'au însurat . . .	55	" "	74

La anul 1783.

S'au născut Rumăni	191	" "	201
Au murit	<u>121</u>	" "	<u>156</u>
	pris. 70	" "	45
S'au însurat . . .	41	" "	56 ¹

¹ Pp. 136-141.

V.

La anul 1761,

Fiind turburată țara Ardealului pentru unire și având oaste Casa Austrii cu Praisul, socotesc că s'au temut să nu să facă vr'o rebelie într'aastă țară, și așa au trimis de la Curte să fie Vlădică neunită, și așa au trimis pe Vlăd. de la Buda Dionisie Novacovič, să fie Vlădică la aastă țară a Ardealului, și s'au făcut instalația aič la bisearea Brașovului, fiind și comandir ghinărar Bucov și cu alți domni, fiind și totu maghistratul de aič. Osebitu de acești domni au fostu și mulți protopopi și popi de la aastă țară. Și întâi l-au jurat pe Vlăd. ca să fie pravoslavnică credință curată. După aceeaia s'au citit dicretumul care s'au datu de la Curte. După aceeaia s'au făcutu mare tracția (sau veselie), că s'au făcut ospăț la toți domni și popii și neg[u]țătorii. Pentru ačasta s'au scris, să să știe. După ce s'au așezat acestu Vlăd. la aastă țară, au mersu pin toată țara, făcând vizitație, și, la care sate au fostu de tribuință, au preoțit preoți, și la toate bisearecele care au fostu neunite au datu antîmise, și așa au strânsu o sumă mare de bani. După ačasta s'au făcutu liniște în toată țara, căc carii au fostu uniți au rămas uniți și carii au fostu neuniți au rămas neuniți, și așa s'au scris în toată țara căte biseareci și popi și căte sumă de famelii s'au aflat neuniți: biseareci, preoți, famelii. După aceeaia, poruncind Vlăd. Dionisie ca să scrie căte suflete de oameni s'au aflatu aič la Brașov și în toată Țara Bărsil, bărbat și femei, carii sântu uniți, s'au scris la anul 1762.

	Bărbați	Femei
La Șchii	1732	sânt 1893.
Brașovul Vechi . . .	594	" 557.
la Stupini	154	" 181.
la Dărste	121	" 129.
la Bačfalu	233	" 225.
la Turchiș	336	" 371.
la Cernat	273	" 229.
la Satul Lung . . .	375	" 324.
la Tărlungeani . .	268	" 258.
la Zeizini	36	" 40.
la Porcăreani . . .	147	" 141.
la Priașmer	304	" 300.

la Hîrman	205	„	187.
la Simpietru	117	„	114.
la Bodu	143	„	152.
la Helhii	115	„	125.
la Noul	52	„	57.
la Feldioară	280	„	250.
la Rotbah	108	„	114.
la Măghieruş	116	„	121.
la Apaşa	115	„	115.
la Crizbav	157	„	162.
la Vlădeani	405	„	409.
la Cotlea	287	„	265.
la Vălcan	140	„	161.
la Zărneşti	917	„	905.
la Branu	1658	„	1561.
la Tohanul cel nou	204	„	212.
la Răjnov	530	„	517.
la Cărstiian	228	„	221.
la Ghinbav	91	„	108.
la Țânțari	451	„	458.
Suma	10.892	„	10.862.

Suma peste tot 21.754.

La anul 1771,

Acestă prea-cuvios arhiereu, vrând ca să miargă la eparhiia sa la Buda ca să-ș mai vază eparhiia, și mergând la Sentu-Andrei lângă Buda, la rezedenția sa, acolo s'au bolnăvit, lovindu-l cataroia, și așa s'au săvârșit, fiind om vechiu de zile, de 75 de ani, și așa au rămas Ardealul iar fără arhiereu.

La anul 1772,

După ce au chemat D-zeu pe acestă prea-cuvios arhiereu de la această lume, au rămas această țară iar fără arhiereu. După aceasta au cerut de la înălțata Curte ca să trimită altă arhiereu, și, trimițând pe altul, anume Sofronie Chirilovič, la acestă arhiereu s'au făcut înstalația la Sibii, în casele lui comandir-ghinărari, fiind mulți domni și protopopi și preoți din toată țara. Mai nainte de înstalație i-au căutat să pue jurământ precum să ție pravoslavnică credință nezmintită. După aceea s'au citit dicretum și l-au priimită toată țara.

La anul 1774,

Viind poruncă de la Curte acestui arhiereu, au mers la Beci și de acolo l-au orânduită să fie Vlăd. la eparhiia Budei, și așa au rămas această țară iar fără arhiereu,—ce pricină va fi, nu să știe. Numai D-zeu cel multă milostiv să fie milostiv spre pravoslavnicii creștini.

După aceea s'au orânduită de la Curte să nu mai fie arhiereu neunită, fără numai să fie un vicareș cu doisprăzece protopopi, să fie la conzistorie, ca să aibă purtare grije pentru cei neuniți, și carii vor fi să să preoțească să miargă la arhiereul de la Buda să-i preoțească.

În vremea Vlăd. Sofronie Chirilovič s'au orânduită la această bisearecă să fie șase preoți, care anume să vor însemna :

† 1. păr. Dimitrie Duma, ce au fostă rânduită nameasnic.

2. păr. Stefan Ioanovič.

3. păr. Petru Grid, ce au fostă prot. la Aromsec ; după aceea l-au făcut Vlăd. Sofronie să fie prot. și aici, și la Țara Bărsii.

4. păr. Radul Tîmpea.

† 5. păr. Gheorghie Bucur, ce au fostă din Zărnești, fiind dohovnic.

6. păr. Gheorghie Hărs.

După ce au chemat D-zeu de la această lume pe păr. Gheorghie Hărsă, la an. 1774, Ap. 29, după aceea pe păr. Dimitrie Duma, ce au fostă nameasnic, după aceea pe păr. prot. Petru Grid, la anul 1779, Iul. 18.

După aceea s'au preoțit păr. Gheorghie Radovič și păr. Simeon Datco și păr. Dimitrie Grid, care la această vreme de acum, la anul 1780, sânt numai cinci preoți la această bisiarecă.

Înștiințare pentru preoții care au fostă la această bisearecă mai nainte vreme, carii au fostă cu mai multă osărdie a să înfrumșeja și a să îndrepta norodul întru fapte cuvioase, precum D-zeu iubeaște :

La anul 1669, fiind prot. Văsii snă Stanču Hobanovič, fiind învățat, au avută multă silință de s'au înfrumșețat sfânta bisearecă cu multe podoabe.

La anul 1580, fiind prot. Ianea și cu pop Mihai, au avut silință de s'au tipărit cărți sârbești și rumânești aici, la Brașov, și au avut silință și asupra norodului cu învățatura. După pristinirea prot. Ianea au rămas prot. pop Mihai. În zilele acestui

prot., la anul 1599, viind Mihai-Vodă, Domnul Țării Muntenestei, cu oaste aici la Brașov, și fiind cetatea la mare frică, s'au sculat Sfatul cu multe daruri, luind și pe prot. Mihai de au mers la Mihai-Vodă și cu multe rugăcuni, de nu s'au prădat această Țară a Bărsii.

La anul 1604 au trimis Sfatul pe acest prot. Mihai cu solie la Țara Muntenescă la Șerban-Vodă ca să facă pace, ca să nu mai aibă nevoie această cetate de către Mărirea Sa, și așa s'au sculat Șerban-Vodă de au venit la Brașov și au făcut așezământ cu Sfatul, și iar s'au întors la Scaunul său la Târgoviște cu multe daruri. Poate socoti fieștecine că acest prot. au fost om vreadnic.

La anul 1736 au răposat prot. Florea Băra[n]; au fost preot la această bisearecă ani 24 și prot. ani 20. După prot. Florea au fost prot. Radul Timpea. Acesta încă au avut multă silință la sfânta bisearecă, și s'au pristăvit la anul 1742. La anul 1742 s'au pristăvit păr. Theodor fiu prot. Florea. Acest prea-cuvios preot a fost cu multă osărdie la această sfântă bisearecă, scriind multe cărți bisericești, întorcându-le de pă sărbie pe rumănie. Osebit de aceasta au fost și foarte întărit întru pravoslavnică credință, că, fiind multe ispite pentru unație într'aceale vremi, pentru aceia au avut multe năcazuri și supărări până la sfârșitul vieții sale, și, iar, fiind cu mare evlavie, multe duhuri necurate de la mulți oameni au scos. După prot. Radul Timpea au fost prot. Eustathie Grid. Acesta încă au fost cu silință la această sfântă bisearecă, că, în zilele răposatei înălțatei Împărăteasei Elezavetei Petrovna, au mers la Peterburh pentru milostenie, și de acolo au adus multă milostenie de la înălțata Împărăteasă și de la alți Domni și, fără de această milostenie ce au adus, au mai adus de la Chiev, de la egumenița ce i-au fost numele Gherghina, fiind aici la Brașov măritată după un baron, și de aici, mergând cu bărbatul său la Țara Moscului, acolo au murit bărbatul său, și, rămăind văduvă, după aceia s'au călugărit la Chiev și au ajuns egumeniță. Aăastă egumeniță, fiind prot. Eustathie la Chiev, au dat trei sfite foarte frumoase, cusute cu sârmă și fir, și alte odăjdii. Iar aseamenea din bani care au adus milostenie păr. prot. Eustathie s'au făcut turnul la care iaste ășornicul, care s'au zidit la anul 1751, 1751на.

Pe acest prot. lovindu-l cataroia, i s'au luat graiul și jumă-

tate de partea trupului și, zăcând vr'o cățva ani, s'au pristăvită la anul 1767, Mai 3.

După pristăvirea prot. Petru Grid, care s'au pristăvită la anul 1779, Iul. 18, au ales vicarișul cu conzistorium să fie prot. păr. Radul Timpea, și, fiind păr. Stefan Ioanovič mai bătrân, s'au făcută mare vrajbă între acești doi preoți, și, văzând jurații bisearecii acestă lucru necuvios, au scris la vicarișul de au venită la Brașov, și, viind, au stătut jurații de s'au făcut pace, făcând pe păr. Stefan să fie prot. la jumătate Țara Bărsii și pe păr. Radul l-au făcut prot. la ceialaltă jum. parte și la Aromsec, și așa s'au făcut pace. Acestă prot. Stefan, fiind cuvios și vreadnic, multe cărți au scris, care li-au tălmăcit de pe limba moschičască pe limba rumânească. Osebit de ačasta, având mare osărdie cătră norod, de multe ori cu multe învățături vreadnice i-au învățat.

Cuvină-să a să pomeni și pentru dascalul Radul Duma : acesta, fiind fiu răposatului păr. Dimitrie Duma ce au fostă namiasnic, care s'au pristăvită la anul 1775, Sept. 9. Acestă dascală, neavând parte de preoție, murindu-i soția, s'au căsătorit, care acum au rămas dascal și cântăreț la ačastă bisearecă. Acestă dascal, fiind foarte cuvios și vreadnic, multe cărți au tălmăcit și li-au scris, letenești, grecești și sârbești, socotind fieștecine din cei cu priceapere că mare dar are de la Dumnezeu ; numai D-zeu să-i lungească viața și să-l lumineaze spre toate ceale bune și folosoare !

Iară să cuvine a să pomeni și pentru dum. căpitan Ilie Birda. La anul 1738, începându-să oaste Înpăr[atul] Neamțului cu Înpăr[atul] Turcului, și dum., îndemnându-să, au strânsu o companie de catane valontiri, cu bani dum., și au mers în Țara-Rumânească intru ajutoriu Neamțului. După ce s'au făcută pace, s'au milosivitu Înpărășia și i-au orânduită să aibă plată pe an (adecă penzion) cătră patru sute de flor. nem. pe an în toată viața dum. Acestă vreadnic de laudă căpitan multă gălčavă au avută cu Maghiștratul, că, puind o cruce lângă casa dum., Maghiștratul n'au vrutu să-l îngăduiască, și așa, având multă gălčavă, au mersă la Sibii și de acolă au adus poruncă de au făcut acea cruce. După aceaia, puind Sfatul multă pizmă asupra dum., au avută multă gălčavă, și pentru acestă oraș au avută multă silință, că, viind de multe ori greale porunci la acestă oraș, dum. ca un vreadnic au stătut. Socotescă că după sfărșitul vieții dum.

mulți își vor aduce aminte de binele și ajutorul care au făcută la orașul acesta. Măcar de ar face D-zeu milă după sfârșitul vieții dum. să mai fie vr'unul din cei mulți precum au fostă dum. Numai, precum să cunoscă firile oamenilor în vremile de acum, a nu avia dragoste unul cătră altul și a nu voi binele altuia, pentru așasta nič D-zeu nu va da bine la orașul acesta, căc pizma, zavistiia și mândria foarte s'au înmulțit în vremile de acum între neamul nostru : rău va fi, iar nu bine¹.

VI.

Înștiințare pentru neamurile ceale vechi, de când au fost venirea Bolgarilor la Brașov.

Boghinești, sănt vechi din descălă[că]toare.

Lăbărești, iar vechi.

Calcătorești, iar vechi.

Părădorești, iar vechi, din cari sănt Gămulești ; aceștia sint veri cu Boghinești.

Brăzănești, iar vechi.

Mămulești, s'au stins acestă niamă.

Benghești : dintr'acestă niamă să trag Corbești, iar vechi.

Grădești, iar vechi.

Foșteești : s'au stinsă acestă niamă.

Corfești, iar vechi.

Toh[ă]nești, iar vechi : să trag din Boghinești.

Hărbești, iar vechi.

Șetrărești, iar vechi.

Oșoțanești, iar vechi.

Negușești nu săntă vechi.

Tămpești sănt Olteani și Munteani : nu sănt vechi.

Stăiculești, să trag din popa Staicu, și Țapul, totă dintr'acestă niamă să trag : săntă vechi.

Velicănești : dintr'acestă niamă să trage Petru.

Găitănari, sănt vechi.

Comănești, nu sănt vechi.

Hohănești : s'au stins acestă niamă.

Bunghiezești, nu sănt vechi.

Tiigoești sănt nepoț Bunghiseștilor : nu sănt vechi.

¹ Pp. 64-70.

Cărpeștii: s'au stins acestă niam.
Năneștii, nu sânt vechi.
Pădurești, nu sânt vechi.
Buzești, nu sânt vechi.
Călbăzești nu sânt vechi: să trage popa Vălcu.
Bărzăești, să tr[age] o fată a lui: sânt vechi.
Budești, sânt vechi.
Bănăcești, iar vechi.
Lincești, nu sânt vechi.
Cepeștii, sânt vechi.
Răzneștii: din acestă niam să trag Pepenești: nu sânt vechi.
Mătilești: s'au stins acestă niam.
Vevericești, sânt vechi.
Năvrăști, nu sânt vechi.
Cuculești, sânt vechi.
Pricopești, iar vechi.
Munteneschi, care să trage Radul Munteanu cu polecra..., nu sânt vechi.
Ilești: să trag din neamul Călcătoreștilor și al Bănășeștilor: dintr'acestă niam iaste Dimitru Albeș...: sânt vechi.
Leulești nu sânt vechi.
Lăbășești, sânt vechi.
Scripșești, nu sânt vechi.
Bărsănești; din neamul Călcătoreștilor iaste.
Nistor, sânt vechi.
Purincești, sânt din neamul Călcătoreștilor: sânt vechi.
Sărbești: iaste Velican măcelariul și Brătian.
Stoinele, nu sânt vechi.
Șuceștii, sânt vechi.
Toncești: din neamul acesta să trage Donie; niam vechi.
Hămugii: s'au stins; nu sânt vechi.
Brăgărești, nu sânt vechi.
Bărălosul cel bătrân: sânt vechi.
Meșoteștii, sânt vechi.

După aceastea neamuri din an în an s'au strânsu mai mulți de la alte țări și s'au așezat aič la Bolgerseg, precum să arată la vremile de acum, la anul 1780, 1741 n.

Spune că mai înainte vremi n'au fostă oamenii de la acest loc

cu atâtea mândrii și zavistii și pizmă unul asupra altuia, ci au fost cu dragoste și să iubiă unul cu altul, și aceasta au fost până în vremile când au dobândit Neamții această țară, în zilele Împăr. Leopoldu, la an. 1687, АѢна. După aceea, viind niște negoțatori de la Țara Turcească, Greci, ai că la Bolgarseg, s'au așezat la ulița ce să numeaște Furcoae, și, așa, începând a-și face case de piatră și purtându-să cu multe mândrii, mai ales muerile lor fiind cu multe scule scumpe și cu sălbi de galbeni la grumazi, care aceste mândrii n'au ținut multă vreme, numai vr'o 17 ani, pân la vremea Curușilor, și așa acești Greci cu totul s'au stinsu și s'au sărăcit, după aceea, viind iar de la Țara Turcească niște negoțatori, iar la acea uliță s'au așezat, făcându-ș iar case, chieltuind mulți bani și scornind multe mândrii. Și acesta lucru necuvios s'au început la anul 1765, și alții din negoțatorii locului de ai că s'au îndemnat la aceste lucruri necuvioase : a zidi case, la care multă sumă de bani au chielțuit, și a face haine scumpe muerilor lor și lor, și nu numai acei care ar fi avut cu ce face, ci și cei care n'au avut s'au îndatorit de ș'au făcut case și haine scumpe lor și muerilor, și unii care au avut case bune, rămase de la părinții lor, care putea trăi precum și părinții lor, li-au stricat și li-au zidit cu mare cheltuială. Osebit de aceasta și hainele care avia cu cinste a le purta li-au stricat : din mantii lungi, scurte, din rochii sucne și midere și pieptare cu flori de fir, care la un pieptari și câte 50 de flor. au chielțuit, dar încă la căiț (sau čapsă), chieltuind câte 8 și 10 și 12 galbeni ; dar încă la bundele care acum fac muerilor, de mătase, blănită cu samur sau cu jder, chieltuind câte 20 și 30 de galbeni, osebit de alte scule, mărgăritari, cercei și ineale scumpe, care socotindu-să, la unele poate fi mai mult de doao mii de flor., osebit de case, ce au chielțuit, să socotească fieștecine. Aceaste multe mândrii la ce cale vor să rămăe : la rău, iar nu bine. Că, în vremile părinților noștri, aceste mândrii care acum sânt nu era, și era bine, și dragoste între oameni, iară acum, fiind multe mândrii, sânt și multe reale între niamul nostru, zavistie și pizmă și urăcune. Nič între preoț nu era mai nainte vremi mândriile care acum sânt. Numai Dumnezeu cel mult milostiv să ne lumineaze ca să punem părăsire la toate lucrurile ceale nefolositoare și reale, și să ne miluiască cu darul și mila Sfinții Sale ¹ !

¹ Pp. 90-5.

VII.

La anul 1696. La acestu an au fost iarnă foarte ușoară, cât n'au căzut zăpadă să stea măcar o zi, numai de cu toamnă au fostu puțin frig și foarte multă ceață, cât nu să vedea om cu alt om, și au ținut acea ceață doao săptămăni, și la luna lui Fev. s'au găsît și frunză viarde.

La anul 1706, la acest an au [fost] foarte iarnă grea. La începutu au fostu cu moină, după aceeaia s'au început cu vânt cu zăpadă, iar de la 15 Fev. s'au începutu cu mare ger, cât s'au înghețat morile, iar de la luna lui Mart întâi păn la opt zile au fostu totu vânt cu zăpadă și cu mare ger, și au peritū multe vite, și de mare ger s'au arătatū în doao rënduri čarcăn mare alb, și la čarcăn spre Răs[ă]rit s'au arătat trei sori: cel de-a pururea în mijloc, și, ceialalți doi, unul de o parte și altul de ceialaltă, și s'au arătat de la noao časuri, ținînd câte șase časuri.

La anul 1716, la acest an au fostu iarnă foarte grea, cătū au peritū multe vite și oameni la Țara-Rumănească. Că păn la luna lui Mai n'au fost frunză viarde, și așa la acest an au fost mare lipsă la toate. Osebit de ačastă nevoie au fost alta mai rea, că, Necolae-Vodă fiind Domn Țării-Rumănești, au oprit oile ale oamenilor de la ačasta țară, vrănd să le dea Tătarilor. După aceeaia, intrănd cătanele ale lui Pievoda, au bătut pe acei Tătari cari au fost înprejurul Bucureștilor, fiind pentru paza lui Necolae-Vodă, și, bătănd pe acei Tătari, au prins și pe Necolae-Vodă și l-au dus la Sibii ca pe un rob, fiind acolò păn s'au făcut pace cu Turcii. La acestu an au avut săracii oameni multă pagubă și nevoie și au perit și mulți boiari mari.

Tot la acestu an au dobăndit Neamții Timișoara și tot Banatul de la Turci.

La anul 1717 au intrat Tătarii cu Mihai-Vodă pe la Bistriță și, robind mulți oameni și întorcăndu-să innapoi cu robii pe la Maramorăș, li-au ținut calea Maramorășianii la niște păduri, și acolò s'au prăpădit, și robii au scăpatū. Numai Mihai-Vodă au scăpatū cu vr'o cățva mărzacii. Au fost Tătari 15 mii.

La anul 1717 au făcutū Neamții pace cu Turcii la Carloviț, le-gănd pacea ani 24. Atunci, la legătura păcii, au datū Turcii Nemților Craiova și Roșava.

La anul 1738, stricănd Nemții pacea cu Turcii, au pierdut Beligradul și Craiova și Roșava, și iar au făcutū pace. Murind În-pă-

ratul Carolus și rămăind fie-sa Mariia~Therezia stăpînitoare, s'au făcutu pace la anul 1740, murind și Împăratul Carolus tot la acestu an 1740.

La anul 1780, Noem. 29, au murit și Mariia~Theresia, și au rămas fiiul său Iozefus stăpînitoriu.

La anul 1743, Noem. 15, s'au arătat o stea cu coadă lungă ca o mătură (ce să numește comet) pînă la luna lui Martie.

La anul 1746, April 3, la această zi au fost vînturi foarte mare și groaznic, făcînd multă pagubă, rumpînd și case.

La anul 1746, August 1, la această zi au venit lăcuste multe de la Țara-Rumânească și țara Moldovii aice la Țara Bărsii, și de aice s'au dus la țara Ardealului și la Țara Ungurească, și la multe locuri multe pagubă au făcutu, mai ales la Scaunul Sebeșului, că acolo s'au îngropat toamna.

S'au fost îngropat și aice, la Dărze, dar pagubă n'au făcut, că primăvara li-au strâns oamenii cu merșeșug și li-au omorât.

La anul 1769, Avgust 1, la această zi iar s'au arătat o stea cu coadă, comet, și s'au arătat zece zile.

La anul 1771, Mart 17, la această zi au căzut zăpadă foarte mare, cît din cetatea Sibiiului n'au putut să iasă cu carăle din cetate, iară, de la Arad pînă la Tisa, așa mare vîntu cu zăpadă au fostu, cît multe mii de vite s'au prăpădit: boi, vaci, cai și oi.

La anul 1771, fiind foarte mari ploii la părțile Țării Nemțești, la Boemia, la Sacsonia și la alte locuri, cît s'au înecat cetăți și sate și bucate la câmpuri și s'au făcut mare scumpeate și foamete, cît au ajunsu o găleată de săcară cu 18 flor. nem., și, așa, oameni săraci neavînd ce să mănânce, au fost mîncînd otavă fiiartă cu lapte, și dintr'a această pricină au murit mulți oameni la Boemia: la trei luni au murit 62.432, și, auzind de aceasta înălțatul Împărat Iozefus, au trimis multe mii buș cu făină de la magazinurile în-părătești la această țară, și așa au scăpat Dumnezeu pe acei oameni de foamete.

La anul 1774, la acest an au fost iarnă foarte grea, cu multă zăpadă și cu mare ger, începîndu-să de la 15 ale lui Oct., fiind pînă la 15 zile ale lui April, cît s'au spăriat oamenii care au avut vite, că să vor prăpădi, sfărșindu-să notreșul și negăsindu-să să cumpere.

La anul 1775, la acestu an fiind Dunărea tare înghețată, s'au ruptu ghilața și s'au opritu din jos de Buda, și așa s'au făcut multă

pagubă. La Buda au înneecat case 474 și la Peștea s'au înneecat case 802. Și această urgie dumnezeiască s'au început noaptea, la 12 țasuri, și au ținut doao zile, pân au dat cu tunurile din cetatea Budei de s'au pornit ghiiața. Din jos de Buda iaste un sat anume Sorocșar: iaste doao țasuri departe acel sat. Spun să fie mai înnaltă, precum curge Dunărea, cu 85 de stânjini, măsurându-să de inginiri: la acel sată încă s'au înneecat 53 de case. Iar din jos de Buda, șase mile departe, iaste un ostrov. La acel ostrov sânt 50 de sate: acolò încă s'au făcut multă pagubă, că s'au înneecat 18 sate și oameni 700, și câte vite au fostă s'au înneecat. Spun că s'au socotită cătă pagubă s'au făcut la Buda și la Peștea 12 milioane. D-zeu să ferească de urgie ca acesta !

La anul 1775, Iulie 17, la această zi, noaptea, s'au început un mare potop la Brașov și în toată țara Bărsii, căt s'au făcut multă pagubă, innecându-se case și oameni și holde și fănații.

Tot la această lună, 18 zile, fiind mari ploi la munți, s'au pornit apele foarte asuprite, și, Dâmbovița curgând prin mijlocul Bucureștilor, s'au făcut multă pagubă, innecând case și oameni.

La anul 1776, Mart 1, fiind Dunărea foarte tare inghiețată, și, pornindu-să ghiiața, au ruptă toate podurile de peste Dunăre la Beci, innecând și multe case la Leopolduștat, și multă pagubă s'au făcută.

La anul 1773, la acestă an, fiind porunca împărătească și a Papei, aș scos pe toți Eجویții de la toate mănăstirile din toată Evropa, și, câte mănăstiri au fostă suptă stăpânirea Casei Austrii, de la toate au looată acea avuția Împărăția, și s'au aflat foarte multă avuție, mare sumă de milioane, mai multă decâtă la o Împărăție. Așjiderea și alți stăpânitori de la alte țări au luat toate avuțiile de la Ezoviț. Ce pricină va fi căc i-au scos, nu să știe.

La anul 1779, Iulie 18, la această zi, noaptea, la 12 țasuri, fiind mare și asuprită ploae, s'au surpat un ștuc de munte de spre partea Buceacilor, cu mulți copaci, și, mărindu-să apa, s'au vărsat peste câmpu, și din sus de satul Cărstianului s'au oprită mulți copaci, și așa s'au pornit apa asupra satului, făcându-să multă pagubă la sat, intrând apa pîn pivnițe și case, pân și în biseareca Sasilor au intrat, innecându-să oameni și vite, și bucatele de pă câmpu s'au innecat. Așjiderea și la hotariul Răjnovului și al Ghimbavului și al Brașovului s'au făcut multă pagubă s'au făcut la bucate și fânuri. La acelă munte care s'au surpat au

fostu o stână cu oi, și s'au innecat oile și čobanii. Numai D-zeu să ne ferească de urgie ca ačasta !

La anul 1780, Iul. 13, la ačastă zi au venitū lăcuste multe foarte de la Țara-Rumânească aič, la câmpul Brașovului, dar, fiind voia lui D-zeu, n'au făcut multă pagubă, puindu-să la ogoară, și, fiind vremi ploioase, au fost vr'o opt zile la câmpu, neputând să zboare, și, fiind poruncă de la domni, au mersu oameni din Șchiai, din cetate, din Brașovul Vechi și din Blumăna ca să le gonească și, văzând că nimic nu pote folosi să le poată goni, fiind multe ploi, au poruncit de la toate casele să strângă câte doao fiardele și să le opărească. Și așa s'au strânsu mai multū de trei mii de găleate, și tot au rămas multe. După aceeaia, fiind voia lui Dumnezeu, s'au dus de aič. Ačastă urgie ni-au arătat D-zeu pentru răutățile noastre.

La anul 1778, la acest an mare urgie d-zăiască au fostū la Țarigrad, fiind foarte mare moarte de čumă, începându-să de la luna lui April, și au ținut până la luna lui Oct. Spun să fie murit 700 de mii de oameni. Iar mai mulți au murit Turci și Ovriai.

La anul 1779, la acest an iar au fostū mare urgie d-zăiască la Țarigrad, fiind foarte mare foc, arzând mai mult de 17 mii de case, care s'au auzit să fie ars opt zile.

La anul 1778, trimițind Împăratul Turcului pe un capegi-bașa cu vr'o cățva Turci la Iași, zicând că au mers cu ferman de Domnie și, așa, cu vicleșug chiemând pe Grigorie-Vodă Ghica la gazda lui, făcându-să a fi bolnav, și mergând Vodă la dănsul, neștiind vicleșugul lui, i-au tăiat capul și mână driaptă și li-au dus la Țarigrad, iar pe Doamna și pe un cocon i-au dus la Țarigrad. Iar un cocon, scăpând, s'au dus la Împărăteasa Moscului, la Peterburhi.

Totu la acestū an au trimis Domn la Moldova pe Constantin Dimitrie Moruș. Acestū Domn au tăiat capetele la doi boiari de Divan, lui Bogdan și lui Cuzea, iar pe Iordachie Dărmonescu l-au pus la ocnă ; pentru ce pricină nu să știe.

La anul 1778, la acest an Hanul tătărăsc de la Crăm s'au botezatū, trimițind Împărăteasa Moscului Ecaterina pe un ministru, care au avut mai credinčos, de au fostū în locul Împărăteasei când l-au botezat. După aceeaia au trimis un arhiereu și alți preoți înțelepți și învățați, și mulți din Tătari s'au botezat. D-zeu să lumineaze pe tot neamul omenesc spre cunoștința adevărului!

La anul 1780, s'au auzit precum Ali-bei de la Misir s'au sculat cu șase galioane încărcate cu multă avuție și au mersu la Peterburhi la Împărăteasa Moscului, și s'au închinat să fie supt ascultarea acei Împărății. Să facă D-zeu milă să fie adevărat !

La anul 1780, sculându-să Împăratul Iozefus al Romei și Împărăteasa Ecaterina a Moscului, au mersu la Țara Leșască, la o cetate anume Movilău, și acolo s'au împreunat cu mare pombă, fiind împreună 12 zile. Pentru ce pricină au fost, cu anevoe poate a le ști, fiind taini împărătești. De acolo au mersu Împăratul la Peterburhi cu Împărăteasa, și au fost acolo vr'o câteva zile, arătând multă dragoste unul asupra altuia. După aceasta poate că să va afla pentru ce pricină au fost adunați.

Înștiințare pentru Împărăteasa și Crăiasa Maria-Thereziia, la ce an s'au născut și câți ani au stăpănit.

Aăastă Mariia-Thereziia s'au născut la anul 1717, la luna lui Mai 13 zile, fiind născută de la Împăratul Carolus al șaselea. Acest Împărat au fost cu viață la aăastă lume ani 56 și au stăpănit ani 20. Acest Împărat au avut patru prințese : acea d'întăiu au fost măritată după Curfirștă al Bavariei, al doilea au fost măritată după Curfirștă al Sacsonii, care după aceeaia au fost și Craiu Polonii (adecă Țării Leșești), al treilea au fost măritată, Mariia-Thereziia, după prințipul de la Loteringhia, Franțiscus, care la anul 1745 s'au încoronat Împărat și au stăpănit ani 20, și au fost cu viață la aăastă lume ani 56 și 7 luni. A patrulea au fost măritată după prințipul Carol fon Lotering : acesta au fost frate cu Împăratul Franțiscus fon Lotering ; care doi frați buni au ținut doao surori bune. La sfârșitul vieții Împăratului Carolos, fiind Mariia-Thereziia la Scaunul părintelui său, au rămas stăpănitore la toate țările, măcar aceale doao surori care au avut, de la Bavaria și de la Sahsonia, au vrut ca să aibă și iale parte de la țările care au rămas de la tatăl lor, iar Mariia-Thereziia n'au vrut nimic să le dea, zicând că, invrednicindu-să la moartea tatăni-său la Scaun, nimic nu va da ; și dintr'a aăasta s'au început mare oaste și multă vărsare de sânge s'au făcut, și așa au ajutat D-zeu Marii Terezii de au rămas stăpănitore la toate țările câte au rămas de la răposatul tatăl său Carolus.

La anul 1717, Mai 13, s'au născut Mariia-Thereziia.

La anul 1736, Fev. 12 s'au măritat.

La anul 1765, Av. 18, au rămas văduvă,

La anul 1780, Oct. 29, s'au pristăvitii.

La anul 1741 s'au încoronat Crăiasă Țării Un.

La anul 1743 s'au încoronat țării Boemii.

Aăastă înălțată și multă milostivă Împărăteasă și Crăiasă, cât au stăpănit, ani 40, au fostă multă milostivă spre supușii săi, precum s'au milostivită și la acestă oraș Bolgarseg și la toată Țara Bărsii. Că, la anul 1756, trimițându-ne D-zeu pentru păcatele noastre urgia a morții cei năprasnice a cămei, au fostă cetatea și acestă oraș și toată țara Bărsii închisă păn la anul 1757. Aăastă milostivă Împărăteasă și Crăiasă s'au milostivită și au ertată toată controbunția (sau, să zic: dajdea) la doi ani, de la toată Țara Bărsii, care au fostă suma la acei doi ani 160 de mii. Numai, dintr'a aciașă sumă de bani care s'au milostivit innălțata Împărăteasă, păfin folos au avută săracii: pă care au dată dajde câte zeace flor., numaiă cătă unul li s'au întorsă, iar ceialalți i-au mistuit domnii. Adevărată poate să socotească fieștecine că, cătă au fostă cu viață la stăpânirea sa aăastă multă milostivă Împărăteasă și Crăiasă, au fostă cu mare milă asupra supușilor săi, și multă milostenie au făcută; dar ce folos că domnii care au fostă orânduț de la Curte a fi purtători de grije la țările Împărății sale n'au urmată a fi cu milă asupra supușilor Împărății, ci toate lucrurile și dreptățile care să cuveniă să facă supușilor, ei le informuliă la Curte precum voia, și așa Împărăteasa le credea, săcotind a fi buni credincoși. Iară după aăasta unul și milostivul D-zeu va ști și cum va mai fi, că, după ce au chiebat D-zeu de la aăastă lume pă aăastă multă milostivă Împărăteasă și Crăiasă, are rămas fiiul său Împăratul Iozefus stăpănitori, căruia să-i lungească D-zeu anii vieții sale cu fericire și să fie cu milă asupra supușilor săi, precum și maică-sa au fostă, pre carea Dumnezeu sfântul să-i odihnească sufletul la Împărăția sa cea cerească!

La anul 1741, Mart 13, s'au născut Împăr. Iozefus.

La anul 1764, Ap. 3, s'au încoronat Crai al Romei.

La anul 1771, s'au încoronat Împărat.

La anul 1781, Ian. 16, la aăastă zi, văzând dum. căpitan Ilie că la biseareca papistașilor și a luteranilor s'au făcut ȣirmoniia pogrebanii răposatei Împărăteasei Mariei-Therezii, dum., ca un vreadnic, au cuvântat cătră prot. păr. Stefan și cătră epitropii bisearecei ca să să facă și la aăastă bisearecă ȣirmoniia pogrebanii a aceștii ră-

posatei Împărăteasei, și așa s'au făcut foarte cuvioasă pogrebanie la această zi, că, fiind acestu prea-cuvios prot. Stefan om vreadnic, cu mare țermonie și pombă au slujit sfânta liturghie. După aceeaia s'au făcut pogrebania, fiind șapte preoți înbrăcați tot în slite neagre, fiind și chipul răposatei Împărăteasei zugrăvită ca un epitaftium, stând în mijlocul bisearecei. După aceeaia au făcutu acest precuvios prot. Stefan didahie foarte cuvioasă, ca un vreadnic, că, fiind mulți ofițiri și domni, au văzută această țermonie a pogrebanii, care au fost vreadnică a să vedea. Că, de nu ar fi fost dum. căp. Ilie îndemnătoriu la acestu lucru cuvios și cu păr. prot. Stefan, socotescă că nimic s'ar fi făcutu, iar acum, făcându-să, poate socoti fieștecine că s'au făcutu lucru cuvios, fiind și acest oraș Bolgarseg supușii Împărății, și fiindu această răposată Împărăteasă Maria-Therezia ca o maică a noastră milostivă, pre carea Dumnezeu să o facă partașe Înpăr. Ceriului.

Înștiințare pentru întâlnirea Împărăteasei a Moscului Ecaterina Petrovna cu Împăratul al Romei Iozefus al doilea, fiind această întâlnire la Țara Leșască, la o cetate anume Movilău, la anul 1780, Iun. 30.

Au trimis Împărăteasa Moscului ca să îndrepteaze drumurile, și puind copaci de brazi pe marginea drumului, de la Chiev până la Movilău, și au trimis noao polcuri de ostași și o sută de tunuri mari, osebitu de tunurile ce era pe la polcuri, care toate s'au orânduit în cetate și pe afară. La 28 de zile ale lui Mai au sositu Înpăr. Iozefus în Movilău, iar Împărăteasa Ecaterina au sositu la Iunie 4. Venirea Împărăteasei într'acestu chip au fostu: 15 trămbitași înbrăcați în haine foarte minunate; după dănșii un polcu de usari înbrăcați iar în haine frumoase și cu sabiile scoase; după dănșii un polcu de Căzaci, iar înbrăcați cu haine frumoase și cu sulile poleite. Iară după Căzač 12 boiari foarte înpodobiți cu haine scumpe și cu părul slobozit și cu spăngile a mână. După dănșii un polcu de curasir (sau călărime înbrăcați în fier), înbrăcați iară în podoabe înfrumșetate. După aceștia însuș Împărăteasa într'o carată cu 12 părechi de telegari foarte frumoși. După carată un polcu de curasiri înbrăcați ca și cei d'intăiu în haine frumoase. După aceștia iar 12 boiari cu părul legat și iar cu spăngile amână. După acești boiari aremul înpărătescū. După aceștia iar un polcu de usari iar înpodobiți. După aceștia

cvardiia împărătească. După aceștia iar un polcū de curasiri. După aceștia muzicanți ca la vr'o doao sute cu totū fealiul de muzică. Și, așa, apropiindu-să Împărăteasa de orașul Movilău, i-au eșitū doi arhierei cu litie întru întâmpinare și o au dus la o bisearecă ce iaste hramul Sfintei Anei, de s'au închinatū, și acolo toț domnii au strigatū : întru mulți ani să trăiască Împărăteasa Ecaterina. De acolo eșind au mersū la casele ceale orânduie pe seama Împărății sale.

A doao zi au fostū întâlnirea Împăratului Iosif cu Împărăteasa Ecaterina și, fiind Împăratul numai cu șase boiari, și, cum au intratū Împăratul în casă, s'au sculatū Împărăteasa din scaun, și Împăratul i-au sărutatū mână de trei ori, și Împărăteasa l-au sărutat pe cap și l-au pohtitū de au șezutū pe un scaun alătura, vorovind amândoi cu taină. După aceaia, sculându-să, au mersū la masă, veselindu-să doi Împărați și trei Crai : Craiul Țării Leșești și al Șvedului, și, alū Prusii, nefiind însuș Craiul Prusii, au fostū fratele său, prințū Hianrih. După aceaia, la 10 ale luni lui Iunie, s'au sculatū Împărăteasa Ecaterina și cu Împăr. Iozăf și cu Craiul Polonii, și au mersū împreună la Moscū, iară Craiul Șvedului și fratele Craiului Prusii au mersū la țările lor. Într'a acestū chip au fostū întâlnirea acestor Împăraț.

După ce au plecatū Împărăteasa cu Împăratul și cu Craiul Polonii de la Movilău, mergând pe la Chiev, acolo așteptându-l felmareșal Romansov cu o sută de cavaliari pe Împăratul, făcându-i mare paradie, și zăbovindū-să acolo vr'o doao zile, văzând multe lucruri de multă mirare la Pecersca și la Peștera, unde sânt multe sfinte moaște, pentru care mult s'au mirat Împăratul, de acolo au mers la Stoliță împreună cu Împărăteasa și, zăbovindū-să acolo vr'o câteva zile pentru vedea, Împărăteasa au mers innainte la Peterburhi. După aceaia au mersū și Împăratul cu felmareșal Romansof și cu mulți cavaliari. Mergând la Peterburhi, acolo s'au zăbovitū vr'o 12 zile, văzând multe lucruri împărătești de mirare, și multe veselii s'au făcutū și multe taine împărătești au avutū. Poate socoti fieștecine că aastă miargere a Împăratului de s'au întâlnit cu Împărăteasa și au umblatū la aceale țări poate să fie de mare bucurie la neamul creștinescū, mai ales la neamul pravoslavnic. Numai D-zeu să lungască viața Împăratului !

Și ačasta să cuvine a ști că, mergând Împăratul la țările mos-

căcești, n'au văzut la niciun loc a supăra pe Împărăteasa cu vr'o instanție supușii săi. Pentru ačasta multū s'au mirat, căč, umblând Împăratul la țările Împărății Sale, mai la toate locurile au dat cu sutele instanții supușii Împărății pentru multe nevoi și greutățile care au și nedreptățile care le fac stăpănitorii carii sânt orânduiț de la Împărăție. Pentru ačasta întrebând Împăratul pe Împărăteasa de ačasta, socotind că doară va fi porunca Împărății ca nimini să nu îndrăznească a da vr'o instanție la Împărăție, răspuns-au Împărăteasa că ačastă poruncă de la Împărăție nu iaste, nici știe a fi supușii săi cu vr'o îngreuiare s'au vr'o strănbătate de cătră Împărăție, nič de cătră alții. Și, viind Împăratul la Beci, au spus de toate ce au văzut mănă-sa Împărăteasei, și au zis că așa ar tribui să fie și la Împărăția sa. Acum, chiemând D-zeu pe Împărăteasa mumă-sa, Mariia-Thereziia, de la ačastă lume, și rămăind fiul său Iozefus stăpănitori, D-zeu să-i lungească viața cu fericire și să-l lumineaze să fie cu milă spre supușii săi!

La anul 1781, Martie 15 (cu roșu: n'au fost adevăratū, că n'au muritū), la ačastă zi au muritū Craiul al Prusii, anume Fridericus. Acest Craiu, căt au stăpănit, ani 42, multă oaste au avut cu Casa Austrii, și multă vărsare de sânge s'au făcut totū pentru țara Slejii. Acestū Craiu fiind mult înțeleptū și viteazū, și având multă oaste, care alți Crai din Evropa n'au fostū așa puternici ca acesta, având în patru rânduri oaste cu Casa Austrii, în locul acestuia au rămas Craiu un nepot al său de frate, anume Al treilea oară având oaste, au ținut șapte ani¹.

¹ Pp. 37-59.

PR. IOAN RĂUȚESCU

ACTE ȘI DOCUMENTE MUSCELENE

Acte și documente muscelene

1.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad Voevod și Domn a toată Țara-Românească, fiul marelui Vlad Voevod dă Domnia Mea această poruncă a Domniei Mele lui jupan Neanciu¹ Vor[nic] și cu fiii: Stan și Stoica și Neag și cu fiii, ca să stăpânească jumătate din Gontuești², pentru că a cumpărat de la Vlaicul drept 7.300³ aspri și Domniei Mele i-au dat cal. Drept care le-am dat și Domnia Mea [această poruncă], lor și fiilor lor, nepoților și strănepoților lor, ca să li fie lor moșie stătătoare și de către nimeni neclătită după porunca Domniei Mele. Mărturie: jupan Dragomir al Manei și jupan Neagoe al Borcii, jupan Vintilă Florescul, jupan Drăghici biv Vel Vornic, jupan Crăstian Velichi Vornic, jupan Staico Logofăt, Vladislav Spătar, Danciul Stolnic, Hărgota Păharnic, Stănciulea Comis, Colțea și Rodea Stratornici.

Scris Iulie 3 zile, în Târgoviște, la leat 6992.

Io Vlad
Voevoda

(Pecete.)

mlst. bj.
gspd.

¹⁻² Aceste două cuvinte subliniate, adică numele proprii Neanciu și Gontuești, sânt scrise de altă mână, modificându-se astfel textul cel vechiu. Se observă bine și răzătura ce s'a făcut. Localitatea Gontuești nu există în jud. Muscel. Actul se găsește și azi, păstrat din tată în fiu, în satul Cotești. De sigur că și la început a fost Cotești. Cel care a modificat textul a schimbat prima silabă *Co* în *Gon*, iar după litera *t* a supra scris litera *u* și astfel s'a făcut Gontuești.

³ Semnul lui 7000 e scris inghesuit cu același fel de cerneală, ceea ce denotă că a fost adăugat mai târziu, poate tot de același scriitor.

Originalul slav, pe pergament de 20/29 cm., se păstrează și astăzi în bună stare la o familie de moșneni din satul Cotești. Mărturiile sânt aceiași boieri cari se întâlnesc și în alte documente din timpul Domniei lui Vlad Călugărul.

2.

† Adecă eu Radul feciorul lui Șerban ot Stoeneste scris-am acest zapis al meu la mâna Micului Neculoae cum să fie de mare credință cum i-am vândut eu partea de loc a mea de in Piscul Râei dreptu 30 ba[n]i de bună voea mea, să-i fie lui moșie și feciorilor lui câți Dumnezeu îi va da; să aibă bună pace și de mene și de cătră rudele mele, cum i-am vândut de bună voea mea. Și să hotăraște de in sus cu Pârvuleștie, și latul locului mearge pân in locul in hotarul Drag[o]slavenilor, de alt[ă] parte să hotăraște cu alunîșul Grozei. Și mărturie: Stan feciorul lu Radici ot Stoinește și de Dragoslavel[e] Coman feciorul lui Ion Dumitru i Stoica Chefii i Iaru Jingăi i Orzan Moai i Coman Conei i Ghicul. Și pentru credența ne'm pus ște deagetel[e].

Pis msja Mai, 31 dni. vâ leat 7166.

Pis. pop Codrea.

3.

Adecă eu Stanciul diaconul, feciorul lui Sărafin călugărul, împreun[ă] cu fămeaia mea Neacșa, ot Cotești ot sud Mușcel, scriem și mărturisim cu acesta al nostru adevărat zapis ca să fie de bună credință la mâna Vlaicului logofătul și a fraților dum[nea]lui cum să știe că am vândut dum[nea]lor casa cu toată partea mea de moșie den sat den Cotești, însă dealnițe 2 pol, den câmp și den pădure și den apă și den uscat și de preste tot hotarul, cât să va aleage, și o am vândut in preț dă tl. 23 pol, și am luat acești bani toți deplin in mâinile noastre de ne-am plătit capetele de unde am fost datori și ne-am scos gura de foame. Și o am vândut cu știrea unchi-mieu lui Arsenie și cu a cumnată-mieu Nicăi Grecul, că s'au și căzut dum[nea]lor să cumpere căci au fost și mai denainte a moșilor dum[nea]lor, și dealnițele anume cum sânt la împărțeală cu unchi-meu Arsenie: dealnița casei jumătate și dealnița Dulii jumătate și dealnița de la bisearică jumătate, care să fac de toate dealnițe 2 pol, afar dentr'o dealniță ce au fost vândută Sfinției Sale părintelui Teodosie¹. Și le-am vândut dum[nea]lor de a mea bună voe și de niminia silît, ca să le fie dum[nea]lor moșie stătătoare și coconilor dum[nea]lor

¹ Ctitorul mănăstirii Aninoasa, numit pe mirenle Clucerul Tudoran Vlădescu.

câți Dumnezeu le va dăruî în veaci. Și, când am făcut această tocmeală, fost-au mulți boiari mărturie, cari să vor iscăli mai jos ; și eu pentru mai adevărată credință mi-am pus mai jos iscălitura cu mâna mea și peceatea, ca să să crează. Și am scris eu, Radul dascăl Lăngescu, cu zisa lor.

Apr. 21 dni, vă leat 7194.

Eu Stanciu diiacon, cu Neacșa.

Eu Arsenie, martor sin Sărafin călugărul ot Cotești (semnătură proprie).

Eu Matei sîn Arsenie mărturie.

Eu Radul, eu Stoica [și încă alți 3 martori].

Pe Vo.: Scoțând acest zapis înaintea noastră dă s'au citit, s'au dovedit că au fost suma la dealnițe dreasă. Au rămas dealniți una și jumătate, că dealniță una au fost adaos.

Șerban Pit. Rătescu. ... (indescifrabil)

Hrizea log. Piteșteanu.

4.

Adecă eu Jinga Guguian și cu soția mea Stanca împreună și cu copiii mei var[i] să află dau credincios zapisul mieu la mâna dum[nea]lui Ioan Butoiu și la mâna dum[nea]lui pârcălabului Coman Buzatu d[in] Dragoslavele precum să știe că i-am dat o moșie anume din cap[ul] Priboiului până în groapă, după drum, unde coboară drum[ul] în vale, din Călugăr¹, și pe drum în sus până în arie, și să hotăraște cu Coman Balintu și de o parte cu Fuiorea, și în fața Călugărului e o zăpodie, în mijlocul mestecenilor, și padina de la arie în sus până în vârf, drept tl. 7, adică șapte ; și un leu l-am dat între vaduri și doi în casă la pârcălab Coman Buzatu, iar tl. 3 l-am plătit de la jupân Nanu, și un leu l-am plătit de la Enache Mămular pă unt. Și am dat de bună voia mea, ca să o stăpânească cu pace el și copiii lui de moștenire. Și, când s'au făcut acest zapis, au fost multe fețe de oameni mărturie, care să vor iscăli pe anume.

Leat 7264, Mai 10.

Eu Lixandru Gârtea, martor.

Eu Neculae al Rujii.

¹ Livezi de fânețe în Dragoslavele. În hrisovul lui Matei Basarab din 7155, Martie 26, Călugărul e trecut ca munte (Arhiva mănăstirii Câmpulung).

Eu Stanciu Tătaru „ Eu Stoica Purțu, martor.
Eu pârcălab ¹ Ene Flonț „ Eu Stoica Cercel „

Pe Vo.: In pârcălăbia lui Neculae Cățoiu, ales și martor.

Zapisul cel vechiu s'au scris de logofătul Gheorghe și martor, iar acum această copie s'au scris de mine, logofătul Ioan sin popa Stan, ce mă aflu țarcovnic la leat 1834, Avg. 20.

5.

Adicăte eu Radu sin Șărb d[în] Cotești dat-am credincios zapisul meu ca s[ă] fie de mare credință la mâna dum[nea]lui jupânului Arsenie d[în] Câmpulung, precum să s[ă] știe [că], având eu o livade de coasă zălogită la dum[nea]lui, nu o am putut ca s'o mai scoț, ci m'am învoit cu dum[nea]lui dă i-o am vândut stătătoare, ca s'o stăpânească în veci de vecie, și dum[nea]lui și coconii dum[nea]lui. Și acea livede o am vândut cu tocmeală bun[ă] de a mea bună voe pe tl. 15, ca s'o stăpânească cu bună pace de cătră mine și de cătră copiii miei în veci, fără de nicio pricin[ă]. Și pentru mai adevărată credință m'am iscălit mai jos ca să s[ă] crează, și mi-am pus și degetul în loc de pecete.

Luna lui Mar[tie] 25, leat 7281.

Eu Radul, vânzător.

Costandin d[în] Cotești, mar[tor].

Și am scris eu, Iane Cotescu, cu zisa lui ².

6.

Mlstiū bojiū Io Alexandru Ioan Ipsilante Vvd. i gspdr. dat-am cartea Domniei Mele și acum într'acea dă Dumnezeu hărăzită a doua Domnie a Domniei Mele a Țerii-Românești lui Neculae sin Rad ot Cotești i brat ego Costandin, ce este așăzat la breasla ruțașilor ot sud Mușcel, ca să fie priveleghiu de a fi deosebit cu dajdia lui din țărani birnici duprin sate, purtându-și dajdia sa cea orânduie dă la Vistierie, cum și alte orândueli ce să vor săvârși dă către breasla aceasta după vremi; să fie apărat dă

¹ Poate in satul vecin, Stoenestii, de oare ce in Dragoslavele era Coman Buzatul, cumpărătorul.

² La 1777 livada e răscumpărată de ceașul Dumitru cu frații lui pentru suma de 25 tl. („Bul. Com. Ist.” pe 1928, vol. VIII, p. 31).

toate cele ce să vor orânduî pă țăranii birnici, căci, încredințându-ne Domnia Noastră și din cărțile altor frați Domni, ce-l adeverează a fi la această breaslă, cum și din catastișile Vistieriei, i-am înnoit acest privileghiu, și s'au dat la mâna mai sus numitului ca să-l aibă spre adeverință. Tolico pisah gspdstvmi.

Io Alexandru Ioan
Ipsilante Vvd.

(Pecete, 1796.)

Lt. 1796.

7.

Din luminată porunca Măriei Sale prea-înnălțatului nostru Domn Io Alexandru Cost[an]din Moruz Vvd. ce iaste dată la întărirea anaforalii dum[nea]lor veliților boieri, fiind noi orânduîți de către dum[nea]lor boierii ispravnici Mușcel ca să alegem și să împărțim hotar[ul] moșiei Stoenesti dintr'acest județ, dând fieșcăruia părtaș delnițele cu suma stânjenilor ce au, precum să coprinde în anaforaua cea cu luminată întărire, deci, dup[ă] poruncă mergând la numita moșie, unde fiind toți părtașii ce au delnițe într'acest hotar față, întâiu am tras moșia cu stânjenu pă trei locuri după obicei, din hotar până în hotar, adecă : trăsura de spre Răsărit pă lângă Dâmb[ovița], din valea ce-i de spre hotar[ul] Bădenilor în sus până în hotar[ul] Dragoslavele, ce este în lunca unde au fost piatra pusă, am aflat stânjeni 2.701, care împărțindu-să pă delnițe 48 ce sânt într'acest hotar, vine delnița la această trăsură de câte stânjeni 56 și un ciric, mai rămânând un stânjen, iar a doua trăsură pă mijloc, din piatra bătrână tot de spre hotar[ul] Bădenilor în sus, până în matca văii Mateiașului, unde să hotărăște cu un codru de loc ai Dragoslovenilor, au ieșit stânjeni 2.662, care împărțindu-se tot pă aceste delnițe, vine delnița câte stânjeni 55, mai rămâind stânjeni 20, cum și trăsura treia la capul moșiei dă spre Apus; iar din piatra hotarului Bădenilor, care iaste în piscul Teiul din sus pă muchia Bogăteștilor, până în drumul Nămăeștilor, la gârligiul Mateiașului, unde am pus piatra supt varniță, și să hotărăște tot cu codru de loc ai Dragoslovenilor, s'au găsit stânjeni 3.200, care împărțindu-să pă num[ărul] delnițelor ce să arată mai sus, vine delnița de câte stânjeni 64 și mai rămân stânjeni 3, împărțind și prisos[ul] de la câte trele trăsurile pă delnițe. Care hotară ale aceștii moșii de spre amândouă părțile le-am dovedit din hotărnicia a doispre-

zece boeri de la leat 7245, Martie 15, ce este la Necula și la Ion brat Maria Conțașca, părtaș de spre latura hotarului moșiei din sus și din jos.

Dup[ă] aceasta, puind înainte luminata poruncă, am dat fleșcăruia părtaș delnițele cu num[ărul] de stânjeni ce s'au căzut la fleșcare trăsură, puind și pietre semne spre știința stăpânilor, fără de pricini i dă gâlcevuri. Însă am ales trei delnițe ale moștenilor Brăgești, tot pă unde le-au avut supt stăpânire, pă din sus de ale Stoenestilor și pă din jos dă delnițele Dragoslovenilor, adică la cap[ul] de spre Răsărit stânjeni 169, din piatra Stoenestilor, ce este lângă salcie în sus, până în gura vâlcetului unde au² fost stălp[ul] cel vechiu și s'au pus piatră. Și la mijloc stânjeni 167, iar din piatra Stoenestilor ce este pusă în gura vâlcetului în sus, până în pietrile cele d'asupra fântânii Voinii, unde s'au pus piatră semn. Cum și la cap[ul] de spre Apus stânjeni 127, bez stânjeni 66 ce s'au căzut cu analoghie, și dintr'aceste trei delnițe ale lor [se scot] cumpărătorile orașanilor câmpulungeni, ce le au înfundate în zece delnițe ale moștenilor. Și acești stânjeni ce le rămân la această trăsură sânt iar din piatra Stoenestilor în sus, pă muchia Bogăteștilor, până în râpa cea [de] de-asupra Dragoslavelor, ce să numește Cap[ul] Cărpănoiuului, unde s'au pus piatră între Dragosloveni, și merge de spre amândouă părțile hotarul delnițelor acestora întocmai prin semnele ce s'au pus între dânșii. Pă care delnițe au și parte în muntele ce iaste în cap[ul] moșiei peste Dâmb[oviță] de spre Răsărit. Și, fiindcă nu s'au împărțit, căci nu este tot de o potrivă, au rămas ca să se vândă deosebit, precum s'au urmat și mai înainte, și venit[ul] ce să va lua din an în an să s[ă] împarță pă delnițe patruzeci și trei, afară de cinci delnițe ale Micului, ce n'au parte într'acest munte, din care au să ia și numiții Brăgești partea ce li să va cădea în fleșcare an, pă aceste trei delnițe. Iar siliștea satului s'au măsurat înfundată, și dup[ă] învoirea lor le-am împărțit-o, însă: de la biserică merge pă ulița satului în sus, drept în prund, și, pă supt râpă,² până în piatra ce este pusă lângă salcia din sus[ul] siliștii, și din uliță spre Apus, către Colțul Albinei au rămas în partea Brăgeștilor, pă unde le sânt și căminurile, iar din uliță la vale, spre Dâmb[oviță], iaste partea lui Gheorghe i brat ego d[în] Stoenesti, mai având și în partea Brăgeștilor un cămin cu grădina casei de două pog[oa]ne

i cu pomii ce sânt, care îl ține Stoica Mostofleică din părtașii Stoenestii.

Drept aceia am dat numiților Brăgești această alegere ce din poruncă am făcut-o, ca, întocmai după semnele ce să coprind mai sus, să-și stăpânească delnițele cu partea din luncă și din siliște cu bună pace, de către ceilalți părtași ai lor.

1800, Apr. 30.

Costandin Săulescu log.

. . . (nedescifrabil).

Sud Muscel.

(Mai jos :) Cu această carte de hotărnicie și alegere ce din luminată poruncă s'au făcut în fața locului de boernașii ce au fost orânduți, după cererea și priimirea moșnenilor, viind toate părțile care au parte de moșie într'acest hotar înaintea noastră, i-am întrebat mai întâiu de sânt mulțămiiți și odihniți pă trăsurile și împărțeala ce s'au făcut. Toți au arătat că sânt odihniți, cum și acești moșneni Brăgești ziseră că sânt mulțămiiți. Pentru aceasta am adevărit și noi această carte de alegere cu iscăliturile¹.

1800, Mai 25.

(Semnături nedescifrabile.)

8.

Adecă eu, Ioana Bretenoae, încredințez cu acest zapis al meu la mână nepotului Ion sin Simion Cliseru precum să știe că i-am vindut o moșie în Joseni, anume moșia care au fost de la părinții miei, și să hotărăște din jos de Ion Popescu cu bot[ul malului], dia jos pe mal cu Arsuleștii. Din Arsulești merge funia în sus și să hotărăște cu Sora Postăvăreasii și trage [de] să hotărăște cu Ion Popescu de amiaz de noapte. Și am vindut-o drept tl. 8 pol, adică opt și jumătate, ca să fie moșie stătătoare în veci la dum[nea]lui și la copiii dum[nea]lui căți Dumnezeu îi va dăruî. Și, cind s'au

¹ Din hotărnicia făcută în 1858 se poate vedea că o parte din moșia Stoenestii era stăpânită de Episcopia Argeșului și altă parte de Pitarul N. Nicolae din orașul Câmpulung. La 1856 se făcuse de inginerul hotarnic Gheorghe Toncescu alegerea acestei moșii, rămăind moșnenilor Stoenestii numai a treia parte. Până în anul 1800 stăpâniau aproape toată moșia numai moșnenii, afară de câteva locuri infundate, stăpânite de orașenii câmpulungeni.

(Hotărnicia din 1858 în „Muscelul Nostru” pe Februar 1930, pp. 12-15.)

făcut acest zapis, au fost mulți oameni care mai jos să vor iscăli. Și pentru mai adevărată credință m'am iscălit mai jos, ca să crează.

Leat 1802, Noemvrie 3.

Eu Ioana Bretenoae.

Eu popa Savu duh[ovnicul], martor.

Eu popa Neculae, martor.

Eu popa Stanciu, martor.

Eu Zota sin popii Savului, martor.

Eu Ion Tudor, martor.

Eu Năstase sin popa Savu, martor.

Și am scris eu popa Ion Popescu cu zisa lor și martor. (Toți din Dragoslavele.)

9.

Adeverința mea a celui mai jos iscălit la mâna lui Ion sin popa Stan ot Dragoslavele precum să să știe că, având eu o moșie zălog în opt ani de la Stanciu, după cum îmi scrie zapisul ce-l am la mână, ca să stăpânesc acei opt ani și la împlinire să-mi primesc banii și să-i fie moșie slobodă, acum s'au sculat Ion al popii și mi-au răspuns acei tl. cinci ce au fost și mi-au luat moșia, care, dintr'acei opt ani, numai am stăpânit trei, și cinci au rămas. Și, fiindcă zice că este neam, mi-am primit banii, și zapisul de moșie au rămas la mine, ca să-mi caut cu Stanciu acei cinci ani ce au rămas. Și pentru încredințare că mi-am primit banii i-am dat această scrisoare împotrivă, de a să crede ori la ce cinstită judecată s'ar întâmpla, puind și degetul în loc de pecete, ca să să crează.

1806, Iulie 29.

Eu Gheorghe sin Coman Orozescu ot Rucăr adeverez.

Eu Bucur Bunea ot Rucăr, martor.

Pisah popa Ion Băjan cu zisa lui și martor.

10.

Prea-Înnălțate Doamne,

Fiindcă am aflat acum de o cumpărătoare a unui munte ce să numește Prișeaca, care să vecinează cu alt munte al meu, Ți-bra, m'am pliroforisit că coconu Gheorghe, cu fiu-său Nicolae, ce le zice Rucăreni, luând în arândă toate părțile acestui munte

de la moșnenii Bădeni pe an, au mijlocit cu ținerea arenzii pe ascuns de vecinii ce au protimisîs, de au cumpărat de la unii din acești moșneni o parte din pomenitul munte, socotind că, cu vremea ținerii arendei pă toate părțile, să va putea mitui această cumpărătoare de parte a muntelui acestuia Prișeaca și, cu trecere de vreme învechindu-să, să poată cumpăra cu protimisîs și celelalte părți ale moșnenilor.

Pentru care aflare iarăși mă rog Măriei Tale a să da luminată poruncă către dum[nea]lor boerii ispravnici, față cu epistatul meu în judecată, să îndatoreze pe Nicolae Rucăreanu a arăta zapisul cumpărătorii acestei părți de munte, și câți bani va fi dat să și-i primească de la epistatul meu, căzându-să cu protimisul de vecinătate a o răscumpăra mai mult eu, ca un moșnean și vecin, decât el, arendaș fiind, și, de nu se va mulțumi de acolo a-și primi banii, cu hotărîrea judecății în scris să-l sorocească la luminat Divanul Măriei Tale.

Iar anii Măriei Tale să fie mulți și norociți.

1805, Iunie 25.

Al Înnălțimii Tale plecată slugă

... Brâncoveanu Vel Ban.

(Pe aceeași pagină Domnul dă poruncă ispravnicilor din județul Muscel ca, aducând înaintea pe pârîtul Rucăreanu față cu vechilul dum. Banului, să cerceteze pricina prin judecată și, alegând dreptatea, să facă hotărîre înscris, cu care, când vre-o parte nu vor rămănea odihniți, după sfârșitul viitorului Iulie să fie trimeasă la Divan.)

Iată răspunsul ispravnicilor :

Prea-Înnălțate Doamne,

După această alăturată poruncă a Măriei Tale ce s'au dat la anafora dum[nea]lui Vel Ban... Brâncoveanu, următorii fiind, am adus înaintea noastră pe pârîtu logofăt Nicolae Rucăreanu, față cu dum[nea]lui..., epistatu moșiilor dum[nea]lui Banului și, cercetând pricina, am întrebat pe numitu Rucăreanu de au cumpărat vre-o parte din acel munte Prișeaca ce să vecinește cu muntele dum[nea]lui Banului, și nu tăgădui că au cumpărat partea unui Radu Andreoiu, dar zise că, nefiind știută, nici aleasă partea celui numit de părțile celorlalți moșneni tovarăși ai vânzătorului, încă de atunci i-au întors banii și le-au dat zapisul în mâna lor.

Dar, întru aceasta neîncercându-să vechilu dum[nea]lui Banului

și zicând că poate va fi economie, cu toate că Rucăreanu cătase prinsoare că, de să va dovedi cum că partea aceea o are numitu în stăpânire cu statornicie și o tăinuește, să piarză banii cumpărătorii, dar am trimes d'a adus înaintea noastră și pă doi dintre moșnenii Bădeni, anume Gbeorghe al Ilinii și Ion Bădeanu, pe care întrebându-i de aceasta, arătară și ei asemenea ca și Rucăreanu, adică că au întors banii încă de atunci și și-au luat moșia cu protimisis, arătându-ne și un răvaș al Rucăreanului ce-l avură Bădenii în mâna lor, scris în lea 1804, Fevr. 22, care răvaș este răspuns către ei la răvașu ce au fost scris Rucăreanului că nu-l îngăduiește și cer ei moșia, prin care nu arată Rucăreanul vr'o împotrivire, ci zice că va primi banii.

Dar, vechilu dum[nea]lui Banului neîncredințându-să nici la arătarea numișilor moșneni, li-au cerut să facă jurământ cum că au răscumpărat partea acelu moșnean cu adevărat, iar nu sânt alte economii, și așa va rămânea mulțumit.

Numișii moșneni ziseră că, de va găsi judecata cu cale să primească ei jurământ pă moșia lor ce o au cumpărat cu bani și cu zapisul în mâna lor, vor primi, însă ziseră că până nu vor eși înaintea luminatului Divan al Măriei Tale nu primesc.

Pentru aceea îi sorocirăm, ca după strânsul bucatelor să se afle la luminatul Divan spre cea mai desăvârșită hotărîre. Iar anii Măriei Tale de la milostivul Dumnezeu să fie mulți și fericți.

1805, Sept. 4.

Ai Măriei Tale plecate slugi

(Două semnături indescifrabile.)

11.

Diata mea o las la mâna copiilor miei, anume: Bănică i Nicolae, pentru cele ce am eu pă la alții și alții la mine și pentru moșie, cum este curgerea în apă și în uscat. Partea mea dă chingă dă livade dă spre Răsărit iaste slobodă, nezălogită, iar partea mea dă spre Apus dă chingă iaste iar slobodă; un petec dă livade dă la unchi-meu Nițu, tot dinpreună cu a mea în latu, e lăsată zălog în tl. 6 și, când să va da banii, să fie moșia slobodă.

Tl. 6 am la Răducanu Croitoru, dă când am fost pârcălab, dăllant rând, însă 4, adică patru, am dat pă porumb, și am avut tocmeală chila trei lei și treizeci de bani.

1 tl. și patruzeci și cincă dă bani am la Simion.

Parale 30, adică treizeci, am la Niță Văcaru, din rămășiță.

5 tl. am la Din sin unchiaș Iane, pă prunii din valea morii, zălog, și, când să dă banii, să fie slobod.

26 dă parale am la vară-mea Șuța dă rămășiță.

Parale 30, adică treizeci, am la Muraru, tot rămășiță.

30, adică treizeci, am la Ion Mălcăluță.

40 am la cumnată-meu Radu dăn Poduri.

6 tl. am la diaconul Nicolae sin Albuș, dă când [s'au] făcut diacon.

O chilă de porumbi am la cumnatul Mihai.

Tl. 2 pol am iar la cumnatul Mihai.

4 sânt lui moș Ștefan, m'au împrumutat.

30, adică treizeci, dă parale sânt Mariuții logofătului Gheții.

3 pol, adică trei lei și jumătate, am la Ștefan Molcăluță, dă rămășiță, însă iar la el 2 și jumătate. Dănt'r'acești bani are el la mine 4 ocă dă rachiu și nouă . . . d'ale lui Niță sin Vintilă.

5 și 30 dă bani sânt băuți dă sat la Ștefan : să aibă a-i răspunde sătenii.

2, adică doi lei, m'a împrumutat Tița lui Ștefan, să aibă a-i răspunde soția mea.

2 ocă și jumătate dă rachiu au băut Cazacul¹ la Uța Nițului : să aibă a-i implini satul.

Tl. 1 și bani treizeci sânt logofătului Nuță. 20, adică douăzeci, sânt logofătului Iane.

Patru prăjini de moșie dă siliște le-am cumpărat de la unchi-meu Nițu prin tl. 6 și un ort : să aibă a o stăpâni copiii mei cu bună pace.

15 tl., dă s'o întâmpla cumvaș la săteni, să aibă sătenii să-i răspundă soții mele, de către ce pârălab s'o pune.

34, adică treizeci și patru, ce sânt în foaia de cheltuială, să aibă pârălabul acela a-i răspunde soției mele, și dintr'acești bani, tl. 3, adică trei, ce au dat oamenii pă tischireli, să să fie de soția mea în seamă, și la logof. Iane să aibă a să implini și două conace ale zapciilor tot dintr'acești bani.

6, adică șase, am la nașu diaconu Nicolae ; și pentru partea mea dă moșie dela Tuță să aibă a o stăpâni copiii mei cu bună pace ; și locșorul dela unchiaș Iane ce iaste cu pruni să aibă a-i stăpâni copiii mei pă din două cu soru-mea Șuța.

¹ Era în timpul ocupației rusești.

Și pe la căminele caselor ne-am împărțit cu unchii mei, să stăpânească copiii cu bună pace.

2, adică doi, lei am la Stan pârcălabul ; 10 parale am la Aldea Voican. 1809, Ghenarie 24.

Și cine va strica această adiată, după cum și eu, acela să dea seama înaintea lui Dumnezeu. Așa las cu sufletul meu.

Și, când s'au făcut această adiată, au fost și oameni față și martori.

Eu Mihai sin Mihai Șerban sânt martor.

Eu Nicolae sin Radu Croitoru „ ”

Eu Neațu logofătu „ ”

Eu Aldea slujitoru „ ”

Și am scris eu, diaconul Nicolae, cu zisa lor și martor ¹.

12.

Cu prea-curată jalbă către cinst[itul] supt-cârmuitor,

Jăluiesc cinstitului supt-ocârmuitor al plășii Argeșelului-de-sus pentru pricina hotarului moșiei Olăneștilor, pentru Ioana văduva i gineri-său Stoica sin Răuța Ilinu, tot dintr'acest sat, că, certându-mă în multe rânduri pentru hotar ca să și-l păzească, și acum la leat 1834 văz că au mai intrat încă cu o clăiță ca de doi boi, afară de ceia ce scrie zăpisul de [la] Bucium, care este peste vale supt Tudor, care văz că și aceia mi-au cosit-o tot numitul Stoica. De aceia mă rog cinst. supt-ocârmuitor, ca să mi să facă o cinstită poruncă către aleșii satului spre a merge în fața locului, ca să mi se aleagă hotarul ¹...

Eu Ion sin popa Stan ot Dragoslavele, jăluitor.

(Pe Vo:) Supt-cârmuitorul plășii poruncește juraților satului Dragoslavele să meargă la locul de prigonire și dreptatea ce va avea jăluitorul să i se facă cu îndestulare..

Lt. 1835, Ghenarie 22.

13.

Adică eu care mai jos mă voiu iscăli dau bun și credincios zăpisul meu la mâna popii lui Coman Arsul din Dragoslavele

¹ Originalul chirilic al acestei adiate, precum și actele de la N-le 1, 3, 5 și 6, sânt din satul Cotești. Jumătatea acestui sat, numită Capul Piscului, a fost proprietatea mănăstirii Aninoasa, ctitoria Clucerului Tudoran Vlădescu și a Mitropolitului Ungrovlahiei Daniil.

² Urmează aproape două rânduri cu ștersături.

precum să știe că mi-am vândut toată partea mea ce o am în munții satului nostru Dragoslavele, adică în opt munți și o înțărăitoare, anume: Simptilia, Zăbava, Aigăiu, Roșu, Prislop, Albescu, Cumpărata, Secările și înțărătoarea Fântâneaua, și i-am vândut o litră de moș¹, ce să numește Ion Gârtea, și am vândut din pădure și din apă, bez livezile, să mi le stăpânesc eu, cu bună tocmială, în drept lei 300, adică trei sute tocmai, ca să stăpânească cu bună pace, nesilit de niminia, el și copiii Sfinției Sale, câți Dumnezeu îi va dăruî, în veac. Și pentru mai bună credință și întemeere am rugat pe scriitor de mi-au pus numele, și eu mi-am pus degetul la numele meu, ca să să crează.

1844, Fevr. 3.

Eu Ion sin Ion Gârtea din Dragoslavele, vânzător.

Bucur Ceapraz, ales, martor.

Nicolae Răuță „ „

Eu Ion sin Ion popa Stan, ales.

Ion zet popa Marin, martor.

Micu Arsu, martor.

Coman Gancea „

Ion Balintu „

Eu pârcălab Ion Cățoiu.

Ion log. zet Darcu.

Și am scris eu, Ion popa Stan, cu zisa numiților și martor.

[¹ Adecă a patra parte dintr'un moș. Moșul întreg are 400 de dramuri. În Dragoslavele au fost 22 $\frac{1}{4}$ moși, între cari și unul numit Ion Gârtea. Pământul stăpânit de moșnenii dragoslăveni are o întindere de 12.000 de hectare,

N. IORGA

DOCUMENTE DIN VĂLENII-DE-MUNTE

Documente din Vălenii-de-Munte

1.

† Adecă eu Radul snă Stan iuz[başa] ot Văleani dat-am zapisul meu ca să fie de mare credinţă la mână nepotu-mieu Stančul măsariul ot Văleani precum să ştie că am venit noi de a noastră bună voe de i-am vândut neşte pomi ai miei din Berceani, însă livedea mea de pruni, de lângă besearica din Berceani, cum merge uliţa spre Teleajăn şi până în gardul dumnelui, toţi pomii cât sântu îngrădiţi, şi locul de supt pomi, care acest loc cu pomii ne-au fost şi noao de cumpărătoare de la Ion fečorul lui Ilie Băjan, după cum arată şi zapisul lor, şi am vândut dumnelui moşie stătătoare şi ohabnică, în veaci neclătinată, dumnelui şi fečorilor dumnelui căţ Dumnezeu îi va dăruî, şi am vândut-o de a mea bună voe şi cu ştire tuturor fraţilor miei (de moşie ; şters). Şi tocmeala mie fost în bani tl. zeace. Şi mie 'u dat nepotul Stančul toţi banii deplin în mână mea, şi, când s'au scris acest zapis, au fost mulţi oameni buni mărturie. Şi pentru adevărată credinţă mie 'm pus şi iscălitura mai jos, ca să să crează. Şi am scris eu pop[a] Dumitraşcu ot Periiani cu zisa lor.

Dech. 3 dni, 7248.

Eu Radul împreună cu fâmie, Stana, am vândut.

Stoica бір. mart.

† Stoica iuzbaşa] ot Văleani, mart.

† Eu Opra zet iz. Stan, mart.

Eu Stan Goga ot Berivoeşti, mart.

2.

† Adecă eu Dragomir sin Stan Cepoiul, dărăbanşul ot Văleani, care sântu văr bun cu Ion Băjan snă Ilie Băjan, dat-am scri-

soarea mea la mână Simi i Rad[u] i Stanca, fečorii iuzbașii Stan ot Văleani, precum să știe că, găsindu-să un zapis de tl. 35 (ελ; sic), pus zălog grădina lui Ion cu pometul lor i cu loc sterpu, cât au ținut ei, den jos de besearica Berceanilor, cât ține pentru dru-muri, după cum au stăpănit ei, unde au fost casa lui Băjan, și, mai fiindu dator Ion Băjan din vârsarea vinului č-au fost vândut iuzbașii Stan tl. 14 p[o]l, care s'au făcut suma banilor peste tot tl. 19, 90, și din Ion Băjan nerămăind fečori, nici altă rudă mai de aproape decât mine, sculatu-m'am eu, Dragomir Cepoiul, văr lui Ion, ca să întorcu fečoriilor iuzbașii Stan bani ce scrie mai sus și să-și stăpânească locul i grădina cu pomii a vărului mieu, fiindu neamul lui, iar eu nevrindu ca să-ș ia bani, am mersu la judecată înaintea Sfinții Sale părintelui egumenului chir Zahariia, dumnealor vameșii jup. Stan i jup. Grigorie, fiind rânduiț de dumnealui ispravnicul Alexe ca să ne îndrepteaze cum va găsi cu dreptate. Că, când au luat iuz. Stan acest loc, au fost sterpu, și dum. au pus pomi. Drept aceia ne-am voit noi de bună voia noastră și, peste tl. 19, 90, mi i-a mai dat Stančul zed Simii bani tl. 5, și să-și stăpânească de aici înaintea ei această grădină cu totu pometul cel vechiu, cât și cel nou ce l-a pus dum., depreună cu locul cel sterpu, cât au ținut Băjan, care avându-l acestu loc câte trei frații, să-l înparță frățește. Iar, cându au fost în urmă, Stoica au luat partea lui, pomii de la casa cea părintească, iar partea Radulu au vândut-o iar Stančului, nepot[u]-său, în tl. 10. Mai dat-au Stančul și cu Dragomir tl. 5, care acum, cu parte ce i se vine Simii, ce-au dat-o zestre Stančului, gineri-său, și cu cumpărările ce scriu mai sus, i-au rămas grădina toată, cu toți pomii, ca să o stăpânească Stančul cu buna pace. Și, când s'au făcut această păcuire și au dat Stančul acești bani, fost-au preoți față și alte mărturii credinčoaase, care să vor iscăli. Și eu pentru credința m'am iscălit mai jos, ca să să crează. Fev. 18 dn., 7249.

† Eu Dragomir Cepoiul, vânzător.

† Eu Milea, nepot lui Dragomir Cepoiu.

᾽Ο ἡγούμενος τοῦ Βασιανίου Ζαχαρίας. Ghiorghe Com.

Στάθης Γεωργίου μάρτυρας. Mihai logft., mart.

† Pop Mihai ot Văleani, mart.

† Radu Čaușu, mart.

† Stan sin Ruse Berevoescul, mart.

† Eu pop Gheorghie, mar.

† Eu Vlad dorobanșul, mar.

Eu Gheorghe Bughianu, mart.

† Și am scris eu popa Cernat ot Văleani cu zisa lui.

† Pătru Berivoescu, moș[nea]nu, mar.

† Costandin zid Stan Petrea, moșnea[n], mart.

Eu pop Ursul ot Văleni, mart.

Stan... ot Văleni, mart.

Eu Mihăilă, mart.

3.

† Adică eu Gheorghie sin Stanciu ot Văleni, împreună cu soșila mea Mariia, dat-am zapisul mieu la mână dumneaei co-coani Sanfirichi precum să știe că, fiindu o poiană dă logu mai d'innainte la dumniaei, și împlinindu-să sorocu dumniaei, mi i-au cerut bani să-mi iau poiana, dar eu, neavându bani ca să-i dau, m'au datu la dumnealor ispravnici, și m'am rugat de dumneaei de am mai pus-o iar zălogu, în patru ani, pentru tl. 22, și, împlinindu-să soroc[ul], să dau bani, să-m iau poiana, iar, nedându bani la soroc, la patru ani, să fie stătătoare. Care aastă poiană este piste Teleajănu, la via Draci. Și pentru mai adivărată credința m'am iscălitu mai jos, ca să să crează. Fev. 1, 7295. Ia[r], putându eu, Gheorghie, ca să dau bani mai curându, la un an or la doi, dumneaei să-mi priimească bani și să-m stăpănescu poiana cu pace.

Eu Gheorghie adiverez.

La leatu 1800, Iulie 27, amu datu taleri 30 dumneaei coconi Zamfirichi eu, Anghelache sin Gheorghe săpunar, că, trăgându eu pă dumnei cocona la judecată la dumnealor boeri ispravnici pentru zălogirea acești proni (*sic*) ce scrie într'acestu zapisu, și, fiindu amândo feșile innaintea judecăți, arătându cu[m] că este coconi acestu zapisu datu de răposatul tată-meu, cum scrie într'ansul, cu sorocu ca să nu mai fie volnicu să mai scoță aastă poiană, atâtu dându-mi judecata că, de-ar fi trăitu răposatul tată-meu, nu s'ar putè scote zălogirea, dar, fiindu eu fečor și netrăindu răposatul [ta]tă-meu, im dete (?) judecata ca să dau tl. 30 și să-mu ȝiu poiana, iar, nedându bani, talr. 30, să nu mai amu trabă cu poiana, și, nedându-mi dumnealor boeri ispravnici carte de judecată, im dete acești omeni iscăliturile, care fuseră

innainte judecăți față. Eu, Gheorghe Cărțiboiu, mar.; eu Dumitru Măcilar, mar.

Zapisul lui Gheorghe al Stănăulesi dă locul de parte Teleaj.
Și amu cheltuitu la această scotere talr. 37.

4.

Să să știe folța de datoria ce amu plătitu eu pă răposatul tată-meu, pă unde au fostu dator după moartea lui, i bani ce au plătitu la scotere morilor și la înbrăcămента surorilor mele, i cu zestra lor din agonisala mea, cumu arată în josu pă anume; 1799, Avstu 4.

Taleri bani

20 amu datu la jupănu Ion Arnăutu.

20 amu datu la uchi-meu Gheorghe măcelar.

8 amu datu iar la unchi-meu Gheorghe, ce i-amu luat de la ialu pentru îngropare tată-meu.

20 amu datu la doi boi ce i-amu datu sori-mi Dobri de zestre.

20, b. 60 amu datu iar la doi boi ce i-amu datu sori-mi Sori de zestre.

4 amu datu la o ladă ce i-am datu Sori cându s'au măritatu.

4 iar la o ladă ce amu datu sori-mi Dobrii.

92 amu datu de amu făcutu surorilor mele rochi și toate ce li-au trebuit.

30 amu datu de amu făcutu surorilor mele rochi și toate ce li-au trebuit.

30 amu datu de amu dresu casa cè părintescă, la 5 mii de șindrilă i la 6 sute podini, la 3 uși cleitu.

6 pl. 30 amu datu de amu pusu pruni cătu să coprinde la casa că părintescă.

35 amu cheltuitu cu via ce ne-au rămasu din la răposatul tată-meu, de amu înmulțitu păn în ubrașia ei i cu haraci ci i-au trebuit.

6 pl. amu datu la straiu ce l-amu datu sori-mi Ilinchi.

3 pl. amu datu iar la un st[r]aiu ce l-amu datu sori-mi Dobri.

185 amu chelutuitu de mi i-amu făcutu 4 pogone de vie în paragina din susu ce să află coprinsul locului nostru, care știu toți vecini din prejurul dealului.

7 amu datu de amu dresu casa de la dalu.

8 amu datu dumnealor boeri ispravnici pentru o carte de

judecată, cându ma amu judecata cu unchiașu Preda pentru stănj[ă]ni din hotar[ul] vălenescu de susu.

4 amu datu pă o vulupe dumnealor boeri, toată ce...

6 pl. amu datu iar pentru o carte de judecată cu State par-pangi[ul]u i cu Duca, vără-său, ce amu scosu 60 stănjăni.

2 amu datu la chilutuială toată atunci.

6 pl. amu datu la o hotărnicie.

8 amu datu căpitanului Stoichi Benescu, cându s'au hotărātu hotar[ul] Văleni cu din josu.

20 pl. amu datu doo sărindare pentru sufletul răposatului tată-meu, ci m'au îndatoritu la mortea lui de [m'au datu că-ludare de săpunării.

30,5 amu datu coconi Zamfiri de amu scosu poiana de fănu ce au fostu pusă zălogu de răposatul tată-meu cu zapisu.

3 amu cheltuitu d... atunci.

10 amu cheltuitu dă amu curatu poiana de crăngu.

10,2 amu cheltuitu cându amu scosu parta (sic) lu Enache Hiotu din grădina ma, la dumnealui boer Spătar.

2,30 amu cheltuitu toatu atunci.

6 p[arale]le amu dat lui unchiaș Predi i lui Stan pă jumătate de fănu cu zapisu.

Întărind-oo cu iscălitura ma ș'ačasta foe. Eu Anghelache sin Gheorghe.

Ăčastă foe s'au arătat nooă.

M...

5.

Eu Pană Băčoagă moșnean mart. Eu Iorga moșnian mart. Eu Stoica iuz. mar. Eu Costandin brat ego mar. Stan Goga moșnian mart.

La leat 7280 s'au hotărăt moșia Vălenilor cu părintele egu-menu Amvrosie, și acest zapis au eșit la față, la hotarneci, și s'au prinsu în seamă, și după iscălirile moșilor ne-am iscălit și noi, și au dat Gheorghie sin Stanciu tl. 5, cheltuiala hotarniciloru. Eu Stoica, eu Costandin Hopu moș, mar., eu Costandin croitor moș, mar., sin Iorga moș. Și am scris eu Costandin dascălu grecu, mar., mar.

La alegerea stănjiniilor ai hotarului vălenescu de jos, care din

porunca gpod s'au făcut, și, la cercetarea zapiselor și a tuturor scrisorilor ce s'au făcut, acest zapis au eșit bună stăpânirea lui după coprinderea semnelor ce să arată înlăuntru, cu care s'au trecut și în carte de alegere cu vâleat[ul] lui, și are a să stăpâni cu pace acest pământ după semnele lui. Pentru care l-am adevărit și eu cu iscălitura ačasta

1800, Avg. 10.

Stoica căp. Bescu (*sic*).

+ Scrisoarea pentru grădina lui Băjan, cum scrie înlăuntru.

6.

Adecă eu Ianache Hiot, Slănic, încredințez cu acest zapis al meu la mână lui Anghelache ot Văleni precum să să știe că, având pricină de judecată cu numitu pentru un loc de casă din Văleni, din jos biserici Bercenii, ce-l avea de la moșii lui moștenire, pentru cari eșind și înaintea dumnealor boerilor ispravnic ai județului, ne-au orânduit la fața locului pe un om al dumi-sale, anume polcv. Ilie, și Stoica Be[ne]scu, cel care me-au hotărât sj. miei de moșii, ca să meargă în fața locului să vază de care locuri acele pe ei mai s'au (*sic*) cu[noscut]. Unde și mergând numiții, în cea dupe urmă însă (?) și noi de a noastră ne-am învoit amândooă părțile, dându-i ca să-și stăpânească acel loc și casă Anghelache, din gardu grădinii Petcăi în sus pân în biserica Bercenilor, iar din gard în jos să-mi iau sj. mai deplin. Drept aceia, această invoială fiind făcută cu bună voia noastră, carele și alte rude a să păzi de acum înainte, am rugat și pe dumnealor isprav[ni]ci de l-au adevărit, dând și zapis unul la mână al-țuia asemenea. Și spre încredințare m'am iscălit aci. 1801, Iuli 17.

Ἐγὼ ὁ Γιαννάκι π. Χι. θεθερόνο.

7.

De vreme ce întâplarea și că viitoare nevăzută și de ingeri necunoscută și la omeni cu neputință și la Dumnezeu sântu toate cu puțință, deși și eu, Anghelache săpunar, de aici din târgul Vălenilor, fečoru lui Gheorghe Stă[n]culescu, căzându la gra bolă, și temându-mă de înfricoșatu času alu morții, până cându mi-au fostu firile întregi, m'aamu făcutu după lege ačasta adiată de

multe puțințele, și de cele mișcătoare și nemișcătoare, cătu arată în josu pe anume, întărindu-o și eu cu iscălitura ma.

1801, Noemv. 15.

Amu aici în târgul Vălenilor o casă cu coprinsul ei, adecă cu pivniță, cu magazine, cu tootu ce să află în prejurul ei, făcută de mine și de soția ma pe moșiia noastră, ce o amu, aastă moșiie, de la părintele meu, care să află în coprinsul grădini mele, și sântu și doo case în margine grădini aceștia, de ne dă noo dijmă, și într'aastă grădină amu eu pruni puși de mine, cătu să coprin[de] într'ă[n]sa, dându și talr. 12 dumnialor ispravnici pentru hotărâria grădini aceștia cu Enache Hiotu. Aăsta casă ce să află cu coprinsul ei o lasu cu sufletul meu soții mele, împreună cu copii mei, să ostăpănia[scă]. Iar, cu cătu pentru împărțala grădini aceștia cu frați miei, cumu va alege omîni în frica lui Dumnezeu, că eu amu scos toate moșiile cu cheltuiala ma, care sântu scrise tote pe o foe bășcăluitu, iar la casa părintască amu pruni puși de mine, căți să coprinde.

talr. bani.

90 amu la Dinulă Crețulu i la Steriian fečoru lui Radu Gurău, ce i-amu datu acești bani să să hrăniască și la toamnă să-mu dea marfă pă ei, cu taleru 1 mai josu după cumu s'o vinde.

10 amu la Radu Gurău de anul trecut, și amu vorbitu să-mi dia marfă pă ei acuși.

30 amu la Gheorghe Soroiu de la Sfinți Apostoli cu sorocu până la Sântă Mariia Mare, să-mu dă dobândă taleri 3, iar de la acestu soroc încolo ban[i] să fie fără de dobândă și să-m dea marfă pă ei.

Amu o căldare de săpunu ce o amu cupăratu eu de la Tănase căldărar de la Ploești în tale[ri] 20, dându și căldare ce o 'mu avutu de la răposatu tată-meu, prețuind-o talere 20.

Și, pentru aăsta căldare, amu datu pentru sufletul răposat tată-meu doo sărindare, o lasu soții mele cu copii mei.

8 amu la Radu brânzar o[t] Vale Gardului, dați pă marfă, adică ocao de seu, câte parale 10.

15 amu la Necula părcălabu ot Vale Gardului.

3 amu la Vladu de la Homorăču, ce i-amu datu pă seu, ocao câte parale 8.

4 amu la Dima păduraru Bălăceanului.

2.60 amu la Dragomir al babi Naga.

9 amu la Aldea Faidașu o[t] Cuibu, dați pă vinu cu zapisu.

2 amu la vâtaf Mărza o[t] Văleni.

35 amu datu coconii Zanfiri pă poiana de fănu, de amu răscupărat prin mâna dumnealor boeri isprav.

3 amu datu la cheltuială tootu atunci, să o stăpânească soția.

10 amu cheltu[itu] de amu curatu ačastă poiană.

3,90 amu la Maria din Vitioră.

3,90 amu la Neculaiu Brandaburu.

8 amu datu căpitanului Banescu la hotărnicire.

3 amu la finul Licsandru.

3,90 amu la finu Opria.

Iar, cătu pentru vie care am făcutu eu din păragină, cumu va alege niște omeni în frica lui Dumnezeu, findu-că amu chelutuitu până amu făcutu talere 125, findu-că știu și omeni din prejur dalului.

Aici arātu mai amu și o foe scrisă ce amu chelutuitu pentru scotera moșiilor, și pentru alutele multe cătu arată într'ansa amu chelutuitu cu viața că părintască de amu înmu[li]țitu.

La acestia toote, lasu cu sufletul meu asupra soții mele ca să stăpănescă ia toote dinpreună cu copiii mei, iar cine va strica ačasta adiiată, din neamu meu sau din alt cineva, să fie sutu blestemu lui Hristosu și afurisitu de trei sute sfinți părinți. Și, cându s'au făcutu ačasta adiiată, fost-au mulți omeni de cinste care mai josu să vor iscăli, întărindu-o și cu iscălitura ma. Eu, Anghelache sin Gheorghe Stănulescu ot Văleni.

Taleri 7,60, au dat lui uncaș Pradi i lui Stan jămătate de laz de fân cu zapisu.

Eu Gheorghe Cărțiboiu și unchi lui amu fostu față.

Eu Dumitru bratu egu, mar.

Eu Anghelache măcelar și nașu lui, mar.

Eu Gheorghe cojocar, socru lui, mar.

Și amu scrisu eu pop Vladu ot Văleni cu zisa lui Anghelache, și mar.

8.

Adeverim noi preoții din târgul Vălenilor i cu megieșii carele mai jos ne vom iscăli cu ačastă adeverință a noastră la mâna aceștei nevesti anume Parașchiva, soția răposatului Anghelache, fecorul lui Gheorghe Stănulescu ot Văleni.

Fiindu-că are judecată cu cumnați frați răposatului că după adiața ce o are și foe ce scrie de tote cheltueale lui și noi adevărim în frica lui Dumnezeu că sântu toate bune ce scrie într'ânsele, făcute dă răposatul, că, cându au muritu Gheorghe, tatăl răposatului, s'au aflatu la mare scăpătăcune și cu copii mulți, și, findu răposatul Anghelache mai de vârstă decât toți, au plătit el totă datoriia, făcându-i și soroceale, măritându și trei fete din puțină agoniseala lui, scoțându și moșorele câtă s'au aflat totu cu cheltuiala lui și, după acestea toate neputându a trăi în casa cea părintească, s'au bășcăluitu de tote rămasurile cele părintești, făcându-și casă el depreună cu soția lui, i livada din poiană pă pământu ce să afla al lor, scoțându și acestu pământu de la moșneni cu cheltuiala lui i făcându-ș și vie în deal, iar bășcăluitu din păragină tot pă locul lor, iar după mortea răposatului Anghelache nu i-au făcut nițio parte din cele părintești acești fămăiu, ce au luotu și cele făcute de dănși, bătând-o și de doă, trei ori în casa ei, sperindu-se și ași (*sic*) umeni din prejur, rămăindu și copii ce are cu răposatul la mare scăpătăcune, din rămasurile părintești ce l-au făcut eu carele voi arătate (*sic*) mai jos.

Via și dealu ce să află făcută de tată-său, pog. doă și jumătate, 22 obrașia cu pruni, cu casa, cu pivniță.

3 pogone de vie ce au făcut-o răposatul Anghelache din păragină.

2 pogone păragină din susul vii.

2¹/₂ la casa cea părintească, locu i cu pruni puși, de ră[po]satul Anghelache.

2 pog. de locu la casa răposatului Anghelache.

1 pog. tot alături, ce e l-au datu Enache Hiotu răposatului.

2 case în margine aceștii grădini. cu o cevăte de locu de dă dej[mă] lui omeni proști.

Hotarul Berevoiu-de-jos stăj. 3¹/₂.

Hotarul Berevoiu-de-jos stăj. 6.

1¹/₂ Hotarul după gărlă stăj. 3.

1 pog. locu ce să află în Lăbește.

2 fălcii de fân.

15 pomi meri, nuci, ce-i culeg tot eu.

2 buți de prune i le-au luoatu dă șă fășule (*sic*) în buțile ei culese gata.

Iar, cădu au eşitu acestu răposatu Anghelachi, au eşitu cu doi boi cupărați de el și cu doi boi de zestre de la năvastă și un caru cupărat tot de el i o căldare de săpunărit veche ce i-au dăruită taică-său la morte, iar altu nimică.

Acestea știm în frica lui Dumnezeu, acestea adevărim prin iscălituri.

805, Noemv. 20.

Pop Stan ot Văleni adeverez.

Pop Mathei ot Văleni adeverez.

Eu Barbu Bîjdideanul ot tam adeverez.

Eu Pașcul Bolbocă adeverez.

Eu Anghelache Părță adeverez.

Eu State brat Anghelache adeverez.

Eu Stăvărache adeverez.

9.

Dum. vătășe al plaiului Teleajănuului, sănătate. Parașchiva ce au ținut întru căsătorie pe Anghelache Săpunar de acii din Văleni și au murit, ce au fost fechor lui Gheorghe Stănculescu, ni să jălui că, după moartea soțului ei, rămăind cu dooă fete și un copil, ce trăescu și acum, frați bărbată-său Tudor, și Crăcun, tot de acolo, nu numai că ar fi lipsit-o din stăpânirea moșii dă partea ce să stăpănea dă către bărbată-său și ar fi luat și trei pogoane dă viaa, din viaa ce-i făcuse bărbată-său, cu toată obrajiia lor, ci încă și din livedea casii de acoalea din Văleni i-ar fi luat dooă buți cu prune ce i-ar fi cules ia. Și, fiindcă prin diata ce au făcut-o bărbată-său văzurăm că pă dinsa și pă copii lor îi lasă clironomi pă tot avutul lui cât l-au stăpănit elu în viață, precum și pă casa din Văleni cu tot coprinu ei, de aceia scriem d¹ ca rachiu ce să va fi făcut dă către părași din acele dooă vase ale jăluitoari să-l faci zapt dă la dănșii, și să stea în bună păstrare până vei avea al doilea poruncă, iar pă părași înpreună cu jăluitoarea după săptămăna cea mare de lăsatu secului de brănză cu plăiaș într'adinsu să-i trimiți aici, înpreună și cu dovezile ce va fi avându, ca să să înfățășăze amândooă părțile la judecată innaintea noastră, să să dea pricini izbrănire. Și fii dum. sănătosu.

1806, Fevr. 6.

Cod. Filíp.

10.

Adecăte eu baba Mariia Stănculeasă împreună cu feciori miei care mai jos să vor iscăli dat-am zapisul nostru la mână nori-mi Parașchi precum să să știe că, avându eu o pucată de loc aici în mahalao Berчені cu două caminuri de casă, unul a lui Ion Cocoș și altul a lui Sore Cotea, și acestu locu este dăspărțitu de al noru-mi și prin cărți de judecată, și acestu loc cât este ne-am învoitu cu noru-mea Parașchiva și l-am vândutu în dreptu tl. bani gata tl. 60, adică optuzeci de lei, și acești bani i-am prilit astăzi toți în mână mea, și noru-mea să aibă a-l stă[păni] ohavnică în veacu, și l-am vânduto eu și feciori miei de bună voia noastră și cu știrea tuturor rudelor mele. Și pentru ačasta am datu acestu zapis la mână noră-mi că să-i fie de bună stăpănire, iar, cătu pentru vre otărnicie, cându să va călca cineva, să avem noi a împlini îndoitu. Și, cându s'au făcutu acestu zapis, au fostu mulți omeni de cinste față, carele mai jos să vor iscăli pă anume. Și pentru mai adevărată credință ne-am iscălit, puindu-ne și degetele la numele nostre, în loc de pecetie, ca să să vează.

1808, Martie 22.

Eu baba Mariia, soția răposatului Gheorghe Stănculescu, împreună cu feciori mei, anume Tudor i Crăcun, Filip, vânzător.

Eu Anghelache Măcerai (*sic*) ot Văleni am fostu față.

Eu State croitor brat Anghelache, martur.

Eu Stoian sin Ene văberul (*sic*) „

Eu Șarban sin pop Vlad „

Eu Frâncul cojocarul „

Eu Dumitru brat Frâncul „

Eu Nițul ot Vittloră „

Și am scris eu popa Matheiu Văn. cu zisa lor, și martur.

11.

Adică eu Mariia soția lui Gheorghe Stănculescu ot Văleni ce au murit, împreună cu fecorii miei, anume Tudor, Crăcun și Filip, încredințam cu zapisul nostru la mână noră-mii Paraschivii ce au ținut întru căsătorie pă fii-mieu Anghelache, cu care au făcut două fete, anume Neaga și Anghelina, ce nu sânt măritate până acum, și un copil anume Anghelache, să să știe că, de

patru ani de zile întâmplându-să de au murit fii-mieu Anghelache, carele îl aveam fečor mai mare decât ceilalți trei fečori și trei fete, care și cu ajutorul lui le-am măritat, și, fiindcă lângă viaa soțului meu ce o am în dealul Cuibul pă pământ moștensesc ohavnic, cu cramă și casă, după moartea soțului meu din gusul acei crămi au mai dăstupat fie-mieu Anghelache cu a lui cheltuială trei pogoane de vie ce are paragină, care le-au stăpănit cât au trăit, iar după moartea lui de la acea vie am luat două pogoane pă seama cestorlalți fečori ai miei, ce trăescu, și copiilor noră-mii și ai fii-mieu Anghelache am lăsat numai un pogon de vie, și nu au fost îndestul ačasta, ci între locurile de moștenire ce mai am în Văleni rămase de la barbată-mieu împreună co casa și alte namestii, fiind ca trei pogoane de loc în târgul, când au eșit din casa mea, ș'au făcut alta cu a lui cheltuială și ș'au sădit livada de pomi tot cu a lui cheltuială pe acest loc, și dintr'acest loc, după arătarea ce am făcut vatafului de plaiu în anul trecut, rănduindu-mi-să megiiși și mergând la fața locului, l-au tras cu prăjina, făcându-l trei părți, și o parte l-au lăsat copiilor noră-mi împreună cu casa tatălui lor, iar două părți împreună cu livedea de pomi ce-au fost sădită de fii-mieu Anghelache li-am luat pă seama fii-mieu Tudor și Crăčun, cum și două case de clacă, ce sânt în marginea acestui loc, s'au luat iarăș pă seama acestor doi fečori ai miei, precum cartea acelor megiiș ce mi s'au dat, adevărită și de către vataf, coprinde, și de aceia astă toamnă am luat de la noră-mea și două buți cu prune ce era culese de dănsa tot dintr'acea livede, pentru partea ce o scosese acestor doi fečori ai miei. Care năpăstuire ce am făcut noră-mii neputându-o suferi și trăgându-mă împreună cu fečorii miei innaintea dumnealor boerilor ispravnici ai acestui județu, după cercetare ce s'au făcut de cătră judecată s'au dovedit că în Văleni am șapte pogoane de loc și pă două și jumătate pogoane este casa mea cea veche cu namestiile ei, ce ni este rămasă de la barbată-mieu, și, în acel loc ce să îngrădise de fii-mieu Anghelache de-ș făcuse casă și livede de pomi, mai fiind și o bucată de loc a unui Enache Hiotu, prin judecată l-au scos fii-mieu de la dănsul cu a lui cheltuială și îl stăpănea împreună cu celălalt pământ părintescu, și, fiindcă pe aceste locuri ce le stăpănesc împreună cu ceilalți fečori ai miei împreună cu casa barbată-mieu, s'au mai dovedit că mai stăpănesc

și un laz de fân peste Teleajăn la Piatră, ca de patru cară de fân i stănjăni doisprezece și jumătate de moșie, însă trei și jumătate în hotarul Berivoești-de-sus i stănjăni șase în hotarul Berivoești-de-jos, și stănjăni trei în hotarul după gărlă, lungul acestor stănjeni din apa Teleajănilui până în apa Bughi, cum și două și jumătate pogoane de vie cu casa și crama i două și jumătate pogoane obrație cu livele de pomi și două pogoane paragină, care fac peste tot pogoane șapte tot în dealul Cuibul pă păământ ohavnic, ce sânt afară de acele trei pogoane de vie care s'au destupat de fii-mieu Anghelache, soțul noră-mii, din susul pivniții ce o stăpănesc. Și osebit de aceste năpăsturi ce am făcut au mai arătat noră-mea în judecată și o foaie de cheltuială de tl. 590, bani 30, ce au făcut-o fii-mieu, soțul ei, în trebile casii părintești, însă tl. 74, datorii plătite după moartea tată-său, cu două sarindare ce au dat pentru o căldare veche de săpunărie ce i-au dăruit-o tată-său la sfârșitul vieții lui, tl. 157, dați ajutor când am măritat trei surori ale lui, i tl. 95, bani 94, cheltuiți în trebile moșii și a locurilor, de s'au scos prin judecăți din mână celor ce le înpresurase, și tl. 263, bani 90, cheltuiți în trebile casii cu tl. 175 ce au făcut cheltuială la acea vie din susul crămii, care să stăpănea de către dănsul până au murit, și aastă foaie, după mărturia ce au dat în scris în anul trecut doi preoți și cinci moșneni, și, văzându-să și de către judecată scrisă din leat 1799, Avg. 4, că este iscălită și de Moise polcov. ce să afla atunci într'acea vreme vâtf. de plaiu, s'au dat crezământ de către judecată că aceste cheltuieli sânt adevărate, și s'au hotărât ca tot acest avut să să facă patru părți, pă patru feçori ce i-am avut, și de la toți aceștia să mi să scoată și mie parte pentru hrană, cât volu avea viață, și pomenirile sufletului și cheltuiala ce au făcut-o fii-mieu Anghelache, să să facă iarăș patru părți, și tl. 147, parale 22, a patra parte, să-i păgubească copii fii-mieu Anghelache, iar trei părți, tl. 442, parale 27, să-i plătească ceștilalți trei feçori ai miei ce trăesc, și să între în stăpânirea tuturor lucrurilor de o potrivă ca și copii fii-mieu Anghelache. Și, fiindcă și eu și fii-mieu sântem scăpătați și avem bănuială că aastă foaie de cheltuială este încărcată, pentru ca să nu să îngreoeze sufletul lui cu plata banilor de către ceștilalți frați, de a noastră bună voe, nesiliți de către nimeni, ne-am împăcuit cu noru-mea dă i-am dat ca să stăpânească copii ei via ce este

făcută de fii-mieu Anghelache, din susul crămii noastre toată, și din dosul aceștii vii să avem a le mai da încă o jumătate dă pogon de păragină, tot pământ ohavnic, ca să-ș facă copii crăme pă dănsa, și să aibă a stăpăni și casa ce este făcută de tatul lor în târg Văleni, cu tot locul cât l-au avut coprins și cu livedea de pomi ce este sădită iară de tatul lor, și i-am plătit și acele doă buți cu prune ce i le-a luat astă toamnă. Iar acele doă case de clacă ce sânt lângă locul aceștii case ce au rămas a-l stăpăni numai copii fii-mieu Anghelache, să aibă a le stăpăni cestelalți trei copii ai miei împreună cu toate celelalte ce rămân nedate copiilor fii-mieu, împreună cu toți stănjăni de moșie. Și să aibă a mai stăpăni copii fii-mieu Anghelache și un az de fân ce este peste Teleajăn, la Șăporeni, care l-au cum-părat tatul lor cu zapis de la Preda Log., moșnean, i alt laz de fân, totu peste Teleajăn, la Piatră, ce amu fost pus zălog de către soțul meu la dumnei Zamfira Cireșanca și s'au răscumpărat de către tatul acestor copii, cum și căldarea de săpunărie care le-au stăpănit tatul lor cătu au fost cu viață, precum și noru-mea de la moartea lui și până acum. Iar de alt de nimic să nu mai fim supărați de acum innainte, precum și de analogul aceștii chel-tueli, pentru ca să nu mai încărcăm sufletele morților. Care așa-zamant am făcut cu bunăvoința noră-mii și a frate-său i cu a mea și cu a fečorilor miei. Și spre a să păzi acastă invoire ne-strămutata în veci, de a nu ne mai scula unii asupra altora cu niciun cuvânt de pricinuire, am rugat și pă dumnealor ispravnici de s'au trecut în condica județului și s'au adevărit și cu a dumnealor iscălitură, iar noi pentru credință ne-am pus numele și degetele în loc de pecete.

1807, Fevr. 28.

Eu_Mariia lui Gheorghe Stănculescu adeverez.

Tudor	{	fečorii Marii adevărim.
Crăčun		
Frîlip (<i>sic</i>)		

Eu Gheorghe Chincibotu, fratele Marii, mart.

(Întărire din 1806 (*sic*), 28 Februar, de la județ : iscălesc Ghe-
orghe Filip și un Păharnic.)

12.

Adecă eu Soare măcelar ot Văleni dat-am credinčos și adevărat zapisul mieu la mână Paraschei precum să știe că, avându eu o cășcoară aci în târgul Vălenilor, părintească, și eu neputându-o ținea după neputința mea, și fiind și casa prostișoară, am făcut-o vânzătoare și, învoindu-mă cu dumneaei, am tocmiț-o în drept bani gata tl. 20, adecă douăzeci tocma, și acești bani i-am prlimitu toți deplin în mână mea. Și i-amu vândut-o de a mea bună voe, nesilitu de niminea, iar, citu pentru frați miei Gheorghe i Trandahir, să n'aibă nicio treabă, la un cuvântu măcar, să am eu ca să răspunzu, fiindu ca i-am plătitu de datorila lor ce au făcut-o ei. Și pentru mai adevărată credință i-am datu acest zapisu la mână dumneaei, iscălindu-mă și eu mai jos, puindu-mi numele și degitul în loc de pecetie, ca să crează.

1808, Mai 14.

Eu Soare dinpreună cu soția mea Rada i copilul mieu Enache am vândutu.

Și am scris eu Necolai sin pop State duh. ot Văleni cu zisa dumnealor, și mart.

13.

Adecă eu Ion Cocoș înpreună cu soția mea i cu copilul mieu anume Pătrașcul încredințezu cu zapisul mie[u] la mână Parașchivi, soția răposatului Anghelache, precum să știe că i-amu vândutu casa cu prunisori i cu grădina cu legumi în dreptu tl. 65, adecă șaizeci și cinci, și am vândut-o de a mea bună voe și cu știrea tuturor rudelor mele, ca să fie dumnei stăpânitoare ohavnică în veac, și eu am prîmit bani toți deplin în mână mea, și eu să am a eși din casă în zioa de Nașterea Sfântului Ion Botezătorul. Și pentru mai adăvărată credință i-am datu acestu zapisu la mână dumnei, puindu-mi și degetul mieu la nume în loc de pecete, ca să crează.

1808, Iunie 22.

Eu Ion Cocoșu înpreună cu soția mea i cu copilul meu, anume Pătrașcu, am vândutu.

Eu Rizan părcălabul ot —, martur.

Eu Manea Suflea, martur.

Și am scris eu pop Maftel cu zisa lui Ion, și martur.

14.

17 Septembrie 1819. *Privilegiu* domnesc de „boier de neam“ pentru Anghelache sin Anghelache.

15.

Cu ajutorul lui Dumnezeu folia de zestre a ficii nostre Joiți, cum în jos arată.

1822, Ghenar 28.

4 boi de jug.

2 vač.

2 iape.

Tl. 200, adică doo sute, pentru malotea.

Tl. 300 salba de galbeni de la gât.

2 rochi de stambă.

1 roche de anghină.

1 scurteică de ghermezit cu jderi.

4 cămăși voinicești.

7 cămăși femeiești.

8 perne albe cu fețe.

1 saltea cu lână de cit (?).

1 plapă-mă de cit (?).

2 scorțe de pat.

1 ladă noo.

4 talere de cositor, cu tacămul lor.

1 feșnecu de alamă.

1 căldare de rufe.

1 topor.

1 tigae.

1 frigare.

10 șervete.

4 peșchire de obraz.

2 mese de pânză.

1 cearșaf.

2 tingiri cu capace.

Și mila de la Dumnezeu și sporul lui Avram și a [lui] Isacu și blagoslovenia părinților.

Eu Dobra soția răposatului Neculai, împlinitore.

Eu Costandin sinu Necula Veselu adeverez.

Eu Dumitrache Rânjea am fostu la învoire.

State băcanu am fostu faţă.

Şi am scris eu Opre băcan cu zisa dumnelor şi pop Costan-
din faţă.

16.

Sud Saac.

D' logofete Filipe şi Molitfa Ta preot moş pop Mateiu, vechi-
lule al potropopii plaiului Teleajen i logt. Zanfirache dă aici din
Văleni şi Postelnice Costandine, sănătate. Anghelache logofeţel,
viind, mi să jălui că, având o liveadă de pruni cu pământul ei în
mahalaoa Berceşti cu zapis dă la un Soare Botica, pe care l-au
stăpănit cu pace până la hotărnicia ce s'au făcut în pricina mo-
şăi lui Ianache Hiot Pestrescu (*sic*), ce cu hotărare domnească
ş'au luat partea dă moşăde a sa de la vericine s'au aflat stăpănin-
du-să şi nu s'au aflat vândută dă neamu lui, călcând şi în gră-
dina numitului jăluitor un petec de loc, şi pă lângă Pestrescu
acela să pune şi polcovnicul Panca şi îl ia toată coprinderea
acel grădini fără dă niciun cuvânt, pentru care isprăvnicatul vă
orânduieşte pă dv. să mergeţi la faţa locului şi să dovediţi căt
loc să găseşte în partea Pestrescului şi căt în partea polcovni-
cului Panchi, văzând şi, acel Botica moşnean au fost stăpănind
cu moş polcovnicului Panchi, şi dă să cuvine a-l avea polcov-
nicul Panca, pentru căci este dat dă acel moşnean şi, putând, să
le faceţi şi învoire, iar, neodihnindu-să vre o parte, să daţi în
scris dă ceia ce veţi găsi cu cale în frica lui Dumnezeu, trimiţând
pe amândooă părţile la isprăvnicat spre a le să izbrăni pricina
aceasta.

Alexandru —

823, Avt. 19.

17.

De la vătăşila acestui plaiu Telj.

Către cel mai jos arătaţi.

Fiindcă Anghelache sin Anghelache logofeţel de aici din Vă-
leni după judecata ce au avut aici la vătăşile cu unchişii săi
Tudor şi Crăciun Stănculeşti cerură a merge în dealul Cuibului
ca să-l măsoare unchişii lui partea sa de vie ce i s'au ales după
judecăţile ce au avut înainte vreme, trei pogoane şi jumătate
cu o jumătate de pogon obraţie, cercaţi fiind dumv. de amăn-

dooă părțile, vl să scrie și să orănduește vătăjiia ca să meargă la fața locului și după coprinderea zapiselor ce au innainte prin judecată amindoo părțile să măsurăți trei pogoane de viie și o jumătate de pogon obrajiie, din sus de crama părintească ; care măsurătoare făcându-să în frica lui Dumnezeu, să puneți semne și să dați în scris în dosul acestui ptac.

Dumitrache Benescu.

824, Noemv. 11.

Dum. Constandin Scărpenișanu.

Ânghelache Constandin. Îmbășache.

Ghioca Carabeju.

18.

Fie, Doamne, mila ta spre noi, precum am nădăjdut și noi spre tine.

Foiță de zestre a fiicei noastre Păuna de cele ce i-am dăruit, cum la vale arată.

831, Noemv. 30.

500, cinci sute pruni în valea Stălpului, pă moșiia sfintii mănăstiri Văleni.

Carul jumătate.

2 bol mari.

2 junci.

1 vacă.

1 malotea ghemesut blănită cu jder.

1 roche taclit.

2 stanbă.

1 fermenea de postav.

2 scorțe : una aleasă, una în vârgi.

6 perne lungi.

1 plapomă.

1 saltea.

3 perne.

3 cămăși voinicești.

8 fâmeești.

2 peșchire borangic.

2 ipac dă cuțu.

1 masă pă masă.

2 talere cu tacămul lor, cositor.

16 șărvete.

16 batiste.

1 ladă nouă.

1 căldare.

1 topor.

2 saci.

4 galbeni împărătești în salbă.

30 vedri pelin sau trei alt în locu pelinului.

Și mila lui Dumnezeu să le fiia întru ajutor.

Popa Drăgoiu duhovnic am binevoit.

La leat 1852, Săptemvrie 12, au răposatu soția noastră Oprina, pă care o luoașem întru al doilea căsătorie. Eu Anghelache sin Anghelache Stănculescu.

19.

Cinstitu pitacu cu plecăcune l-am prîmit; cele poruncite am înțeles. După cerearea ce au făcut logt. Anghelache pentru un locu ce-lu are cumpărat în hotaru Berevoescului-de-sus ca să să etcretorează (*sic*) de cătră Radu Lupea i dă cătră diaconu Iordache Hopu și cere a să mășura după zapis și a să înpetri, următori fiind cinstitului pitac, am mersu la fața locului împreună cu Radu sin Tudosie vânzătoru locului i cu Iordache deacon și cu Radu Lupea i cu logoft. Gheorghe Pascu, unul din tovarăși de moșie, și am pus zapisu înaintea și după cum îi scrie i-am măsurat locul la capul de spre Răsărit la malul Teleajănilui stânj. treizeci și șase și jumătate dinu hotarul sfinte mănăstiri până la un cereși care l-am înherat. Mers-am și la capulu de spre apusu din susu nukului prin peatră și iar am măsuratu totu dinu hotarul mănăstiri stânj. treizeci și șase și jumătate până la o tulpină de nucu mare, și am încheat ocolul locului după cum îi scrie zapisu, și de urmarea ce am făcut răportuesc cinstitei supt-ocărmuir.

Popa Preda dascalu.

834, Ghen. 29.

Costandin Cărpeneșan Post.

(Ordinul e din 26 Ianuar.)

20.

9 Mart 1834.

Supt-Ocârmuirea plaiului Teleajen înștiințează pe „părintele diiacon Iordache” să caute a fi „la de culo prigonire dintre Sfinția Ta și Logt. Anghelache”.

21.

30 Maiu 1837.

Împăcare în procesul cu Anghelache pentru via de la Cuib. „Dumitrache Petruș, Ene Păsculescu, Ioniță Țenescu“, unul „ot Brașov“.

22.

9 Decembre 1838.

Raport către „ocărmuirea locală“ pentru cearta lui Anghelache cu polcovnicul Panca pentru un drum închis. „Polcovnicul Panca să înțeleagă că nu poate închide drum vechiu... Jăluitorul nu-l lasă să dea cu gardul în gardul său: nicio închidere nu poate face dumnealui.“

Iscălesc Ene Păsculescu, Gheorghe Negulescu, C. Cărpenișanu și Gheorghe Bărbulescu.

23.

Adică eu cel mai jos iscălit încredințez cu zapisulu meu la mână d. coconului Enuță Filip precum să știe că de a mea bună voe i-am vândut locu de supt casa lui Mateș Ungureanu după predeal, și semnile acestui locu este: curmezișul stânjăni șaptesprezece și lungu dinu gardu ce este acuși închis din sus și la vale până în Bughisoara, și i l-amu vândut d. ohavnicu în veci. Și tocmeala acestui loc au fost lei 500, adică cinci sute; care bani i-amu și prîmit toți deplin, în mână mea, și oricine îl va supăra să fiu eu răspunzător. Și spre mai bună încredințare amu iscălit insumi cu¹ condei mieu, ca să să crează.

842, Ghenar 1.

Și amu rugat și cinstita Supt-Ocărmuire de mi-au adeverit cu iscălitura.

Alecu Popescu adeverezu.

Și am scris eu dascălu Gheorghe al mănăstiri și martur.

Supt-Ocărmuitorul plătului.

Iscălitura din dos fiind adeverită a celui ce să vede iscălit

¹ În copia contemporană: „cu mână mea și“.

după arătarea ce prin viu graiu au făcut, spre dovadă să încredințeze și de Supt-Ocărnuire.

N. Homorăceanu.

842, Februarie 23.

Gheorghe.

După acestu l-au răs[cum]părat sin Mateș Ungurean, să-și stăpânească atât în viață, cât și neam depre cum să cuprindă în dos acestui zapis și am și iscălit, primindu-mi și toți bani deplin.

Ioană Filp.

24.

Cu ajutoru lui Dumnezeu să se știe foa (*sic*) de zestre a fici noastre, anume Tincă, din cele ce-l dăm no să însemnază mai jos, dar Dumnezeu să le dăruiască mai multu decât noi; 844, Ghenar 18.

2. Doi boi de jugu.

1. Una vacă cu vițelu în pantece.

4. patru rămători.

1. unu locu de casă în săliște.

1. însă ca o jumătate pogonu, ci de la vale de cărcumuma, însă din drumu spre Soare-Răsare.

1. una scurteică tradedamă blănită cu vulpe.

1. fermenea ostarie (?) blănită vulpe.

3. rochi mabază 2 stanbă.

1. bazmă de gât.

1. testemel.

2 perne scurte de ladă.

6 perne de părete de lână.

2 scoarțe malasă (*sic*).

2 șărvete de puf.

2 mărâmi.

30 șărvete dă masă.

4 cămeși femești.

1 cămașă de ginere.

2 cămași voinicești.

1 cămașă socri.

1 saltă de călți.

1 ladă mare.

Și mila de la Dumnezeu, și de la noi blagoslovenie.

Dumitrache Teianu (?) adeverez.

Eu Iupăn Istrate Brumar, martur.
 Eu Enache Mihăiloi, martur.
 Eu Avram al Mecli, martur.
 Eu Neculăiță al Anchi, martur.
 Eu Vasile Băbărescu, marturu.
 Eu Toma Moiscă, martur.
 Scriitor Hr. Dimitrescu.

25.

Rog pă cinstita Comisie a slobozi un răvaș du[mnea]lor Dumitrachi Lazeroiu și Tenă Brumaru și Alesandru Piță, calere (*sic*) merge la politie București în soroc de dou săptămăni și chizeșii amu, iar, întâmplindu-se vre-o dare..., să fiu eu și răspundere.

1846, Martie 20.

(Iscălitură neînțeleasă.)

26.

Supt-Ocâr. de Teleajen.
 Adm-ția satului Cereș și Slon.

Trebuință fiind a să face din satul vostru suma carălor mai jos însemnate pentru încărcarea fânului și a dusului la magazia din oraș Ploești în trebuința împărăteștilor oștiri rusești, de acela printr'aceste vi să pune îndatorire ca prin înțelegere cu orânduitu boer de neam în soroc de patru ceasuri să le însumați, pă care să le aveți gata, îndată ce voi sosi eu aici să le încarc și să le pornesc la magazie. Deschideți-vă ochi, că vă dojeniți strașnic, nefiind gata la soroc.

(Iscălitură nedescifrabilă.)

1848, Ocv.

Cară fân

6 a... daț Slon.

23 Moșneni bir[ni]ci, cu boeri din Ceraș.

Iar carăle trebuințoase se vor face dintr'aceste doo sate.

Cară fân

6 Elinca Cirișanca.

6 Gheorghe Cirișanu.

3 Dumitrache Bărbulescu.

8 Moșneni Cereșani.

23

27.

Fănu ce s'au pornit de la satul Slon și Cerașu la magazie Ploești; 848, Oct. 11.

Care. Căruțe.

- 1 7 Trache Cereșanu, cărăuși de jos (Iordache Negreu, Gheorghe Tatar, Ivan Olteanu, Dumitru Cioinar, Mihai Curcă, Ioniță Băjenar, Andreiu Liotică).
- 2 3 Ileanca Cereșanca, cărăuși (Tudose Gros, Filcea Negreu, Pascu Moghiuroșanu, Costandin Ungureanu, Dinu Cârloagă).
- 2 — Dumitrachi Bărbulescu, cărăuși (Dumitru Chivăran, Necula Suditu).
- 4 8 Moșneni Cereșani, cărăuși (Nuță Tăcu, Dragomir Grosu, Șarban Bălașu, Dumitru David, Cernat Șalar, Stoean Loloiu, Vasile Ciuculă, Opreș Loloiu, Enache Boeroiu, Neculaie Boeroiu, Gheorghe Porea, Ion al diaconișii).
- 3 2 Arendașu Slonului, cărăuși (Barbu Popa, Stan Tăgărță, Dumitru Burlacu, Ivan Ceapă).

28.

21 August 1849.

Ordin de hotărnicie la Măneciu Ungureni și Pământeni.

La Izvoare: Pitarul Nicolaie Homorăcean.

29.

Mart 1850. „Anghelina soții răposatului popa Radu ot Podeni Vechi“ vinde un locu cu pruni lui Anghelache.

Iscălește și „Costandin băcan, boer de neam“.

Întărit de aleși: Mateiu Oprea Bădicu, Medru (?) Nezu, Io-miță Mătuian.

30.

Dovadă.

Supt-iscăliți dăm ačasta la mănă lui Gheorghe Mateiu Ungurean dintr'acest târg că pentru un loc ce-l vânduse logt. Alecu Potropopescu răposatului Enuță Filp, după predealu, știm cu

adevărat că l-au răscumpărat pomenitul Gheorghe Mateiu singur din a sa silință de la răposat[ul] Enuță Filip, care bani s'au răspunsu numai de Gheorghe al răscumpărări acelu loc după co-prinderea zapisului, iar nu și de ceilalți frați, și de știința ce o avem ne iscălim într'aastă dovadă. 1850, Iunie 20.

Dinu Bărbulescu, dovadă.

Istrate Brumar

Filip Stoian (?) logf.

Scriitor Ioniță Grigore cu zisa celor de sus iscăliți.

31.

1850, Iulie 14, prezidentul judecătorii Prahova, no. 3684, către logf. Anghelache Stănčulescu de la Văleni.

Pentru luoaia în cunoștință a hotărnicii moșii din hotaru Berivoescu-de-sus ce-i zice și Culatcu, propietatea d-lor Ioan Cirișanu, Draghici povarnagiū și alți, ci să invecinește și cu propietatea d-le ce ai acolo, mărginindu-să cia din urmă sorocire la trei ale viitorului Avgt., să face cunoscut și d-le, ca atunci să vii negreșit la judecătorie ca să dai mulțămire pe zisa hotărniciei sau, nemulțămindu-te, să te judeci cu proprietarii, căci altă sorocire nu să va mai face. Și, daca nu vei păzi arătatul soroc, să va da hotărâre în lipsă.

(iscălituri.)

32.

Adecă eu cel mai jos iscălit dau bun și credinčos zapisul mieu la mâna d-lui văru Tudor sin Frâncu cojocar precum să se știe că, din zapisul ce i-am dat lazul de fân în arendă, m'am rugat de d-lui de mi-au dat optzeci și patru sfanțih, și o căruță ce o face Petre de la Teișani, să o plătească tot d-lui. Și pentru acești bani să aibă a cosi lazul de fân ce i l-am dat în arendă, și de la împlinirea arenzi să aibă a-l mai cosi pe o toamnă în dreptul dobânzii numiților bani de mai sus. Iar pentru bani ce mi-au dat să am a-i răspunde în soroc de două luni, când voi veni să-mi iau căruța, iar, nerăspunzându-i banii la numitul soroc, să-i rămăie lazul în dreptul acestor bani. Și spre încredințare am rugat pe scriitor de m'au iscălit, iar eu am pus degetul la numele mieu, să fie crezut.

1842, Noemvrie 13.

Iscăliți: Eu Ioniță sin popa Vlad adeverez.
Eu Ioniță Dorobanțu ot satu Bertea, martur.
Eu Dinu Dorobanțu ot Ghîtioara, martor.
Eu Mînea Duca, martoră.
Scriitor cu zisa numitului Ioniță Cojocar.
Am scris întocmai după orghinal.
Anul 1850, Avgust 18 zile.
Monah Isaiea Costandinov (?).

33.

Însemnare de cele ce s'au aflat în casa părintească când ne aflam toți frați și sururi mici nevărznici, numai eu supt-iscălitul mai mare, care din ceput toate în jos să arată pe anume; 1851, Mart 9.

1. Aflându-să tatăl nostru om strein și sărman, neavând putere a-ș plăti nici bani birului celui de sat, l-au băgat sat la d-lu răposat medelnicer Mărzea rîndaș pă cursu de o vreme de ani, ca, când i să cerea bir, îl răspundea pomenitu răposat Medelnicer.

2-lea. Trebuință având tatăl nostru și sălit fiind pentru hrana casii, neavând ajungere, ci lipsă, au plecat într'o vară cu coasa la câmpu, venind de la câmpu numai cu lei 18, și, avându un juncu tată-mieu, silindu-mă ca să mai iau și eu unul, să-i avem pentru casă, eu, fiind supus cuvântului părintelui, m'am băgat slugă la dumnealui jup. Dinu Bărbulescu, într'o jumătate de an, și am luat lei 60, și am cumpărat soție acelu juncu. Junci aveam, căruță nu aveam. Văzând eu, am luat o pereche de cizme voinicească și am dus-o tot la jupăn Dinu Bărbulescu, și mi au luat o căruță micușoară; care eu, umblând cu căruța cu junci și agoniseam mult puțin de hrăneam toată casa, aflându-să în vreme de foamete.

3-lea. Anul întrecut acei boi i-am vândut în drept lei 120; pă urmă am mersu la un Neculai Ciufleică ot Bughea-de-jos, și am luat doi junci cu preț de lei 180, puind de la mine lei 60, după neajungerea boilor arătată mai sus, cu prețu vînderii.

4-lea. Pă urmă s'au mai prăsit doi junci din curtea părintească și s'au vândut de tatăl nostru în drept lei 120; s'au luat un bou de la Marin Olteanu, soție altuia ce să mai află în curte,

cu lei 92, și dintr'acești bani ai boilor de sus, lei 25, pă o sută ocă mălaiu de la moara călugărului.

5-lea. Din vaca ce am în curte după moartea mumii noastre rămăind atunci și o vițea care au vândut-o frate-mieu Ioniță lui Neculaie al Anchi în drept lei 25, care acum să află numai vaca cu vițel în păntece și cu mănzat lângă dănsa.

6-lea. Mai vânzând frate-mieu Ioniță un bou în drept lei 59, și dentr'aceiași bani au dat cumnatul jupân Sore lei 50, și lei 49 aū rămas tot la frate-mieu Ioniță.

Gheorghe Mateș Ungurean, târg Văleni, mah. Costeni.

34.

Zapis

prin care fac cunoscut că prin bună voe și nesilit de către niminea, astăzi, la tunsul fânului meu, anume Licsandru fiul fiului Gheorghe Matei, i-am dăruit o jumătate pogon de pământ în dial Cuibu, însă loc sterp, să-ș facă vin sau să pue porumb, loc hohabnic, în veci să-l stăpînească, atât finu Licsandru, cât și urmași lui. De temelu acestui zapis am rugat pă oameni care sănt marturi de s'au iscălit, și eu m'am iscălit insumi.

Gh. Gheoca amu dăruitu cu totă inima.

Nicolae Spîru Văleni, marturi.

Tudoru Gligorescu, martoru.

Gligore zetu Istrate, martoru.

Ilie sinu Neculae, martoru.

Aghelu lăutaru, martoru.

Biță sănu Gheorghe, martoru.

Enache sin Mihalcea ot Văleni, mart.

am venit și m'am iscălit.

35.

3 Septembre 1851. Învoială cu Anghelache Stănciulescu pentru închinarea casei lui, din partea lui Iamandi Buciioc; martur: N. Protopopescu.

36.

„Copie după porunca Preasfinții Sale părintele episcop către cucernici protopopi.

În privința cum să urmeze preoți cu mărturisirea enorriașilor

în sfintele posturi de peste anu, am deslușit îndestul Cucernicia Ta prin circulariia din doosprezece Martie, anul 853, și, pe cându eram încredințați că să va fi făcut urmarea întocmai, fără nădejde și luărăm știință că lăcuitori ar fi urmând tot după vechiul lor obicei, adică, cum este mai cu seamă în sfântul și marele postu al patimilor, vin tocmai în săptămăna cea mare, când preoți mai în toată vremea atunci sânt ocupați cu sfintele slujbe“. Se ordonă iar ca, „îndată ce va intra în vremea unui postu din cele patru sfinte posturi de peste anu, să vie îndată la duhovnic a să mărturisii, ca după aceia să aibă vreme până la sfârșitul postului a face canonul ce i-l va da duhovnicul, după găsirea cu cale va socoti a-i da, când atunci, fiind destoinic, să poată a să împărtași cu sf. taine.

Am mai luat știință iarăși că preoți și dascali ar fi făcându zgomot în biserică la împărțirea colacilor. Această urmare aduce nu puțin scandal în norod, din care pricină credem că va veni la urmă (?) ca să se desguste și enoriași de a mai aduce asemenea prinoase la sfintele biserici. De aceia dar vei fi cu strășnicie și luare aminte a preoților asupra aceștii înprejurări, și pă viitoru să nu mai îndrăznească a mai face asemenea [ne]cuvințe, ci, din oricâte prinoase va veni, cu chipul blândeților și frățeste să se împărță toți după cuvință până la cel din urmă colăcel, căci pentru oricare ne va mai veni la cunoștință că fac asemenea certuri și zgomote în biserică, îi vom canonisi strașnic, și Cucernicia Ta vei fi chemat la răspundere.

Uni din preoți ne mai încredințăm iarăși că n'ar fi dându îndată bileturile la copii ce-i botează și cunună, ci după trecerea de vreme, când atunci negreșit urmează uitare și scăpare din vedere. Aceste urmări fiind împotriva copii stăpâniri care a așa-zat această orânduială neapărat trebuincoasă, te îndatorăm ca să pui strașnică îndatorire asupra preoților ca, îndată ce botează și cunună, pă loc să dea la mâinile lor bileture după orânduială și apoi să-i treacă și în condici, și spre acestu sfârșit însuși Cucernicia Ta vei face riviziie în toată plasa: pe unde vei găsi asemenea bileture nedate, să stăruiești a da negreșit. Și, pentru acei preoți care nu vor fi dat la vreme asemenea bilete, să faci listă și să-i trimeți, a-i cunoaște și noi“.

37.

19 Decembre 1855. Foaie de zestre către ginerele Nae Anghelache „...Un ram alesu ca de Viena cu perinile lui..., doo perine scurte cusute în gherghefu..., una roichie tulpă..., una bașchină atlazu..., doo mese cu ochiuri... un inel de aur cu frunze de diamant și un zmarand..., una iușcea (*sic*) de mătase, una bazmă mătase..., una scurteică tibetu blănită.“

38.

29 Decembre 1855.

Foaie de zestre a Luxandrei, măritată cu Nae Anghelache.

„Androc de mătase“, „un bornuz de ocănel (*sic*) bun, doă mesă cu ochiuri, doăzeci șervete cu ochiuri, patru fuste de percal, zece prosoape de cui cu ochiuri..., trei inele de argint cu lumini..., una boccea de rășea, una basmă de mătase, una scurteică de tubet blănită, un cearceaf de medepolon de pat.

Iscălește: Preotu Tănase duhov., Ghiță Lăzăroiu.

39.

25 Februar 1860. Dincă Petre băcan se învoiește cu Nae Anghelache ca să-î lucreze via „în dealu Cuibu“ cu banii lui, luînd „din rodul ce ni va dăruî Dumnezeu“ cheltuiala, iar restul să se împartă în două.

40.

Principatele Unite:

Județul sâtesc *Prahova*.

Ținutul târgul *Văleni*, plaiul *Teleajănu*.

Ănul 1864, luna *Maiu* 18, no. 90.

Locuitorul anume *Voicu Peneșu* din acest *tîrg* merge la *Ploești* din ținutul *Prahova* avînd cu sine, *pe jos*, cu *un bou*, vite însemnate anume în dosul acestui bilet, pentru trebuință *de vânzare* pe termen de — . (Pecete cu „Ministerul din Întru al Principatelor Unite“.)

Membrii județului sâtesc	{	<i>St. Mărculescu.</i>
		<i>Nicolae Soare.</i>
		<i>Nicolae Gregore.</i>

P. Scriitorul Satului: St. Mărculescu.

Interitū prin pecete (?) la Văleni la 19... Anastase Constan-
dinescu. (Pecete cu o capră și „mah. Costeni din târgu Văleni,
jud. Prahova“).

Vitele cu care călătorește locuitorul numit în față, și semnele vitelor :

Numerulū vitelorū	Felul lor, boi, vaci și altele	Părulū acestorū vite	Córnele sau cóme	Ălte semne
<i>1</i>	<i>bou</i>	<i>galben</i>	<i>cercurii</i>	

Aceste vite s'au scrisū de mine scriitorul satului { *pentru scriitor*
St. Mărculescu.

prin cunoștința { *St. Mărculescu.*
 Deputaților { *Nicolae Soare.*
 Nicolae Grigore.

41.

1874, Noiembrie 4.

Părintească dragoste,
 Costandine mamă,

Nu știu ce rău ți-am făcut de m'ai uitat așa cu totul. Sânt 10 luni de când am îngropat pe tatăl tău, și d'atunci nu te mai văzuī p'aici, nici scrisoare să-mi trimiți, nici un singur ban ajutor. Ștīl că n'am niciun venit de nicăeri, și ce am avut mi-ai luat din mână. Cu casele și grădina nu știu ce ai făcut: se vorbește că le-ai vândut d-lui Ogârnoiu. Foarte rău, de va fi așa. Apoi eu să umblu pe drumuri? N'am muncit și eu și tată-tău acolo? N'am avut și noi nimic, și n'am păs la ele? Pruni cine i-a pus și i-a crescut? Și gardurile cine le-a făcut și le-a îngrijit? Și, când puteam folosi și noi din rodul lor, l-ai dat altuia pe nimic, care nici acum n'a făcut soroacile.

Mamă, gândești-te la D-zeu și-ți ado aminte că sânt muma ta și neputincioasă. Gura însă caută hrana zilnică și n'am de unde.

D. State popa Marcu m'a tras în judecată pentru 100 de lei ce a dat răposatului tată-tău, de la care are zapīs să-i dea prune, care s'a făcut destule în livele, dar le-a cules Ogârnoiu, date de d-ta, și dănsu n'a luat nimic.

Dă-mi zestrea mea, și nu mai cer nimic. Răspunde-mi cu soru-ta Casandra la câte scriu.

Sânt a ta mamă.

42.

Cinstită Supt-Cărmuire de Teleajăn
plecată jalbă.

Cu supunere fac cunoscut cinstiti Supt-Cărmuiri pentru un Gheorghe Popa, târg Văleni, mahalaoa Tabaci, că, în vara trecută tocmind pomenitul niște pinale (*sic*) de lucru, spre facere atât de lemnărie și zidărie, întru care având și eu meșteșugu zidărie, m'au prinsu cu arvună spre lucru, având vorbă cu dănsul de urmarea lucrului, care arvună am priimit de la pomenitul, lei patruzeci și patru, parale doozeci, lucrându-i și eu nooă zile câte lei trei, par. dooăzeci pă zi, care i-am mai rămas lei treisprezece, și după al nostru pus soroc de lucru m'au ținut zălojit dooă luni de zile, neavând voie a mă duce la altă parte, și am văzut că mă apucă de acei lei treisprezece, cu ce cuvânt nu știu, că eu destulă pagubă am avut în acele dooă luni cu șăderea din pricină. De aceia rog cinst. Supt-Cărm[ui]ri a face punere la cale cele de cuvință, că va fi cu păcat. Sânt plecat :

Costea zidar, târg Văleni ¹.

¹ Din colecții private și din rămășița Arhivei Supt-Ocârmuirii,

N. IORGA

DOCUMENTE MEHEDINȚENE

Documente Mehedințene

1.

Zapisul meu la mână nepotului popi Răducanu precum să ști că [i-am] zalojit parte mea de moșie din hotaru Jorcolui și din hotaru Văncili câte mi să faci în tl. 10, adecă optă, să ostănescă până cândă îi voi da bani, și atunci să-m rămăi mie moșie slubodă, și pentru credință am iscălit mai jos ca să să creză.

April 3, 1808.

Eu Dă... sin popa Crădun am zelog.

Eu Costandin Răuți mar.

Eu Pătru sin (*sic*) mar.

(Vo :) Zapisul meu la mână nepotu-mieu popi Răducan precum să ști că am i-am zalojit partea mè de moșie din hotaru Jorcolui și din hotaru Văncile tl. 8, adecă optă, să o stăpănescă până cândă îi voi da bani, atunce să-mi slobodă moșia.

April 3, 1808.

Eu Dă... sãn popi Crădun am zalojit.

Eu Costandin Răuți mar.

Eu Pătru sin (*sic*) mar.

Căt și vasele vii ce sântă : un trază (*sic*) i o bute și un her de 4 (*sic*) să fie totă suptă putere dum[nea]lui acești.

(Marturi.)

Fincă acestă zapisu l-au dat barbatu-mieu denpreună cu mine pentru vânzare vii i pimniți i alte lucruri, cumă în zapisă să arată, după sorocu ce l-amă pusă n'amă putut ca să facă bani, întrebându și nemurile mele, și nu s'au găsat nîmine ca să o răscumpere, de aceia am dat acestă zapisă la mână dum[nea]lui jupănului Dumitru cojocară Velișco ca să stăpănescă aceste aca-

returi în ruptă, și să aibă dumnelui a stăpăni, și copii dumnelui, nepoți, strănepoți, cățu Dumnezău i va dăruî în veci. Și pentru mai adevărată credință m'am iscălit mai jos ca să [să] creză, puindă și degitu în locu de pecete; 827, Noemvere 12.

Eu Stanca soția răposatului Vintilă propogicu, vânzătoare.

(Marturi, între cari un Halângă. Și „eu Ștefan Grecu Drăghici ot Bobaiță, zet Vintilă praporgicu, adeverez și vânzător.)

Tl. 90, adecă nooăzăci, bani, ce să arată într'acest zapis că am dat pentru cumpărătoarea aceștii vii, mi i-am priimit de la Stanca soțul vânzătorului și la toamnă, după ce-i îl voi lua rod, să fiu dator a o slobozi supt stăpânirea numitei, și am iscălit.

Eu Dumitru cojocari adeverez.

831, Iulie 26.

2.

Adică eu care mai jos mă voi iscăli încredințați cu zapisul meu la mâna dumnelui jupânului Dumitru cojocar precum să să știe că i-am vândut viaa mē jumătate ici, pimnița că din fundu, cât și pruni di la pimniță ce să gășăcu și acești mai susă arătat, și le-amu vândut în tl. 90, adecă nouzăci în rupte, să aibă a stăpăni dumnelui, copii, nepoți, strănepoți, căți Dumnezău i va dăruî, fără de niciun cuvânt de pricină, iar, cât pentru tl. 80, adecă opteză (*sic*), ce am fostu eu dator la jupănu Mihai Grecu, am rămasu eu ca să-i răspundă tot dumnelui jupânului Dumitru bani aceia, până la Săfântu Dumitru, iar, nerăspunzându-i eu bani acei la numitu soroc, să rămâne tot viaa și pimnița mē, cât și pruni cei din vale, să rămâne în ruptu piste tot ci am eu aciia, și să aibă a stăpăni în pace fără de niciun cuvânt de pricină. Și aceste mai susă arătate i-am dat de a mē bună voe, nesilit de nimene. Și, cându s'au făcut acestu zapis, au fostu mai mulți omeni de față. Și pentru mai adevărată credință m'am iscălit mai jos ca să crază. Neștindă carte, am rugat pe . . . logofăt de m'au iscălit.

827, Ghenar 29.

Eu Vintilă prăporgicu ot Halungă, vânzător.

Eu Stanca, soția numitului, vânzătoare.

Eu Trăilă Marincovici, martor.

.

Eu Mihai Grecu ot Clătești, martor.

Eu Gheorghe Răiosu, martor.

Eu Costadin Răiosu, martor.

Eu Nicola cu somfîia, marturî.

Și am scrisu eu cu zisa și cu învățatura mai sus numitului Dragomîr bivî....

3.

Încredințaz cu acest zapis al mieu la mîna lui Ștefan Grecu ot Bobaiță precum să să știe că, cumpărînd eu o vie cu pivniță i pruni, după cum în zapisu vînzări ce-l am să cuprînde, și de la Vintilă praporgicu, astă toamnă s'au sculat mai sus numitul, fiindu-i ginere, și me-au îngropat viia, necăutîndu nicio judecată. Deci eu, văzînd astfel de nedreptate, am jăluit la dum[ne]lui Țăuș Istrate, vechilul isprăvnicatului, și me-au făcut poruncă ca să-l trag la judecată, ținîndu-l zapisul bun, și eu de bun stăpîn. Deci, mai sus numitul cîzînd cu mare rugăcune ca să-i sloboz viia jumătate i pruni din vale și pe pivniță frați, miî făcîndu-mi-să milă și socotîndu-l ca pe un frate, i-am slobozit aceste mai sus arătate ca să am și frățască cunoștință, și me-am priîmit tl. 100, adecă una sută, și să aibă a stăpîni dum[ne]lui ačastă mai sus anamestie nestrimutat pînă în veac, atît dum[ne]lui, copii, nepoș[ii], strănepoș[ii], căț Dumnezău îi va dărui. Și pentru credință, neștiînd carte, am pus degetul în loc de pecete, ca să să crează.

Eu Dumitru cojocariu Velișco, vînzători.

829, Marte 14.

Am scrisu, rugat fiind

4.

Adecă eu Stanca, soțîia răposatului Vintilă prăporcicu ot Halăga, dau ačastă adeverință a mea la mîna gineri-meu lui Ștefanî precum ca să să știe că i-am datî eu partea mea de moșie cătă o am di pe urma răposatului[i] bărbatu-meu de zăstre, iar viia și pivnița și pruni sîntî vînduți la dumnealui jupănu Dumitru Velișco cojocarul de răposatu bărbatu-meu. Care aceste sîntî vîndute dinî pușcărie făr de preț, cu cuvîndu că jumătate să fie inî ruptî și jumătate în zălog, pînă îi va răspunde bani, tl. 80, și, întăplîndu-să și murîndu bărbatu-meu, m'au apucatî cu strănsore ca să-i dau bani, și, neavîndu putere, m'am iscălitî în zapisu ca să fie totî în ruptă, iar, de-i va da mîna gineri-meu lui Ștefanî ca să o scoță, să o stăpînească în bună pace pînă

cândă să va căsători și fata ce o am mai mică, și, de-i va răspunde bani, să-i sloboză și ei dintr'aceste acareturi pe jumătate, și să caute și pe mine până la vremea răposării mele, și fata să fie totu' asupra lui până să va căsători, dacă va trăi, și să nu aibă al mai căuta de altă simbie (*sic*), cum numai mănecarea și îmbrăcămîtea. Și pentru bună credință m'am rugat de numitu scriitori ca să mă iscălească, puindă și degetul în loc de pecete, ca să să crează. Și, când s'au făcutu această adeverință, au fostu ma mulți omeni care mai jos să vor iscăli. 829, Octomvre 8.

Eu Stanca soția răposatului Vintilă prăporcicu ot Halângă am dată această adeverință.

Eu Dumitrașco brat Vintilă prăporcicu, mar.

Eu Costândin brat ago, mar.

Și am scrisu eu Gheorghe Răiosu cu zisa și învățatura mai susu numitei, și sântu marto[r].

5.

Adecă noi care mai jos ne vom iscăli dat-am adeverința noastră la mână verilor noștri anume Costandin Borcilă și nepotului nostru anume Ștefan zat Vintilă Borcilă ot Halinga precum să să știe că, având noi moșie dea împreună cu mai sus numiții și în hotaru Halinga și în hotaru Valea Boerească, și findu-ne cu depărtare, de a noastră bună voe am schimbat frățăște: mai sus numiții să stăpânească partea noastră de la Halingă, și noi pe a lor de aici, din hotaru Valea Boerească, cu toat cuprinsu, adecă livezi i săliște locului, viia, pruni, liveze i prisosă, partea noastră din toate curălele, precum și (ne) a numiților asemenea, iar pruni și viile care vor găsi ale nostre pe moșiile altora moșineni să avem a ne învoi cu acei cu moșiia, adecă din Halingă, noi a-i da de la Valea Boerească. Și pentru mai adevărata credință ne-am pus degetele în loc de pecete, ca să să crează.

831, Iulie 7.

Eu Dumitrașco vornic ot Valea Boerească.

Eu Din Brațe (?) dau această adeverință.

Și, când s'au făcut această adeverință, au fost mai mulți omeni care să vor iscălii de martori.

Eu Costandin sin Nicola Borcilă ot Valea Boerească, martor.

Eu Gligorie sin Nicolae Borcilă, tam martor.

Eu Pătru sin Pătru Răiosu ot Hal[în]ga.

Eu Gheorghe Răiosul ot Hlănga, mart.

Și am scris eu Andrei sin Pătru Răiosu ot Halinga cu zisa și învățătura mai sus numiților invoitori de schimbătură cu a martorilor zisă, și martor.

6.

Înscrisul meu la mână părintelui popii Ioniță clericu de aici din Cerneț să știe că de a mea bună voe și nesălit l-am vândut tot locul ce-l am avut și ieu cumpărat de la dumei cocona Manda Brăiloica aici în Cerneț, ce să răzăște cu locu curții casălor Sfinției Sale în dosu, și să-l stăpânească după cuprinderea sămnelor ce să arată în zapisul numiți cocoani, fiindcă i s'au dat zapisu de con Mandi, și l-am vândut în tl. o sută dooăzăci, care bani i-am și priimit toți în mână. Și, pentru ca să le stăpânească părintele în bună pace nesupărat, și să-i fie în locu în ruptă și statornică, l-am dat acestli înscrisu al meu după cum mai sus zăcu, și am iscălit cu mână mea, fiind și alții boeri și nequțtori de față, care, rugându-i, s'au iscălit de mărturie.

831, Avt. 18.

...vanzătoru.

Costandin Ghîbea martorū.

Eu Dumitru, marturū.

Eu Gheorghe cojocar, zet Barbu Știrbu martor.

Și am scris ieu cel mai jos iscălit cu zăsa și învățătura dumealor, și sânt și martor, Vasile Sălceanu.

(Întărire la „polițe“ de „Costdin Hristu, polițaiu“.)

7.

Cinstitului prezădent al gudecătorli judț. Mehedinț.

Moșu meu Dumitru Crăinicianu au avut doi fečori, adecă pă tată-meu și pe un popa Mihăilă ot Comănești, care și acum trăește. În viață au avut 30 stăj. moșile sau și mai mult în hotărul Vrabeți, în care și tată-mieu, căt au trăit, au avut stăpănire, apoi, murind tată-meu de sint aproape de ani 20, am rămas și noi 3 fraț nevărznici, și, nefiind destoinici a chivernisi multă puțină miriazuri părintești, mișcătoare și nemișcătoare, ni-am înprăștial după stăpăn la meșteșug, care și pă unde petrecând vreme, până acum. Iar, de sint chițva ani, statornicindu-mă și

eu unul dinū frați mei într'acest oraș Cerneșu, am intrat în cercetare pentru rămasurile părințești ca să le dovedesc supt a cui stăpânire să află, dinū care partea de moșie a tătâni-meu di cătr'acest hotar, în care trăind în viață au avut și stăpânire, se găsesc în stăpâniria unii vară-mea, Dina, nepotă de sor tatâni-meu, cu ce cuvânt nu știu. Ci eu, ca un moștenitori nevărznic ce am rămas după morte tătâni-meu, cer ca după pravilă să-m dobândesc amândooă părțile. Aici mă rog cinstitei judecăți ca să fie înfățișat.

Pria-

plecat

Gheorghe Boiangiu din oraș Cerneș.

Prezădentul judecătorii Mehedinț.

Vătafu de aprozi, fiinddăcă află toate părțile aici, să-i înfă-șoșeze la gudecată.

1834, Ghen. 13.

Ștefan Burac, judecător.

8.

După porunca cinstitei prezed[en]ții, am urmat noi aleși satului întocmai și am împărțit pe toți trei frați pe cât am găsăt: am găsăt în săliște stânjeni zece și am lot de fieștecare frate câte trei stăjini și trei palmei, adecă eu Mihai Bărlat trei și trei palme și un Văsele Bărlat trei și trei palmei și eu Costadin Bărlat iară trei stăjeni și trei palme; și am dat acestū înscris de partea noastră ca să nu mai avem pricină că unu cu altu de acum înainte, și ne'm iscălit.

1834, Martie 17.

Eu Mihai Bărlat	{	Adevărămū toți, și să fimū frați.
Eu Văsele Bărlat		
Eu Costadin Bărlat		
Eu Iancu Cucu	{	Aleși satului Halinga, și sântem martur.
Eu Pătru Cherču		
Eu Văsele a Sproni		

Și am scris eu Dumitru Bălica, martur.

9.

Foiță de cheltuiala moșii ce am făcut-o eu Răducanu sãn Mustăța Bărlatū, am răspunsū cu Mihai sãnū Bărlatū cheltuiala Bucureștilor, cândū cu Răduțu Sărăcinū, ce am cheltuit-o.

825, Ocotom. 10

tl. par.

36 am răspunsū eu Mihai cu frați mei la mănă lui Păunū Bărlatū sãnū Pătroi ot Valea Boerească.

Eu Gheorghe Găscă, martorū.

Eu Gheorghe Miligali, martor.

10.

Încredințaz eu cu acest zapisu al meu la cinst. mănă dum[nea]lui Post[e]lnicului Ioniță Oprescu, să știe că pe moșia sfintei mănăstiri Govora, în poiana hojască, lângă dealu Gurdacului, avândū eu un cuprins pe această moșie cumpărătoare și de mine făcut acaretul cu doo viișoare părăsite, o viișoră cu rod și mult prilog, i braniște din deal din viaa lui Potronicu și peste drum în vale în matcă cu căfi pruni, meri, peri, cireși, o cășișoră și cu vale vii, care în dosul zapisului o vor arăta anume, — toate aceștea după cum le-am stăpănit eu până astăzi, de a mea bună voie, nesilit de nimenea, le-am vândut dumnealui de mai sus numitul boeri în rupt cu bani gata, lei 700, adică șapte sute, pe care toți bani pe deplin mi i-am priimit în mână. Deci să aibu a stăpăni dumnealui, coconii, nepoți, strănepoți, căfi Dumnezău i va dăru, în pace de cătră mine, copii miei și tot neamul meu, ca un bun lucru al meu ce l-am avut făcut de însumi. Peste plata vii ce am priimit bani s'au milostivit dumnealui să mă ții și cât voi trăi tot acolo la via, și, murindu, să vază de al meu păcătosul suflet cu ce îl va milostivi Dumnezău. Și pentru mai adevărată credință am rugat pe scriitoru zapisului de m'au iscălit, și noi am pusu degetele în loc de pecetiie, ca să crează, i-am dat și doo zapise veichi ce le-am avut pe cumpărătoarea vii. Și, ca să-și aibă tăria această vânzare, am rugat și pe cinstitul d. prezedent al acestui județ Mehedinț, de l-au adevărit și cu iscălitura.

1834, Avgust 15.

Eu Matei Dulgheriul ot Peatra Albă, vânzător, împreună cu fečor meu însă :

Eu Costandin, sin egu, vânzător ot Cerneți.

Față fiind și eu la vânzarea acestui coprins și, rugat fiind de vânzător, l-am iscălit de martor.

A...

Și am scrisu eu cel mai jos iscălit cu zisa și învățatura mai sus numitului vânzătorii, și sănt și mator... ot Cerneți.

Eu cel ce am iscălit pe Constandin vânzătoriu m'am iscălit și eu cel mai jos iscălit..., martor.

Și, întâmplându-mă față, și eu rugat fiind de amîndoa părțile, am iscălit de martor.

Nicu Lupulescu.

(Vo :) Zapisul pentru cumpăratu vii ce am cumpărat de la moș Matei Dulgheriu ot Piatra Albă, statornică din dealu Gărdanului.

11.

Cistitului prezădentu alu judecătorii județului Mehe[din]ului.

Prea-plecată jalbă facu arătare cistitului prezădentu că la pricina de judecată ce am avută cu o vară a mē, deca m'amū infățăsată cu numita innaite cistite judecătorii și pe mene m'au hotărătă cesteta judecată ca să aducă mărturie la această pricină, și eu de trei ori am adusă până acum, și numita n'au stătutū la judecată, și acum nu știu ce să mă facū, că eu nu mai poci să aducă mărtureile denū pri[ci]na cheltueleurū. Și cum va fi mila dum[il]sale asupra mē. Și mă rogū să să dē hotărăre ori în ce chipu, că ia este în satu Sărăcinește.

Prea-plecat

Gheorghe Boegiu ot Cernețu.

Prezident gudecătorii Mehed.

Dum[nea]ta supt-ocărmuitorule al plăși, după sărbători să trimiți pă părăta a veni la judecată spre a să da hotărăre prigonitorii ce are cu jăluitorul.

834, Dechvre 22.

Costd...

12.

No. 129.

Judecătorlia județului Mehedinți.

Gheorghe Boiangiu de aici din orașu Cerneți s'au infățșat la

judecată cu preot popa Mihăilă ot Comănești, amândooă părțile dintr'acest județi, zicând Gheorghe jăluitoru prin jălbile sale ce au dat cătr[e] judecătorie, însă pin jalba din 25 Noemvr. cu trecutul lt. 834, că, numitul preot fiind frate cu tată-său, și tată-său murind, și el rămăind nevărsnic, stăpânește preotu și partea tătăni-său, și, cerând a-i da partea lui, i-au răspuns că este vândută; prin cea de al 2-lea jalbă ce au dat tot către judecătoria într'aceast următori lt., Iunie, au zis că tată-său s'au împrumutat la numitul preot, frate-său, de tl. treizeci, în lt. 805, și i-au dat doăsprăzăce stănjeni moșie din Valea Ochii cu soroc până la Sfântul Gheorghe. De atunci și tată-său murind, n'au apucat să răspundă bani, rămăind stănjeni zalojiți cătră unchi-său, și că după pravilă să cuvine a întoarce bani, și stănjeni să rămăie pă sama sa. Cerând jăluitoru întru aceasta îndestulare, s'au întreat și numitul preot, ce are a răspunde, și, căt pentru rămasurile tatălui jăluitorului, căte mai sânt nevăndute, au zis că să meargă să și le priimească, pentru căci cea mai multă parte de moșie au vândut-o la Glogovianu i la alți, iar pentru acești doisprăzăce stănjeni vânduți cătr[ă] dănsul, înfățișind zapisul tatălui jăluitorului, din lt. 805, Ghenr. 18, de ani 30, luni 6, zile cinci, să văzu coprinzătoare către numitul preot Mihăilă, că l-au împrumutat cu lei treizăci, ca până la Sfântul Gheorghe, iar, nefiind bani la soroc, să-i fie doisprăzăce stănjeni de moșie ai săi din Valea Ochii în rupt pentru acești bani, zicând părătul că bani nu i-au răspuns și după zapis au stăpănit stănjini de atunci și până acum nesupărat.

Deci, de vreme ce părătul pentru lucrurile tatălui jăluitorului ce zăce că sânt nevăndute, au cerut să meargă a le priimi, iar pentru arătați doisprăzăce stănjeni, fiind vânduți statornici, iar nu zalojiți, precum jăluitorului i să păria, nu are cuvânt la cereare ce face, și rămăne părătul a stăpăni arătați doisprăzăce stănjeni nesupărat.

Prezd. Cosdn. Vlădoianu Căminar, Ștef. Burilean (?).

Pročt

Gr. P. Străhăienu.

Preșd. judecătorii județului Mehedinți.

Coplia aceasta s'au scos întocmai după originalul cel trecut în condică. Dechenvr. 1835.

Prezedent : Costandin Vlădoianu_Căminar.

Pročt.

Gr. Petr. Străhăianu.

(Pecete cu cerneală.)

Astăzi, Avgt. patrusprezece, anul o mie opt sute treizăci și cinci, am priimit această copie de anaforă, și nu sint mulțumit.

Gheorghe Bolgu.

Să adevărează primirea, Avgost patrusprezăce, anul 1835.

Gr. Petr. Străhăianu.

13.

Din cinst. porunca cinstitului prez[e]dent al cinstiti judecătorii județului Mehedințul cu No. 1729, fiind noi orânduîț după jalba ce au dat popa Ioan Vâlceleanu i popa Codinica (!) din satu Ciupercenilor și cu alții cetași ai lor, ce să le alegem și să le împărțim nește părțișire (*sic*) de moșiie ce o au în hotaru Vâlceli, în hotaru Peștana, ce să numește Vărtopu și în hotaru Mătăsariilor-de-jos, care moșiie am stăpănit-o uni în hotaru Vâlceli și alții în hotaru Peștana și alții în hotaru Mătăsariilor, și acum, vrăind (*sic*) ca să-ș stăpănească fieștecare părțile cât li să cuvine în câte trei hotarele, ne-au cerut pe noi și următorii, fiind după cinstita poroncă, când i-au fost la sorocu ce l-am pus, față fiind toți moșneni acelor hotar[e] care să trag din Neagoie Vâlceleanu, strămoșul numișilor, întrebarăm pe popa Răducanu ot Vărtopu și pe popa Dinu Vâlceleanu, fiind mai bătrâni, pe căși moș să împartă numiși în câte trei hotarale; răspunsă popa Răducanu că pe trei moș: Neagoie au făcut pe popa Pătru, iar popa Pătru au făcut pe Părvu deiaconu și pe Ioan și pe Dobre. Întrebarăm pe numiși proții, care din care moș să trag; răspunseră că din Părvu diiacon să trage popa Dinu cu cetașii lui, iar din Ioan popa Răducanu să trage cu cetașii lui și din Dobre arătară că să trage Mătăsăreni, Gheorghe i Ioan i Preda cu cetași lor, ce le zică Purceleștii, și după arătările numișilor le-am cerut săneturile ce le au la mănile lor, viechii și noi, și le-am făcut cercetare cu scumpătate, văzind și hotarnicile Mătăsariilor cu leăt 7248, carte de alegere, leat 1792, care arată moștenirea și cumpărăturile, și, făcându i măsurătoare în câte trei hotarale, alegându părțile fieștecărora, întrebandu-i: mulțemescu-să pe în trei, răspunsără toți că să mulțemescu a să împărții, dîndu-șii și adeverinții de învoire unii la mănile altora, ca să lipsască toată prigonirea dintre dănșii, cât și alegerile ce le au mai făcut, pentru că n'au fost toți moșneni

față a să împărții în câte trei hotarăle. Și, când le-am pusă zorocă ca să viie toți de față ca să le facem alegerii la mâinile fieștecăruia, după măsurătoarea ce le-am făcut, s'au sculat ună Ioanu dintre Purceleștii de nu s'au mulțemit după adevărînța ce au dat a să împărții pe în trei. Și noi, văzind nemulțemirea alegeri, nu le-am făcut, nici sămne despărțitoare nu le-am pusă, iar noi după cum am găsat cu cale și cu dreptate am dat înscrisă la cinstita judecătoria.

1836, 12 — (sic).

Popa Stamatie ot Strămăba.

. . . . (încă unul).

14.

Priimit Mart 15.

Comitetul carantinelor.

Carn. Cerneți

Molifsitoarea boală acuma după științele priimate să vede că să mai iușeste, atât la Siștov, Nicopoli, Plevna și la multe alte orașe dincoaci di Balcan. Drept aceia să să scriie acei Drecții ca să fiie cu prea-mare îngrijire și privighere asupra împlinirii pravililor carantinești, de a le păzi cu neștrămutare, spre a nu să pricinui vre-o neorinduială, căci atunci directoru va fi supt cea mai strașnică osindă, îngrijind către aceasta că are să să dea comitetului știre daca să păzăște și de către cardenași picheturilor măsurile ce sînt luate în ceea ce să atinge de paza grăniți.

837, Mart 12.

Gr. Cariboglu. C. Estiotu. D. Topliceanu.

No. 1022.

Carn.

Să să dea în cunoștiința tuturor slujbașilor carantini, spre știința și întocmai urmare a nu cădă vre unul în osindă, iar pentru cordonași picheturilor pentru când să va triimite adică ori câte un gvardian din carantină, di cei mai cu știință în distanția picheturilor acștii carantini, și, de adevărata știința ce va aduce acești carantini, va răportui după poruncă, și să stea la deli spre știință.

15.

Cînstita judecătorie a județu[lui] Mehedițu.

Plecată jalbă.

Cu alū treile jalbă facū arătare cestetei judecătoriei pentru una preotesa Dina ot Sămărenești că după atâte porunci și soroce ce au pusū nu voește a venē la judecată. De aceia și acum mă rogū cestetei judecătoriei ca să fie o cestetă poruncă cu un aprodū a fi adusă la judecată spre înfățășare, că atâte poruce ce i-amū dusū, și doo soroce ș'au pus, și ne[ci]una n'au urmatū ca să veiă la judecată.

prea-plecat

Gheorghe Boegiu ot Cernețū.

(La 26 Ianuar 1837 Supt-Ocîrmuirea dă ordin „să pornească pă pîrita a merge la cînstita judecătorie“.)

16.

După cistita poruncă cistitei judecătoriei ce-mū cere vāru-meu Gheorghe Boegiu petru un cuprins de moșae ce m'o dedesă moșu-meu Dumitru Crăiniun (*sic*) de danie, me-amū pusū sorocū că voi merge la cistita judecată, că, întāmplāndu-să șā htiile (*sic*) la dum. boeriu Dinu Cunulu (*sic*) șā d. au muritū, șā, cāndū voiu avē hrtiile, sântū următore a merge fără de zābavă cu sorocū de do săptămāni.

1837, Ghen. 26.

Preoteasa Dina ot Sămărinești
(de mīna ei.)

17.

Adeverința mea la mână nepoșilor mei Gheorghe sin popa Ion al moșului Dumitru, moștenitor (?) a strămoșului nostru Calinic ermonah, Ioan Vălceleanu, la mână lui Ioniță sin părintele Macarie monah precum să șā știie că pentru o vānzare ce-am făcut la Vălcea pentru stānjini —, iar în cartea de hotārniciie nu s'au ales stānjāni 7, și dau acest īnscris ca d-lor să caute toți aceștii 7 stāj. după alegerea ce avem la mână, īntorcānd bani pă acei parte la cei ce să vor arāta cu zapisāle, stāj. cu cāte lei

40, adică patruzeci. Și pentru credință m'amă iscălit și am scris însuși cu mâna mea.

Popa...

1837, Iunie 24.

Ot Steică.

18.

Fiindcă noi cei mai jos iscăliți, după o petrecere de viață de ani doozeci și trei, văzând că din trupul nostru nu au odrăzlit vre un rod cu naștere de copii, ca să le rămâie moștenire după petrecirea noastră din această vremelnică lume, și desnădăjduindu-ne întru aceasta, cu amândorora voință ne-am luat pă nepotul nostru Pătru, fiul lui Andrei, fratele meu, Ilinca prioteasa, sărac de părinți, de ani doi, aflându-să întru creștere de fiu de suflet, spre a rămânea moștenitor nooă, pentru a nostra pomenire, și l-am crescut, carele acum să află în vârsta de ani doăzeci, și, cu tote că este cunoscut tutulor rudeniilor de spre amândorore părțile că pentru acest sfârșit l-am luat și l-am crescut, dar, pentru ca să nu mai aibă vre un val după a noastră moarte de spre dânsi, și cunoscând că din zi în zi mergim spre slăbiciune, ne-am socotit a-l întări pravilnicește de moștenitor al nostru până ne aflăm în viață. De aceia îi dăm acest înscris al nostru de fechor de suflet, prin care să înputernicește a moșteni după moartea noastră toată periusiia ce va rămânea, mișcătoare și nemișcătoare. Dar până atunci va fi socotit tot copil alu nostru precum au fost și până acum, îndatorat fiind numitul ca la vremea neputinții noastre să ne caute, precum și după moartea noastră să ne facă cuviincoasele pomeniri, precum le vom orânduî prin diiată, iar nepoate-mii Sandi, soția lui Ivanu cizmar, îl îndatorezu pă numitul ca după moartea mea să-i dea lei trei sute, cum și nepoate-mii Saftii, fata frășani-mieu Dumitru să-i dea lei trei sute, care toate acestea are a le împărți fiu-mieu Pătru după morteaa noastră. Și spre încredințare am iscălit. [Cerneși], 1838, Fevr. 25.

Pop Ioan deputat proin protp. Petru Bușisi (?) Sărdar. Ilinca prioteasa, Grigorii Mungescu Vel Pit., ...polițaiu orașului (și alte iscălituri).

Pre. I. Cladoveni, starostea.

Șaptezăci stănjăni moștiea de la Colibași, ce au fost ai dumnealui Marele Sărdariu Ioan Vișoreanu, ce pre mezat i-am cum-

părat pentru fii-mieu Pătru. De aceia spre știință și a căsă pă
carte am scris însumi și am iscălit; 839, Săptvr. 13.

Ioan dep. proin protopop.

19.

13 Decembre 1840. „Ioan sin Nicola Dricea ot Craînici“ vinde „jupinului Gheorghe Popescu din Cerneț“ 3 1/2 stinjeni „in lei 200“, „care sânt și alături cu dumnealui și merg în lung din apa Motrului spre răsărit și până în culmea Băzăvanilor“.

Marturi: „Eu Pătru Drăcea, unchiu vânzătorului“, „Tudos Cio-
voriță“, etc.

20.

20 Decembre 1840. Ștefan Drăghiia ot Bobaița trece preotului Ioan din Cerneți, pentru datoria de 2.000 de lei, moșia ce are la Halînga și Bobaița.

21.

Cistita ocărnuire a județului Mehedițu.

Plecată jalbă.

Facă arătare ceste (*sic*) ocărnuire pentru Pătru Răuțu ot Văr-
topă, că, eu avândă moșăi cu numetu acolo de a valma, și nu-
metu au vândut pădurea la altă parte și jărovina de atăta somă
de vreme, că mie nu me'u datu nemecă, și eu acum am pusă
să facă câteva stobore într'acă pădure și au săret de m'eu bătut
omene mei și me'u lotă și stobore fără nice o judecată. De
aceia mă rogă ceste ocărnuiri să dă cestetă poruncă de unde
să va cuveni a mă înfățășa cu dănsu, că va fi cu păcat, avândă
și eu moșăi acolo, și nu m'acumetu să-m mănănce venetu ei].

Prea-

plecat

Gheorghe Popescu ot Cerneți.

¹ Judecătoria de Mehedinți confirmă „lothesia“, „jeluitorii amândoi trecuți în vârstă peste șaiszeci de ani“, în prezența rudelor.

22.

26 Februar—. „Ion sinu Dinu Borcilă ot Valia Boeriască“ vinde un număr de stinjeni, „stănjanu câte lei patruzeci și opt“, preotului Ioan din Cerneți.

23.

15 Mart 1841. „Ștefanu Drăghia ot Bobaiță“ vinde preotului Ioan moșia de zestre „în hotaru Halungă“, cu vie, „curăo pe unde este cârciumă ăă făcută de mine“, „din drumu ce merge la Târgu Jiului“, „din apă Pleșovii“, „la altu loc livadiie din năgară, din cureaoă bărlănească ce este alătura cu livadiia a lui povcovnicu Gheță Pleșoian..., din Jărovăți i un dricū de pământ din curioă de spre Pristovăți, în care sânt și ceva prunii..., și altu dricū din dealu viilor..., pe care este viie tinără pusă de mine..., i cu prilogul în capu vii din deal..., care ačastă viie și gura de pivniță fiind fost vândută la altă parte de răposatu socru-meu, mai la urmă am răscumpărat-o eu cu a mea cheltuială“. „Ăcâte toate de mai sus arătate cunoscând că nu-mi sântu folositoare, fiind înprășchiete.“ „Și drept arătata moșie ce o am de zestre de la soția mē i celelalte acareturi și pomi de mai sus arătate ce le dau Sfinții Sale, fiindcă cu răposata soția mea amū dooă fete nevârsnice și zestre soții mele prevește pe obrazu lor, pun amdipricon în locul acelora spre siguranție, atât arătată parte de moșie din hotaru Hînova ce o iau schimbū de la Sfinția Sa părintele, cât și parte de moșii din hotaru Bobaița i pruni cu viie și pivniță ce le-am fost vândut răposatului frate-meu Ioan Drăghia cu zapisu den lt. 832 și în luna încetată 840 prin învoire cu cumnata mea acum le-am luat înapoi iar (?) prin canonul cinstiti judecătorii“.

24.

22 Mart 1841. C. Toma sin „Nicola Mudava ot Valea Boerască“ și „Costandin sin Iovan Mudava otam, văr ego“, vând preotului Ioan din Cerneți „patru stănjanu moșie în rupt din hotaru Halănga“, „ce sânt pă di la dial de cârcuma lui Ștefan Manularu, stănjanu câte tal. 36“, „din apa Pleșuvii de spre Rășrit și mergu până în dălma dialului de spre Apus“.

Marturi: Gheorghe C. Slătineanu, Ștefan Madicea, Vasile Sălceanu.

25.

22 Mart 1841. „Costandin sin Ioan Borcilă din Valea Boerească, Nicola brat ego otam, Ion Costandinu Vlăduț (?) vând preotului Ioan (Ioaniță) din Cerneți „doi stănjăni moșiia din hotarul casăi“.

26.

6 August 1841. „Florica lui Matei“ vine „cumnată-mea Stancăi a lui Răducan brat Mății Ghelerdu ot Colibaș“ parte din „Halăgă“.

27.

4 April 1841. „Ioan Părvănescu ot Valea Boerească, Stanca, soția numitului, Gheorghe sin ego“ vând preotului Ioan din Cerneți „stănjăni de moșiie 3 1/2“ „alături cu a Nicai Mărzacu, unde este aproape și cărcumă ce o are Sfinția Sa, luată de la Ștefan Drăghiiia“. Între marturi și „Ionu Potropopescu“.

La 20, altă vinzare de la „Preda sin Ioan Anghelescu, soția lui Vasăle Mihăilă ot Molovăț, Vasăle Mihă“, soțul Predi, vânzător“.

La 4 Maiu, alta de la „Părvu sin Băloi Borcilă ot Valea Boerească, Ioan sin Nicolaie Borcilă“ (marturi: „Costandin sin Ioan Borcilă, Ioan Bălu, Toma Munteanu, Mihai argintar ot Cerneț, Gheorghe sin Nicolaie mortasipu ot Cerneț“).

La 21 Iunie, vinde „Dumitrașco sin Vasile“, „moșie de moștenire in Dealu Mare de-asupra de negară“, cinsprezece stinjeni, „pă carei stănjăni are și Sfinția Sa sădită vie ce au cumpărat-o de la Ștefan Drăghiiia ot Bobaița i alți rezași... i cu prilogu din capu vii de la deal..., luind havaet și de la cei ce vor ajunge pe acești stănjăni“.

La 1-iu Septembre, „Gligore sãn Nicolae Borcilă ot Valea Boerească, Stanca a lu Gheorghe Borcilă, Toma sin Gheorghe Borcilă“ (marturi: alți doi Borcilă, Stoia Vălcovici, Dumitrașco Bezislău, Ioan potropopul) vind preotului Ioan din Cerneți șapte stinjeni, „câte lei 32“.

La 18 Octombre, „Stanca, soția lui Răducan Ghiverde ot Valea Boerească, Gheorghe sin Stanca, Călina sin Stanca, Nica Mărzacu“ vând preotului Ioan din Cerneți cinci stinjeni la Halănga.

28.

18[42]. Formular litografiat de la „Eforia Spitalurilor“ pentru casa cu embatic „în tirgul Cernețul, moșiea sfintei mănăstiri Govora ș'a beserici Sfintei Troițe“. „Fiindcă tot trupul moșie Cernețul să stăpînește d'a valma cu beserica Sfintei Troițe din acel oraș, cuvenindu-i-să numai o a patra parte, să adeverează acest bilet și de ctitorul aceștii sfinte biserici cu chear iscălitura sa“.

29.

Eu, scriitorul aceștia, nefiindu-mi știut sfârșitul vieții mele și văzându-mă în mare slăbičune, am făcut această diiață, sănătos fiind, ca să urmeze intocmai după cum mai jos să arată, însă :

1. Tot avutul meu mișcător și nemișcător (atât casăle în tot cuprinsul lor, viile, cu pivniță și cu vasăle lor, moșii după săneturile ce sânt, și locul de prăvălii ce este prăvăliia lui Marin căsapul și alte mărunțișuri de ale casii toate până la cel mai mic lucru) las cu tot sufletul meu clironom și moștenitori pe fiiu-meu Pătru, să trăiască cu soții lui și să le dea milostivul Dumnezeu rod cu blagoslovenie și cu prea-bogată mila Maicii Domnului ca să mă pomenească, și dă spre rudenile mele nicio supărare să nu aibă. Dar însă îi las lege ca, cât va trăi în viața lui, în tot anul să fie datori a plăti doao sărindare, adecă la Nașterea Domnului un sărindar și la Învierea Domnului altul, să pomenească numele ce-i voi însămnna. Iar, când, ferească Dumnezeu, murind fii-meu fără de moștenitori, atunci tot avutul meu cel mai sus arătat să rămăie la neamul meu.

2. Lei una mie o las nepoată-mea Sandi ca să mă pomenească i un căzan cu o țavă las fii-său Iliie ca să mă pomenească.

3. Lei trei sute las nepoată-mea Safti, fata frățuni-meu Dumitru, de va trăi.

4. Lei trei mie trei sute șaizăci și șapte ce am la Grigorie Săulescu ot Preșnici cu zapis și cu anafora de la cinst. judecătorie, ci am avut cu numitul să-m plătească bani și cu dobânda lor, să fie uitată toată dobânda, și din capete lei trei mie îi dăruiesc biserici Sfântul Nicolae, ca cu acești bani să închiză gropiștea cu zăd și, de va mai prisosi bani, să să facă și poarta.

5. Lei cinci sute las la cutiia de milostenie ce este cu pecetea cinstitului maghistrat.

6. Las ca să să înbrace șapte fete sărace cu roichii de stambă germenè de draghidan neinblănite, pantofi și ștrimfi.

7. Las ca să să înbrace doisprăzece săraci cu cămăș i haine, nădragi, căculă și iminii.

8. Las patruzăci de sărindare pentru sufletul meu.

9. Las zece sărindare pentru sufletele părinților mei.

10. Las doao sute de galbeni pentru îngroparea mea i alta pomeniri până la sorocul de trei ani.

Toate zăpășile de datorii ce am pi la uni alți, sănt bani buni curaș, să-i plătească după coprinderea zăpășelor.

Aceste mai sus arătate condee să să urmeze întocma după cum bine au voit sufletul meu, de care însumi am mers la cînștitul tribunal și am făcut mare rugăčune dă s'au întărit această diiată.

Ioan deputat proin protopop.

1843, Noemvr. 25.

(Judecătoria îi cere, la 31 Ianuar 1845, „documenturi“; el spune că nu le are, dar i se știe „stăpânirea neclintită“; se va cerceta.)

30.

10 Octobre 1842. Vânzare către „dumnealui jupănul Pătruță cojocariu ot Cerneți, fecoru Sfînții Sale părintelui Ioaniță cliricu proin protopop, dipotat ot Sfântu Nicolae din Cerneț“, a zece stâneni și jumătate, „stânjunu câte un galbăn împărătesc“. Marturi: „Dumitru Milgali ot satu Halugă“, „Costandin Răiosu, văr ego, otam, Nicolae Sandu Giorăneanu“.

31.

C. 12 April 1844.

Cerere de hotărnicie la Halânga de la „Ghiță Pănescu ot Valea Boeriască, Trușcă Bărlat, Trușcă Cârdișel, Costandin Răiosu ot Halângă, Ghiță Răscol ot Răscolești, Iancu Cucu ot Halângă, Vasile Asproiu“.

32

11 Maiu 1844. „Ionașco Bărlat ot satu Vale Boerească și Nicola Bărlat, militar“, vând moșie „d-lui jupăn Pătruță Protopopescu“.

1-iu Iunie. Vânzare către „d-lui jupăn Petruși Popovici“.

5 Iunie. Zapis către „dumnealui chir Pătruș Popovici“.

10 August. „Ioan Părvan ot Vale Boeriască, Barbu Ghilerdie otam, Ionașco Bărlat otam“ fac o vânzare „dumlui jupân Pătruș sîn popa Ioaniță“.

33.

Cu lacrimi ferbinți jăluiesc, cinstiti Maghistrat,
ca să am dreptate.

Că eu, rămiind de mică săracă de părinți, prin uși streine, ș'au făcut pomană cu mine părintele protopop Ioaniță de m'au priimit supt ocrotirea Sfinții Sale, și toată zestreă ce au avut maică-mă, mult pușină, s'au prăpădit, și n'am știut alt nimic, de au mai rămas ceva din zestrele maică-mea sau nu, dar, de este acum un an de zile și jumătate trecut, ducându-mă pi la o rudeniie a mea la Hăinova, me-au dat aca rudenie un ghizdănași cu nește hârtii, zicind că l-au lăsat tată-meu la numitu în păstrare, care ghizdenași cu acele hirtii aducându-l la părintele, au căsit (*sic*) zapisu cumpărături locului și foe de zestre a maică-mea și, cercetând pentru acela loc părintele, au găsit pe un Nicolae Robu cu prăvălie făcută pă dînsul și, întrebându-l cu ce stăpânire s'au clădit acea prăvălie, și au dat răspunsul cum că un Costandin Crac l-au dat locu cu sinfonii în soroci dă zăci ani, ca orice clădire va face pe dînsul, să rămie pe sama locului în drept enbatic pă aceștii de mai sus apt (*sic*). De aceia și eu în anu trecut dând jalbă cînst. Maghistrat ca să-l depărteze din stăpînirea prăvălii[i], și mergând d-lor boeri cileni cînst. Maghistrat la fața locului, și cercetând pe Mariia, soșia răposatului Nicolae Robu, de câți ani au clădit prăvălie pe acesti loc, ș'au dat cuvînt pin grai cum că de ani nooă și mai are să mai șadă un an și la acesti trecut an să-mi sloboază prăvăliea, nescoțând niciun fel de hirtie întru această pricină. De aceia și eu m'am mulțimit, și acum, împlînindu-să sorocu de zăce ani, i-am zis ca să-m sloboaze prăvăliea supt a mea stăpânire, după cum au găsit de cuviință d-lor boeri cileni ai cînst. Maghistrat. Acuma mă pomenesc că scoate un înscris viclean făr de a scoate zapisu cel bun d'întăi cu mărturiile ce sânt iscălite într'însul, cei scoate zapisu cel viclean scriind într'însul cum că au plătit embatic pe acești zăci ani lui Costandin Crac. De aceia zice că va să-și ardice bineoa. Cii,

de va fi dat vre un ban acel Costandin Crac, să-și caute cu numitu, că el n'au fosti stăpin pe zestre maică-mea, cii, de să va arăta cu vre un înscris al maică-mè că i-au vândut acest loc, își va căuta prin canalul cinst. judecătorii.

De aceia plângând mă rog cinst. Maghistrat ca să aducă numita Mariia spre înfățișare, ca să-m aflu îndestularea ce va fi de cuvînță.

Cu plecăciune,
Florica lui Gheorghe Mortasipu.

(Se invoiesc ca „Mariia, soția răptului Nicolae Rolce“ să-și iea binaua, locul rămîind al Floricăi.)

34.

23 Iulie—. Istrate Avrănescu sin Stanca lui Gheorghe Bărlat ot Căzănești“ vinde „d. jupănului Pătru cojocar“ moșie „ohabnică în rupt“.

35.

Judecătoria județului Mehedințu.

No. 4. Stanca soția răposatului Ioan Cărpător, împreună cu copil ei, Dumitraiche și Ioana, de la satul Hobeni, județu Dolji, prin vechil cu adeverință înscris d. Vasilaiche Socoleanu, au dat reclămație cătră aastă judecătorie în liatul încetat, Noemvrie 26, primită la No. 3729, împotriva Ilinchi, soția răposatului Pătruți Popescu, și Solomoniea monahiea din Cerneț, că ea, jeluitoarea Stanca, din doi fii și o fată ce au [a]vut, anume Pătruț, soțul pîritei Ilinchi, și Dumitraiche și Ioana, pă cel d'ântai l-au luat cumnatu-său răposatu protopopu Ioniță din Cerneț în vîrstă crudă și l-au făcut sufletesc fiu al său și clironom pă toată starea, pă care însurându-l l-au avut în casă. În anu 184 —, murind de holeră popa Ioniță, au rămas toată averea pă seama sufletescului lui fiu, și tot de aca boală murind și Pătruțu, s'au însușit toată averea de noru-sa Ilinca, fără să aibe moștenitor, și de Salomoniea monahiea, nepoata răposatului protopop, printr'o învoire făcută în leatu 1848, Noemvrie, în care zice să-i dea și ei numai lei trei sute cinsprezece, doi boi, o vacă, o scurteică și o căldare, nici a patruzecelea parte din toată starea, în vreme ce

i să cuvenea ei și copiilor ei toată starea, ear nu celor străini cu totu de spița rudenii, și, pentru că ea nu cunoștea starea răposăților, și ameiță și de întâmplarea morți, și fără știință de cădere, au rămas numai întru aceia, și care învoire fiind împotriva pravili, că ei, mai având și alți copii, nu putea să le înstreineze și dreptul lor, au cerut să-ș afle îndestularea.

(Ea explică :) Am făcut cunoscut că am rămas îngreueată după urmarea răposatului soțului meu și că să să facă catagrafie casă, având bănuială că sânt grea, dar acum, cunoscând că întru adevăr nu sânt îngreueată, (se învoiește să iea numai o parte din avere) în bani gata, osăbit de zestrea mea, după foaea ce am, i darurile d'innaintea nunți, toate hainile ce am făcute de soțul meu Pătruți și părintele, și lucrurile ce mi s'au dat de pomană de cătră răposatu popa Ioniță cind să afla în viață, însă meloteaoa mami preotesi i scurteica ăa bună și bocceaoa de taclit civit cu flori, pă care le am mai purtat și eu, să fiu datoare a căuta eu sufletul soțului meu i a trei copii ai mei ce sânt morți, iară ceialaltă al doile parte să o eau eu, Solomiea monahiea, nepoata răposatului popa Ioniță, dar cu datorie a căta de sufletul preotului și preotesei și, rămâind în casă, a primi reclamațiile (1850).

36.

C. 1840.

De vreme ce întâmplarea cea viitoare este nevăzută și însuși ingerilor necunoscută, pentru că numai la Dumnezeu sânt toate știute și cunoscute, drept aceia eu Ioana Vistiereasa Burilianca am socotitu mai innăinte de sfârșitul vieții mele, pă căt sint mințile întregi și limba sănătoasă, am făcut această diată ș'am dovedit gândul meu către moștenitorii mei cei aleși care voescu ca să-mi cheverniscă ei averea mea, mișcătoare și nemișcătoare, după petrecerea mea din viața această.

Și mai întâi mă rog milostivului Dumnezeu să-m erte miie mulțimea păcatelor mele cele multe care am făcut într'astă lume ca un om, și iarăși mă rog tuturor creștinilor cui ce le voi fi făcut să mă erte și de mine încă să fie ertați toți căji im vor fi greșit, și ei ce rău im vor fi făcut.

Aici arăt cele pentru sufletul meu să li să dea :

La mănăstirea Tismana las să să dea zăce sărindare.

„ mănăstirea de la Turnu zăce galbeni să să dea.

Și la alte bisărici să să dea cincisprece galbeni, iarăși pentru sărindare.

Zece fete mari sărace să să înbrace cu câte un rând dă haine.

Să mi să facă fântână, pod, cruce.

Nepoatelor mele, fetelor frăține-meu, Acriviți și Marii, le las ca la măritișul lor să le ia câte o pereche cercei de câte zăce galbeni.

Nepoată-mea Mariți a cumnatului Ghițe o pereche cercei de zece galbini.

Lui Gheorghe Bălan o gonitoare de vacă.

Popi de la Jiianca o gonitoare dă vacă.

Doaă vaci cu lapte la doaă fete sărace.

Și Aristiți, fată săracă, crescută de Mariia, la măritișul ei să i să dea zăce mii lei bani gata și plapomă, saltea, pereni, doaă scorțe, doaosprezece tacămuri de masă cu șarvetele și mesăle lor i doaă prosoape, ca să mă pomenească.

Și fete mari, anume Frusăni, să i să dea doi boi, o vacă cu lapte o mănzare, la măritișul ei.

Să mi să facă și pomenirile cele trebuincoase până la sorocul de trei ani după a mea cinste, și copii mei, ginere-meu Tănase, d'impreună cu fie-mea Marița, au a-mi săvârși acesie mai sus arătate după cum au grăit limba mea.

Dior să fiie moștenitori pă tot avutul mieu, mișcători și nemișcători.

37.

La letu 1852, luna lui Iunie 8 zăle, au încetată maica nostă din vieajă, Duminecă între amiază și între chindiea mare, și așa morte au avută, încātu au muritū frumosū și bine, spovedită, grijită și cu lumănare, de care atunci amū rămasū doi frați, o fată măritată, de anl 22, și nu-și mai dobândisă copii, și unū fečorū de ani 26 și însuratū, și pe vreme de atunci s'au întâmplat și părinte[le] ipiscopu sfitei ipescupii a Craiovi, și arăși cheltuelile maici noastre Solomiea monahiea călugăriță.

De la mine 2 lumănări de čară, de la jupănu Dumitrache Panta. 4,10.

idemū 2/1 oca lumănăr de său tot atunci 1,16.

(șters) 3 jămbălă de la Grecu, de la Sfetcu 27.

„ pește de la Costache 2.30.

„ o litră rachiu de la Costache 8.

„ o cură de amū încinsū pe maica noastră, de la Turcitu 3,15.

„	...jăsu de la mine	1,2.
„	40 oca pâine mare, de la Gligorie Marinovici	14.
„	6 blane mici, de s'au făcut tropu	6.
„	70 de cue pentru tronă	2.10.
„	cheltueala de la Ovrei: chembrică, galonă, șesute și altele de lei	25.31.
	La Costea Grecu, dină prăvăliea Iut Sretco	
„	Pâine pentru colaci	14.
„	2/1 untă de lemnă	3.
„	2/1 oreză	1.10.
„	3 jîmble	27.
		18.37.
„	la 5 popi (șters: de la mine)	11.10.
„	6 dascăli	6.30.
„	2 saciri (sic)	4.20.
„	4 stălpî	9.
„	trasul clopotelor	4,20.
	Ămă dată de lucru la lumănari	2.
	și statu	28.
	Ămă plătită la jupănu Milo și lumănările, adecă	
	(?)	370—1×52.26.
	Ămă plătită și trasu clopotului la Sfântu Ionă	
	la Seaacă	2.10.
	Din socoteala catastifului, împrumutare și pentru pecă	29.10.
	Ămă dată și la chir Costea pentru 40 pâine,	
	2/1 undelemnă, 2/1 oreză și jămble	...18,3+.
	Ăm plătită și la Ovrei tote	25,31.
	Pentru gropă, la 3 omeni	2.10.
	La dascălu Vasăle	2.10.
	La popa Pătru amă dat	4.20.
	pentru purci pentru mine	11.10.
	pentru pui de găină pentru mine	5.25.
	65 de cue la tronul maici nostre, de la Negoiașă	1,25.
	la parăstasu de trei săptămăni: pește, ole, stră-	
	chină, lumănari	6,30
	În sara de au muritu maica: pește, pâine, lumă-	
	nare de cără și lumănari de său	7.14
	Petru fântăni la Țăpulești amă dată la Ilie	
	Vărcolopu.	9.

38.

Zinco, veți urma și voi amîndoa, adecă cu Catinca Otetelișanca, învățătura danșului, și acest bilet mi l'eți face cunoscut după ce mă voi întoarce de la București, ca se dau deslegare a se plăti lecșiile.

1854, Ghen. 29.

Gr. Otetelișanu.

(V-o) Pentru Zinca Poenaru, elevă în pensionatu Lazaro-Otetelișan.

39.

855, Fevr. 22.

Cu pleacăune mă închin dv., cinstite boeriule,

Am primit č. scrisoare dv. de la 19 ale următoarei luni Fevr. și cele poruncite am văzut și am simțat-o, la care cu supunere mă răspunz că sint poruncit să facă o sumă de stobori și știu cum să-i facă, adecă de câte palme lungu și de ce sint : de curte sau de ogrăzi. După aceștea toate rog bunătatea dv. a-m da ordin ca, căți stobori s'ar putea face și cite palme lungu și pentru ce trebuie, de curte sau altcevași, precum de demăncare și beutură, cum merge treaba, care pentru boi și curte nu este, ci, de veți avea dv. acolo cuprinsă, să să trimită pentru hrana cailor și a boilor ; porci mănăcă borumb bun din pățul prin îngrijirea lui Nicolaie, scroafele o să înceapă a să prăsi, precum s'au prăsit una asară. Din parte-m să trimite Gheorghe Marin Tudosié, că eu sint prins cu nește copii supt a mea îngrijire și pe lângă aceștea m'am apucat și de nește . . . , a face din pădure d-ei cc. Uți Pătrușoičhi. Pentru doi copii ce am luat supt a mea îngrijire și pă vara viitoare, precum să roagă și ați, și ași vedea și eu de casa ce o am făcut în pădure de sint acum cinci ani. Și după aceștea toate mă rog să am č. răspunsu dv. pentru stobori și altile, ca să știu de a mea urmare, că, după a mea neputință a șede cu oamenii acolo în pădure și de unde o să taie, îndatorez un om sau un frate de ai mei până să va face toți stobori, ori să dau cu ruptu pentru o sută trei lei, precum să urmează la noi. Și sint al dv. plecat și supus slugă.

855, Fevr. 22.

(V-o :) Cî. dumîlui d. d. Pitar Florea Bengulescu cu ciste și celel[alte], la Valea Minăstiri, la č. Subtcirmuire de Motru dee-să.

40.

Supt-iscălitu vechil find al mătusi-mea Dini preotesi din Strămtu, acea pricină ce avea cu d-lui Gheorghe Boiangiu din Cerneți prin înscris de învoire ce i să rupsesă și al numitei rămăsasă întreg în mîna d-lui, acum l-am primit eu supt-iscălitu vechil de la d-lui, rămăind că locurile schimbate printr'acele înscrisori să stăpănească preoteasa cureao întreagă și pe supt pruni d-lui Gheorghe, și d-lui să-și stăpănească delnița ce i-o dedeasă în schimb, și să dea și otașnică de pruni ce cad pă moșiia preotesi. Și spre dovadă am iscălit.

Ion Brumă ot Străntu.

Dumitrachi Velișco (?). Mihai sin Preda, martor.

41.

Cu multă plecăčune dv.

Iată cu înfățășitoru acestui, jupăn Gheorghe, triimisăi dv. 50 melci, findcă ași fi trimis mai mulți, dar n'am mai găsit, că, și la cine au fost, dar s'au opriț de dum. mai nainte... Dar cari mai trebuesc să ne mai scrieți până mai în primăvară, fiindcă la noi e zăpada de 8 palme și acum nu să poate face până mai în vară. Iară, de nu-ți mai trebuie dd., ne scrieți, ca cînd să vă așteptăm, ca să știm pentru aice. Iar eu sint

la dv.

plecat slugă

Diicu.

Anul 857,
luna Mart
19¹.

¹ Hirtii în sama mea.

N. IORGA
—
DOCUMENTE DIN BACĂU
—

Documente din Bacău

1.

Onoratei protoerii a Țănt. Bacăului
Rucsanda soș[ă] lui Gheorghe Vărlan ot Botești, jalbă.

Vremi di zăci an sintem luaț leguit cu plăceri și di iuțala lui ci ari soșul meu bini n'am trăit, iar în vara ačasta anu curent în multe rânduri m'au bătut cumplit și ucișă m'am dus la tatăl meu și zăcut acolo și iar m'am dus, socotind că se va mai liniști, di zicerile ominiilor, iar el așa zici, di cari acum m'au apucat nopte la bătai și au adus frănghie și m'au legat și di găt și di pičori și pus pičoru în frănghii și mă purta prin casă ătrăș și mă bătè, cari m'au chinuit așa până la mezul nopții și, auzindu-s țițetile meli di megieș, au venit pi afară și numai pi ferești să uita, că ușa era încuetă, și păn ci s'au săturat și am rămas ca o mortă. Apoi mustrame (*sic*) că mă tem și zici ca si-i aduc vre on om cu amăgiri pentru minii și să-l bat în case și să-l bată el, și pi minii mă va lăsa. Apoi di cătă vremi ne'm luat nu m'au prins cu nîmi, nici dovadă ari, și eu tote muncile le știu și lucru, care nu poti să-m găscă ceva pricină, și în căti rânduri m'au pândit nopte și zia, atât el, căt și o soră a lui, Țantohie, ci este văduvă, apropi di noi, cari acelă di mulți rânduri m'au părit și, când mă bati bărbatul, è nu mă scoti, alții cari alergă, zvărlî cu ci apucă, până și cu toporu au dat după o fimeii megieși, care acum mai nici mai vine. Di ačastă că nu mai pot răbda aceste, că capu mi-i spart, că au dat cu o strachină, și tot trupul meu esti stălcit și vână, di cari m'au cuprins și spaimă, di mi-i frică nopte când sânt săngură, că copii nu avem. Pentru ačasta cu lacrimi rog pi čta protoerii să-mi facă

puniri la cal, or în ci chip ar socoti și să nu mă pedepsască să nu mă pot hrăni în lumi, și va rămâne mari pomană Țst. cărmuir.

1856, Noem. 20.

Prè-plecata

Eu Rucsanda soș[a] lui Gheorghi Vărlan.

2.

Înscris.

Prin acest înscris ce-l dau în canțileria onoratei Protoierii, eu carea mai ȝos im voi pune degitul, Rucsanda, soșia lui Gheorghi Vărlan din satul Boteștii, că după înfășoșarea ce am avut innaintea onoratei protoierii pentru neunire la împreună viețuire ce urmează între noi, ne-am împăcat prin următoarele condiții: 1. Eu să am a da ascultarea cuvenită bărbatului meu. 2. Să nu mai umplu în fapte rele, precum pân'acum au fost bărbatul meu în prepus de spre aseminea. 3-le, să am a-i căuta de toate cele trebuitoare ca unui bărbat și a fi în totul gospodină, nu mai puțin a nu inprăștié din casă nimic din cele adunate de numitul. 4-le. A nu mergi pe la casile unde bărbatul meu ari pripus, nu mai puțin nici de acolo a-m priimi pe niscai la mine acasă, precum și pe alți oameni streini în neființa bărbatului meu.

Ăceste condiții mă îndatoresc a le păzi cu sfințenie, iar, la din protivă, nepăzindu-le, după pedeapsa ce voi priimi-o de la protoierie, apoi voi fi despărțită de numitul prin locul competent, avînd a perdi toată zestrea.

1856, Noemv. 29.

Eu, Rucsanda soșia lui Gheorghie Varlan.

3.

Înscris.

Prin acest înscris ce-l dau în canțileria onoratei prot. eu Gheorghi Varlan carele mai ȝos im voui pune degitul, după înfășoșarea ce am avut cu soșia mè Rucsanda innaintea proto., dupe suplica ce au dat numita că eu aş fi bătînd-o și e-aş fi făcînd și alte neaȝunsuri, prin acest înscris m'am învoit cu numita prin următoarele condiții: 1. Eu după înscrisul ce le'm dat și numiti mă îndatoresc mai întai a-i purta grije de toate cele trebuitoari ca unei femei, nu mai puțin și eu mă hotărâsc a mă

părăsi de petrecerile pen sat singur după pretenția femeii. Mai ales năicum a o mai batî, precum pînă acum, și mai [ales] dacă va păzi condițiile ce scrisă mi le-au dat.

Eu, Gheorghe Varlan.

4.

Onoratei protoerli a dispărță[măn]tului Bacău, Gheorghe Bărlădenu ot Boteștii plecată jalbă.

Di vremi di treisprăzăci ani di la însoțare mē cu soție mē Rucsanda și amu trăit cățva ani, apoi di vr'o cinci șasă ani mă feșteleşti ca pi on argat, nu-m dă cinsti ca unui bărbat, că di toate am ca un gospodar și sânt di treptă mazil, și zăstre ei nu i-am sfitirisăt (lasă că copii nu făcem), și di multi or, fiind eu la munca câmpului, aflându-să sângură, altă dată cu omeni, nu me'u urmat cu aducere mănăcării, și am pătimît rușăni și supărari di am venit pi acasă și am luat mănăcari, că uni or am găsit-o lipsă acasă, altă dată am găsit-o la crășmă, și toată niurmăre ei esti din beșii, că am cunoscut multi lipsăti din cași și numita cu aceste lucruri, ba încă vr'o cătiva cași au întrigat că aș fi umblat eu cu soțiile lor, cari au fost (*rupt*), și nu m'au dovedit că nu (*rupt*), cari și mărturii me'm căpătat di la opștie satului, iar la înfășurare ci am avut înainti Sfinții Sale părintelui blagocinu i-au hotărăt să-m dē ascultari și nu urmezi, și să însamnă și anume numele mai ăos.

Plecat supus :

Eu, Gheorghe Bărlădenu ot Botești.

Eu, Ilinca soț lui Ion Adecu, încă fečorî.

Eu, Catrina Spiridonoi, asămine.

Eu, Catrina sîn Ștefan crășmariu, asămine.

Eu, Ilinca sin Anton răzeșu, asămine.

Spiridon blănaru, vornic.

Neculai Mărtan, județ.

Gheorghe Pălar, vătav.

{ adevărăm.

(Semnături.)

(Pecetea satului.)

5.

Mărturiî.

Noi ȝos iscăliți supt punire degetilor încredințăm prin această mărturiî ci o dăm lui Ghlorgghi Bărlădianu, ruptaș, lăcultor din satul nostru Botești, că moraliceștile lui purtări sânt buni după știința ci avem, că nu s'au aflat cu nici un fel di răli purtări la el, nu s'au... și numai pentru că soția sa Rucsanda ăl muștră pentru mai toati fimeile oamenilor, apoi dovadă nu ș'au putut căpăta pentru această faptă nici di la un locū, și toati celi trebu- încoasă ăl ajută ei: așa după judecata ci au avut înaintea blago- cinului ocolului au rămas tot è vinovată, cari și acum la zilile Nașteri trecuti è, soție lui, s'au făcut bațjocoritori, și el au eșit sara din casa sa și s'au dus de au mas la socrul său, ca nu, Dumni ferești, să să facă vri-o primejdii. Pentru aceasta noi după so- cotința ci avem i-am dat aceasta, să-i fii crezută la orci istanții s'ar arăta di adivăr (*rupt*) cu punire degetilor și p. (*rupt*).

Eu, Ion Flore.

Eu, Ion sãn Tudor Flore.

Eu, Ștefan crășmaru.

Eu, Brat Manoilă.

Eu, Anton Chiribon.

Eu, Ionasc Palăr.

Eu, Gheorghî Nechita.

Eu, Ion sin Anton Chiribon.

Eu, Costandin Eni.

Eu, Ion Pușcălargă.

Eu, Gavril Budachi.

Eu, Costandin sin Ion Chiribon.

Eu, Ichim Tăbăcaru.

Grigori Nichita, vornic, ot Delu Mari, megieș.

Spiridonu blănaru, vornic.

Neculai Mărtan, judeș.

Gheorghî Ursachi tij.

{ (Pecetea satului.)

(Iscălituri)

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
Călătoria lui Evlia Celebi prin Moldova în anul 1659 (traducere din textul turcesc), de <i>dr. Andrei Antalfy</i>	5
Insemnări de cronică ale clericilor din Șcheti Brașovului, de <i>N. Iorga</i>	59
Acte și documente muscelene, de <i>Pr. Ioan Răuțescu</i>	103
Documente din Vălenii-de-Munte, de <i>N. Iorga</i>	119
Documente Mehedințene, de <i>N. Iorga</i>	151
Documente din Bacău, de <i>N. Iorga</i>	177
